

ధర్మము

విచారణ

భారత్ కథా మంజరి

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కృష్ణ మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాల్మీకి మహర్షి

గురు శిక్షు

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాదే

గురు గౌరీమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు పీఠలక్ష్మీంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు శ్రీలింగ స్వామి

గురు లాహిరీ మహాశయి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు హాయి బాలా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమహార్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్పుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2030020025122

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు *

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject:

Language:

Scanning Centre:

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none"> Rashtrapati Bhavan CMU-Books Sanskrit TTD Tirupathi Kerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none"> INSA	<ul style="list-style-type: none"> Times of India Indian Express The Hindu Deccan Herald Eenadu Vaartha	<ul style="list-style-type: none"> Tamil Heritage Foundation AnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీ

భారతకథామంజరి

[దేశమంతటనుండి పునర్ముద్రితము.]

విది

చిలక మఘ్నశర్మ లక్ష్మీకృష్ణ రసింహము చే

రచియుంపబడినది.

మూడవకూర్పు 1000

రాజమహేంద్రవరము

మట్టే సుబ్బారావు చే

శ్రీవిద్యానిలయ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రించి ప్రకటింపబడియె.

1919.

భారతకథామంజరి

శంఖలిఖతులు

బాహుదానదీతీరమున శంఖుడు లిఖితుడు నను
చన్నదమ్ము లిద్దఱు పుణ్యాశ్రమము కల్పించుకొని యందుఁ
జక్కని షర్ణశాలలు నిర్మించుకొని తపస్సు చేసికొనుచుండిరి.
ఆయాశ్రమమునఁ దియ్యనిపండ్ల నొసఁగు వృక్షము లనేక
ములు గలవు. ఆయన్న దమ్ము లిద్దఱు సంతృప్తులై యాకలి
యగునప్పడు చెట్లొసంగెడు పరివర్తఫలంబులఁ దినుచు దాహ
మైనప్పడు నదీజలంబులం ద్రావుచు బరమనిష్ఠాగరిష్ఠులై,
యన్నగా రెఱుంగకుండఁ దమ్ముడు పండ్లు గోయఁగూడ
దనియుఁ దమ్ములితో జెప్పకుండ నన్న ఫలములు స్వీకరింపఁ
గూడదనియుఁ దమలోఁ దా మొక నియమ మేర్పఱచుకొని
కాలక్షేపము సేయుచుండిరి. అట్లు కొంతకాలము గడువ
శంఖుఁ డాశ్రమమున లేచినమయమున లిఖితుడు చెట్లయండి
కొన్నిఫలములు కోసి భక్షించెను. శంఖుఁ డింటికి వచ్చి చెట్లు
చూచి “ యాపం డైవరు భక్షించి ” రని తమ్ము నడిగెను.

“నేనే భక్షించితి” నని, లిఖితుఁడు త్తరమిచ్చెను. అప్పుడు శంఖుఁ డిట్లనియె. “అయ్యో! తమ్ముడా! మన మేర్పూరు చుకొన్న నియమముప్రకారము నీవు నాకుఁ దెలియకుండఁ బండ్లు కోయఁగూడదుకదా! ఏల నాతోఁజెప్పక పండ్లు కోసి భక్షించితివి? ఇది దొంగతన మగును. నీవు దొంగ వైతివి. దొంగతన మనఁగా నన్యులసొత్తు నపహరించుటయే కాదు. అన్నదమ్ములకుఁ గాని తండ్రికొడుకులకుఁ గాని మిత్రులకుఁ గాని సామాన్యమైనసొత్తు నొకనికిఁ దెలియకుండ మఱి యొకఁడు తీసికొని యనుభవించుట చౌర్య మగును. జనకుని ధనము కుమారుఁడు, తనయుని ధనము తండ్రి చెప్పకుండ గ్రహింపఁ గూడదు. మననియమమునకు విరుద్ధముగ నీవు నాకుఁ దెలియకుండ ఫలముల ననుభవించితివి. కావున నీవు చోరుడవు. ఇందువలన నీకుఁ బాపము కలను. పాపపరిహారము నకు రెండుమార్గములు కలవు. బ్రతికియున్న కాలమున రాజు దండన మనుభవించుట, మరణానంతరమున యమదండన మనుభవించుట. రాజదండన మనుభవించినవారికి యమ దండన ముండదు. కావున మరదేశమును బాలించుచున్న సుద్యుమ్న మహారాజువద్దకు నీవు పోయి, నీచేసినపాప మతనికి విన్నవించి నేరమానశం దగినదండనము నేయుమని ప్రార్థించి యాతనిచే దండితుండవై రమ్ము; అప్పుడు నీవు నష్కలుషుఁ డవై యుండువు. అట్లు చేయవేని మరణానంతరము నీకు నరకంబె యగు. రాజదండన కోర్వవచ్చును; కాని యమ-

దండన సహింపఁ జాలము. కావున సత్వరము రాజదగ్గఱ
 కరుగము. అని శంఖుఁ డానతిచ్చుటయు లిఖతుఁడు తన
 చేసిన కార్యమునకు విషాదమొంది సుద్యుమ్నమహారాజు
 పట్టణమున కరిగి యూతని యంతఃపురమున కావల నిలువంబడి
 తనరాక భూపాలునకుఁ దెలుపు మని ప్రతీహరులను వేఁడెను.
 వారట్లు చేసిరి. రాజు మంత్రులతోఁ గలిసి యర్హ్యము,
 పాద్యముఁ బట్టుకొని బ్రాహ్మణుఁవద్దకు వచ్చి యేమి
 కావలయు నని యడిగెను. లిఖతుఁడు తన చేసిన యకా
 ర్యంబును దనయన్నచేసిన యుపదేశంబును మహారాజునకు
 విన్నవించి దొంగను దండించిన విధమునఁ దన్ను దండింప
 వలసిన దని యతనిం బ్రార్థించెను. సుద్యుమ్నఁడు వాని
 మాటలు విని భయంపడి యిట్లనియె. “దేవా! మీరు పరమ
 తపోధనులరు. బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నులు. నిర్వికారమనస్కులు.
 ధర్మశాస్త్రకర్తలు. మీరుచేసినది పాపముకాదు. మీరన్యుల
 సొత్తు హరింపలేదు. ఆయా శ్రమములో మీ కుభయులకు
 ఫలముల ననుభవించు సావిత్రత్రయము కలదు. కావున మీరు
 చేసినది నేరము కాదు. ఇంత చిన్నతప్పునకు మి మ్మెట్లు
 దండింతును? ఇది నిజముగ దోషమైనను బ్రాహ్మణుల
 దండింపరాదు. దండింతు నేని నాకు సరకం బగు నని వెఱపు
 కలుగుచున్నది. నన్నీదష్కార్యమునందు నియోగింపవలదన
 ప్రార్థించుచున్నాఁడ” ననవుడు లిఖతుఁడు రాజున కిట్లనియె

“రాజా! తప్పుచకుఁ జిన్నపెద్దలు లేవు. నేను చేసినది తప్పుక తప్పు. తప్పు కానియెడల ధర్మసూక్ష్మవేత్త యగునాయన్న నన్ను నీకడకుఁ బంపఁడు. పంపినను వచ్చువాఁడను కాను. నేను తప్పుక దండుకొఁడు. తప్పుచేసినను బ్రాహ్మణులను దండింపఁ గూడ దంటివి; అట్లనఁగూడదు. రాజదృష్టికి బ్రాహ్మణుఁడు, చండాలుఁడు సమానముగ నుండవలయును. నేరము చేసినప్పుడు నేరస్థులను రాజు నిష్కరుణుఁడై దండింప వలయు. జాతిభేద మక్కడ నెంచఁ గూడదు. సకలశాస్త్రంబుల నెఱింగి సకలధర్మరహస్యంబులఁ దెలిసి, లోకులకు ధర్మోపదేశంబులు సేయు నావంటి విజ్ఞానులు నేరములం జేయ రాదు. విద్యావిహీనులు నేరములు చేసినప్పుడు వారిని దండించుటయు, విద్వాంసులు నేరములు చేసినప్పుడు వారిని విడుచుటయు, ధర్మము కాదు. త్నమింప వలసివచ్చినప్పుడు యుక్తాయుక్త మెఱుంగక దోషములు చేసిన మూర్ఖులనే త్నమింప వలయును. తెలిసి చేసినవిద్వాంసులను దప్పక దండింప వలయును. నీ కిందు దోషములేదు. నీ సద్గతులకు భంగము కలుగదు” ఆమాటలు విని సుమ్యముఁడు మనసులో నిష్ఠము లేకపోయినను దప్పకపోవుటచే లిఖతుని రెండుచేతులు నటికించెను. లిఖతుఁడు అనకుఁ బాపవిమోచనము కలిగిన దని పరమానందభరితుఁడై రాజును దీవించి పరుగు పరుగున శంఖునికడ కరిగి రాజసన్నిధిని జరిగినవృత్తాంత మెఱిగించి

తన మొండిచేతులఁ జూపెను. శంఖుఁడు దనసోదరునియొక్కను
మనమునఁ గొంత విచారించి “తమ్ముడా ! పరమపవిత్రమైన
మననంశ మిచ్చుకు నిష్కళంక మైనది. నీచేతుల నెత్తుటితో
దొంగతనపుమచ్చ కడిగివేసితివి. మనపితృదేవతలు మన ధర్మ
నిరతికి మిగుల సంతసించురు. ఇప్పుడే పోయి బాహుదాసదిలో
స్నానముచేసి పితృతర్పణంబు జేయు” మని పలికెను. అట్లు
కాక యిది లిఖితుఁడు బాహుద కరిగి యందు మునిగి లేచు
నప్పటికి నేతు తెప్పటియట్ల వచ్చెను. లిఖితుఁ డాశ్చర్యము
నొంది యన్నకడ కిరిగి యావృత్తాంతముం దెలిపెను. మరల
మొలిచిన సోదరునిచేతులం జూచి శంఖుఁడు సంతసించి
“తమ్ముడా ! ఇది మన తపఃప్రభావము. ఈశ్వరానుగ్ర
హము మనపైఁ గలదు. మనతపములు ఫలించె. మనము
నిష్కళంకచరితుల మైతిమి” అని యతనిం గొగిలించుకొని
వర్ణశాలకుం గొనిపోయెను.

మూఁడు చేపలు.

ఒకసరస్సున మూఁడుచేపలు వసియించి యుండెను.
అం దొకదానిపేరు దీర్ఘదర్శి. రెండవదానిపేరు ప్రిప్తకాల
జ్ఞుడు. మూడవదానిపేరు దీర్ఘసూత్రుఁడు. ఆమూఁడు

మత్స్యంబులు మిక్కిలి పొందుగలిగి యాచెఱుపుచును యధే
 చ్చంబుగ సంచరించుచు గాలక్షేపముఁ జేయుచుండ వేసఁగి
 నమీపించెను. అప్పుడు దీర్ఘదర్శి తిక్కిన రెండు మీన
 ములం జూచి యిట్లనియె. “మిత్రులారా! వేసఁగి దాపగు
 చున్నది. ఎండలు మెం డగుచున్నవి. మనరోవరంబునం
 గలజలమంతయుఁ గ్రమక్రమంబున నింకిపోవును. కొలను
 నిర్జల మైనవెనుక మనము చేయునది లేను. ఏవేటకాండ్రో
 పట్టి భక్షింతురు. అట్టిమాపద రాకమున్న జలమనమ్మ
 ద్దిగఁ గలకొలను జేరి సుఖంతము. కావున రండు. కార్యము
 పాకము దప్పనీయకుండు, ” అనవుడు నవ్వి ప్రాప్తకాంక్షం
 డిట్లనియె. దీర్ఘదర్శి ఏమిరా యేడ్చుచున్నాఁడని యడుగ
 నెల్లండి మావాఁడు గొట్టనని యనెట్లు వేసఁగి వచ్చి నీ
 రెప్పడో యెండిపోవు ననియు నెన్నడో వేటకాండు వచ్చి
 చుట్టుముట్టి పట్టుకొందురనియు నప్పుడు మనము తప్పించు
 కొని పారిపోవుట కవకాశముండ దనియు బెంగ పెట్టుకొని
 యిప్పుడు విచారించు చుంటివా? ఆపద వచ్చినప్పుడు దానికి
 బ్రతీకారముఁ జేసికొనుట బుద్ధిమంతుల లక్షణముకాని ముందు
 గానే దిగులుకొని ప్రస్తుతము పడుచున్న సుఖమును వదలు
 కొని దేశాంతరంబులకుం బోవుట భావ్యము కాదు. నీమాట
 చొప్పున మఱియొక జలాశయంబునకుఁ బోవున మనుకొనుము.
 అదియు నింకిపోగూడదా. అక్కడమాత్రము మనము వేట
 కాండ్రీపాలు కాఁగూడదా. కావున మన మిచ్చటనే యుండి

నిజముగ నట్టియపాయము మనకు సంభవించినపక్షమున నమ
యోచితము లగుచుపాయములచేత దానిం బొప్పుకొందుము.
వట్టిభయము పడక యూరకుండుము. " ఆయుధయులపలు
కులు విని దీర్ఘసూక్తిఁ జేతెఱంగున పలికెను. "మిత్రు
లారా! మీయరువురపలుకులు నాకు సంగీకారములే. అందు
దీర్ఘదర్శి మాటలు నా కించుకేనియు సమస్యములు కావు.
అతఁడు తననీడఁ జూచి తానే భయపడును. ఈజలాశ
యను మహాసముద్రమంత యున్నది. ఇదియేమి, ఇంకి
పోవుట యేమి! ఇది యింకినపక్షమునఁ బ్రపంచమునఁ
గలనదులు సముద్రములుఁ గూడ నింకిపోవును. అట్టియా
పద సంభవించినపక్షమున జగంబున జలాశయములె యుం
డవు. అదియునుగాక కాకున్నది కాక మానదు. మనము
నేఁటకాండ్రచేతులఁ బడి మృతినొందవలసినయోగ మున్న
పక్షమున నే దేశాంతరమున కరిగి యేసరస్సులో నుండి
నను సక్కడ తప్పక వచ్చి తీరుదుము. బ్రతుకవలసిన యోగ
మున్నపక్షమున నీళ్ళు లేనిచెఱువులో నుండినను బ్రతుకు
దుము. అక్కడొకదైన మిక్కడొకదైన ముండునా?
బ్రహ్మనాత్ర యెట్లుండునో యట్లు జరుగును. కావునఁ
బుష్కలంబుగ జలంబులు గలయీకొలను విడిచి మన మన్య
ప్రదేశములకుఁ బోవలదు. " అని పలుక దీర్ఘదర్శి " మీ
వాక్యములు నాకు రుచింపవు. దీప మున్నపు డిల్లు చక్కఁ

బెట్టుకొనవలయు. అపద వచ్చు నని తెలిసి నమయోచితము లగునుపాయముల కాదక వచ్చు ననియు రానున్నది రాక మాన దనియు నపాయస్థలంబున నుండుట వివేకలక్షణము గాదు. మీరిప్పు మైన మీ రిటునుండుడు. నే నిదె పోవు చున్నాడ.” నని జలసమ్మద్ధంబగు వే తొక్క కాసారంబు నకుం జనియెను. తక్కిన మీనంబులు రెండు దానిం బరిహసిం చుచు నక్కడనే యుండెను. అంతట గ్రీష్మకాలము భయం కరమై ప్రాప్తించెను. మడుపులో నున్న నీ రంతయు నిశ్చిపో యెను. చెఱువులో చేప లన్నియు బయలుపడెను. వేట కాండు మిక్కిలి సంతోషముతో మడుపు జొచ్చి యూత లతో, గాలములతో, వలలతో యధేచ్ఛుచుగ మత్స్యంబుల వన్నిటిని బట్టుకొనిరి. అప్పుడు ప్రాప్తకాలజ్ఞుడు తనలో “హా! దైవమా! ఏమిగతి. దీర్ఘదర్శిమాటలు వినక చెడి పోతినే” యని యిండుక యాలోచించి మనంబున కొక్క యుపాయంబు దోప దానిననుసరించి నీటియొడ్డునఁ బల్లెవాడు పైచిన చేపలగుదిదాపునకుఁ జొయి యాగుద్రతాటిని నోటి తోఁ గఱచుకొని చచ్చినట్లు నటించెను. బెస్తనాడు గుది లొని చేపల నన్నిటిని మఱియొక కొలనులో బురద పోవుట కయి యనుముచుండ నప్పుడు ప్రాప్తకాలజ్ఞుఁ డది యెఱిగి కఱచిన త్రాడు వదలి లోతునీటం బడి ప్రాణములు దక్కించు కొనియె. దీర్ఘసూత్రుడు వేటకాండ్ర బారిం బడక యెట్టక లకుఁ బశ్చాత్తాపము నొంది కార్యము మించుటచే జేయు

నది లేక దుఃఖించుచు బ్రాణముల విడిచెను. ఈవిధంబు గనె భవిష్యత్కాలమున వచ్చెడు నాపదల మాందుగా నెఱిగి వానిం బరిహరించుకొను బుద్ధిమంతులు దీర్ఘదర్శివలె నిరంతరాయసుఖంబులం బడుచుందురు. రాబోవు నాపదల నెఱుంగ లేనివారు సమయోచితంబు లగు నుపాయంబులకొఱకు వెదకుచు నుపాయంబులు దొరకినప్పుడు బ్రతికి పాప్తకాలజ్ఞునివలె సంశయజీవను లగుచుందురు. దీర్ఘదృష్టియు సమయోచితం బగు నుపాయంబును లేనివారు దీర్ఘసూతునివలె నిధనము నొందుచుందురు.

పిల్లి, ఎలుక

ఒక యడవిలో నొకమట్టి చెట్టుమీఁద హామశుఁ డను పిల్లి వాసముఁ జేయుచుండెను. ఆవృక్షముక్రింద నొకకలుగులో పలితుఁ డను పేరు గల యెలుక యొకిటి కాపురముండెను. ఒక మాలవాఁడు ప్రతిదినము సాయంకాలము నందు వేటకై యా వనమునకుఁ బోయి యా చుట్టుప్రక్కల వలలు నురులు పన్ని పోయి యా రాత్రి యయ్య

రులఁ జిక్కిన, జంతువులను సంహరించుటకయి మరునాఁడుద
యమున నక్కడి కేగు చుండును. ఒక్కనాటి రాత్రి యా
మాలఁ డెప్పటియట్ల యురులు పన్ని చన సర్థరాత్రిమున
వట్టిమీఁద నున్న పిల్లి యాహారము నిమిత్తము క్రిందికి దిగి
యిటునటుఁ దిరుగుచు విశివశంబున నయ్యరులతోఁ దగు
ల్కొని విచారించుచుండెను. ఎలుక కలుగులో నుండి
పైకి రాఁ దలఁచి తల యెత్తి యిటు నటు తొంగిచూచి తన
సహజశత్రువుయిన మార్జాలము బంధమునఁ దగుల్కొనుట
చూచి నిర్భయముగఁ దిరుగవచ్చు ననుకొని పైకి వచ్చెను.
అంతలో దాని దురదృష్టవశమున నొక గుడ్లగూబయు
ముంగియు నచ్చటికి వచ్చెను. మూషికము వానిం గాంచి
భయమున గడగడ నడఁకి కొంఁడాకివడికి ధైర్యముఁ దెచ్చి
కొని గూబబారినుండియు ముంగి బారినుండియుఁ దప్పించుకొను
టకు మహాపదలో నున్న మార్జాలము నాశ్రయించుటయే
మాఖ్యకర్తవ్య మని నిశ్చయించి, దానిం జేరం జని యిట్ల
నియె. “పిల్లి ! నీ విప్పుడు గొప్ప విపత్తులో నున్నదానవు.
నీకు నావలన సహాయము గావలసి యున్నది. నాకును
నొక యాపద సంభవించినది. ముంగియు గూబయు నన్నుఁ
గబళింపఁ జూచుచున్నవి. కావున నాకు నీ వలన సహా
యము కావలసి యున్నది. ఈ యురులఁ దెగఁ గొఱికి
నిన్ను నేను రక్షించెద. ఆరెండుజంతువులబారినుండి నన్ను
నీవు కాపాడుము. సహజవైరమును విడిచి వర్తింపుము,

అందువలనఁ బరస్పరప్రాణరక్షణ మగును." అనవుడు మూషికమునకు మార్జాల విట్లనియె. "అయ్యో! యింత కంటెను మేలు కదా? నీయంతట నీవువచ్చి నాకు మహా పకారము సేయుదు నని చెప్పుచుండ నేను వల దందునా? నీవు నాయండ నుండుము. ముంగియు గూబయు నీవొక తేటిచూడఁ జాలవు నాపేరు వాటికి సింహస్వప్నము గాదా? భయంపడ కుమా." నావుడు మూషికము మిక్కిలి సంశయించి దానియండ కుం జనియె. ముంగియు గూబయు నాశాభంగము నొంది పిల్లి యండ నున్నయెలుక నేమియుండేయఁ జాలక తొలగి పోయెను. పిమ్మట నెఱుక యురులు గొఱుకక నిలు నటు తారుచు నాగుసేయుచుండుట పిల్లి చూచి యిట్లనియె. "మిత్రీమా! ఉరులు వేగముగఁ గొఱుకుమా. తెల్లవాట వచ్చుచున్నది. వేటకాడు వేసవె బతులుదేరును. నేనురిలోఁ దగు లొక్కినియుండ వాడు వచ్చిన కడు మోస మగును. కావున నాకుఁ బ్రత్యుపకారమా కార్యము మించకుండఁ జేసి రక్షింపుమా. కృతఘ్నత మహాపాతకము." అని రోమశుండు పలుకఁ పలితుండు "మిత్రీమా! నేను కృతఘ్నుడను గాను. కాలము మించకుండ నుపకారముఁ జేసెద. మాలనాడు వచ్చునప్పటికి నీకు బంధమోక్షముం జేసెద. ఇప్పుటినుండి చేయ నే? నీ వనుమానపడవలదు. నాకు మేలుచేసినవానిని వేటకాని కొప్ప గించి యూరకుండఁ గలనా? భయముదక్కి వర్తింపుము." అని మూరడఁ బలికెను. ఎలుక తనకుఁ బ్రత్యుపకారము

సేయనో సేయదో యని సంశయాక్రాంతయై మార్జాలము
 వగచుచుండ నంతలో వేటకాఁ డరుదెంచెను. పిల్లి దీనవాక్య
 ములతోఁ దనకు విడుగర చేయు మని ప్రార్థించెను. మూషి
 కము మిక్కిలి వేగమున నయ్యురులు గొఱికి తన కలుగులో
 నికిఁ బాటిపోయెను. మార్జాలము సత్వరమున మఱిచెట్టెక్కి
 కూర్చుండెను. వేటకాఁ డక్కడకుఁ బోయి తనప్రయత్నము
 సఫలమగుటకు మీఁదుమిక్కిలి యురులు కొఱుకంబడి చెడి
 పోవుటకు మిక్కిలి వగచియున్నురనుచుం బోయెను. అచంతరము
 మార్జాలము మూషికముం బిలిచి “ప్రియమిత్రమా! లేక లేక
 మన కిరువురకుం జెలిమి కలిగెను. వచ్చుచుఁ బోవుచు నున్న
 పుడేగదా చుట్టటికము. నూతనమైత్రీవలనఁ గలిగెడు సుఖం
 బుల ననుభవింప వేమి? నాకడకు రావేమి? కష్టసుఖంబులు
 సెప్పవేమి? ఇప్టాగోష్ఠి చెప్పికోందము రమ్మ్ర నావలన నీకు
 భయంబు లేదు. మనవైరంబులు తుదమట్టింపి. పరస్పరోప
 కారంబున స్నేహబంధము దృఢమైనది. రమ్మ్ర! రమ్మ్ర” అని
 పిలిచెను. అప్పులుకులకు మూషికము మెల్లన నిట్లనియె. మిత్ర
 మా! నీకు నే నాహారపదార్థమను. రాత్రియంతయు నీయరు
 లతోఁ దగుల్కొని యాహారము లేక మలముల మాడుచుండె
 డికతమున న న్నొక చల్లిచుద్దగఁజేసి గుటుక్కని మ్రింగఁ
 దలంచి నీవింత ప్రేమతోఁ బిల్చుచుంటివి. అంతేకాని నామీది
 ప్రేమచేఁ గాదు. నామీదను నాజాతిమీదను నీకును నీజాతి

కిని వెంతపేర్చుమో నే నెఱుంగనా? నీవొకవేళ నాచేసినయు
 పకారము దలంచి నాకు గీడు దలంపక యుండినను నీచుట్టం
 బులు నన్ను బ్రతుకనిత్తురా? సహజశత్రువులతోఁ గాల
 వశంబున నవసరము గలిగి యొకప్పుడు మైత్రి సమకూ
 ర్చుకొనవలసి వచ్చును. ఆమైత్రి శాశ్వత మని యెంచక
 బుద్ధిమంతులు మిక్కిలి మోఁగువతో వర్తింపవలయును.
 పగవారి నెప్పుడు నమ్మరాదు. నమ్మినట్లయండి కార్యసాధ
 నము జేసికొనుట ధీమంతుల లక్షణము. నాకొకమేలు నీవు
 చేసితివి. నీకొక యుపకారము నేను చేసితిని. మనమైత్రి యిం
 తతో సమాప్తమైనది. నన్ను ఇంకఁ బిలువకుము. నాయంత నేను
 వచ్చి నీనోటఁ బడుటకు నేనంత వైఱిదానను గాను” ఆమాట
 లువిని మార్జాల మిది నామాయలోఁ బడునదిగాదు. మిక్కిలి
 గడుసుది యని నిరాశఁ జెంది యభేచ్ఛం బోయెను. ఎలుకయు
 దానివలన భయంబులేక సుఖం బుండెను.

విశ్వామిత్రుడు, మాలవాడు

తొల్లి తేత్రాయుగద్వారయుగముల సంకులం బం
 డ్రెండునంవత్పిరములు వాన లేక గొప్ప కఱపు సంధించెను.
 ఆద్వాదశవర్షక్షౌమములో నదులు చెరువులు బావులు పూర్తిగ
 నిగిరి పోయెను. వ్యవసాయములు చెడెను. చెల్లెండిపోయెను
 భూమి నిస్సార మయ్యెను. నీరు మేత లేక పశువులు మందలు
 మందలుగఁ జచ్చెను. వొంగలు పెచ్చు పెరిగిరి. ప్రజలను
 రక్షింపవలసినరాజులె దొంగ లై ధనధాన్యంబులు దోపించిరి.
 అధర్మము హెచ్చెను. బలవంతుడు బలహీనుని నాశనము
 చేసెను. యజ్ఞములు దేవతాపూజలు నడు గంటును. వర్ణాశ్రమ
 ధర్మము చెడిపోయెను. అన్నము లేక జనులు గుంపులుగుం
 పులుగఁ జచ్చిరి. పల్లెలు పట్టణములు పీనుగు పెరిగియ్యెను.
 ప్రపంచమంతయు నతిభయంకర మై యుండె. ఆదుష్కాలము
 నందు విశ్వామిత్రమహాముని తన కాహార మెందును లభింపదు
 పండ్లు, దుంపలు, కాయలు తన కిమ్మని జనుల నడిగి యడిగి.
 పడయఁ జాలక యాకలి కోర్వలేక మిక్కిలి బాధపడుచు బల
 హీనతచేఁ దూలిపడుచు నడచి యెందేని పోయి యొకమాల
 పల్లె జేరెను. అక్కడ నొకమూలఁ బశువుల ప్రేగులప్రోవులు
 మఱియొకమూలఁ బందివొక్కలు, వేటొకచోటఁ గుక్కలు

త్రైలు, నింకొక చోటఁ దోళ్ళగుట్టలు, నిం కొక చెంత నెముకలతట్టలు వానికిఁ గనఁబడెను. దుస్సహ మైసదుర్గంధ ముండుండి వెడలుచుండెను. అచ్చట నేదేని యింతుకమాంసము దొరకు నేమో యని యతఁడాస పడి యచట విశ్రమించెను. క్షుధానలమున కోర్వఁజాలక మిక్కిలి బాధ పడుచున్న యాతని కొక చోఁ గుక్కమాంసము కనఁబడెను. అది చూచినతోడనే యతఁడు బ్రహ్మాస్తందభరితుడై దానిని నమిపించె. మాలవాండ్రితకుముందె యొక్కకుక్కం జంపి తిత్తియొలిచి యారుటకై గాలిలోఁ బెట్టి పండుకొనిరి. మాలవాండ్రు పూర్వకాలమునందు శునకమాంసమే మిక్కిలిగ భక్షించెడువారని పురాణములయం దున్నది. శ్వపాకుం డనియు, శ్వపచుండనియు, మాలవానికి నామములు గలవు. ఈకుక్కను దినువాఁ డని యాశబ్రముల కర్థము. అప్పు డర్థరాత్రీ మయ్యెను. మాల లందఱు నిద్రించుచుండిరి. చండాలురు చూడకుండఁ గుక్కమాంసమును గడించి తిని యాఁకలి దీర్చుకొని ప్రాణరక్షణముఁ జేసికొనవలెనని విశ్వామిత్రుఁడు కృతనిశ్చయుఁ డయ్యెను. వసిష్ఠుని ధిక్కరించి, మహాతపంబు గావించి పరమేష్ఠిని మెప్పించి బ్రహ్మర్షి యై మహేంద్రునితోఁ బ్రతిఘటించి త్రిశంకునకుఁ బ్రతిస్వర్గము గల్పించి సృష్టికే బ్రతిసృష్టిఁ జేయ నంకల్పించిన శిష్యాధనచక్రివర్తి యగువిశ్వామిత్రుఁడు కాలవశమునఁ బేరాఁ

కలి కోర్వలేక కుక్కమాంసమును దినఁ దలఁచి దానిని దొంగిలించి పుచ్చుకొన వలయు నని సంకల్పించె గదా ! పొట్టకూటి కై మనుష్యుఁడు చేయఁదగిన పని చేయరాని పని యనకస్థితి మారినపుడెల్ల యకార్యములూ జేయును. అట్లు నిశ్చయించుకొని యామహర్ని దానిం జేసొనునప్పటికి దానిప్రక్కను బండుకొని నిద్రించుచున్న మాలవాఁడు మేల్కొని యెవఁడు వాఁడని కేక వేసెను. “నేను విశ్వామిత్రుఁడ” నని యతఁడు తర్కమిచ్చెను. చండాలుఁడా పలుకులు విని విశ్వామిత్రుని వంటి మహాత్ము లట్టిసమయమున వెలివాడకు వచ్చినందులకు మిక్కిలి విపాదపడి భయము గదురఁ గన్నుల నీరు జెట్టుకొని స్వామి ! ఏల మీమాటిమహానుభావు లీచండాలువాటికకు రావలసె ? దారి తప్పి వచ్చితిరా ? కావలయు నని వచ్చితిరా ? వచ్చిన కార్య మేమి సెలవిండు ” అని చేతులు జోడించి ప్రార్థించెను. అసపుడు విశ్వామిత్రుఁడు గద్గదస్వరముతో నిట్లనియె. “ఎన్ని దినములనుండియో నా కాహారము లేదు. ఆకలిచేఁ బ్రేవులు మాడిపోవుచున్నవి. బలహీనమగుట చేత సంగములు స్వోభిసమగుట లేదు. కన్నులు తిరుగుచున్నవి. మేను తూలుచున్నది. ఎందఱి నడిగినను బట్టెడన్న మైన నాకు దొరకినది కాదు. మీ రెల్లరు నిద్రించుచుండుటచే నీ కుక్కమాంసమును దొంగిలించి ప్రాణముఁ జేసికొనవలయు నని తలంచితిని. ” అసపుడు మాల

వాఁ డిట్లనియె. “ నేవా ! కడజాతివాడను. మూర్ఖుడను; చేను మీకు ధర్మము లుపదేశింపజాలను. అయినను నావిన్నప మొక్క టాలకింపుడు. కుక్క యధమజంతువు. దానిమాంస మధమాధమము. దొంగిలించుట మహాపాతకము. ఎల్లవిధముల చేతను నింద్యమైన యాకర్మమును దేవరవారివంటి మహాత్ములు చేయఁదగునే ? మీరు జాతముచేతి క్షత్రియులు. మహిమచే బ్రహ్మర్షులు. ఇంద్రాదులను గడగడ వడఁకఁ జేసిన తపశ్శాలు లరు. మీరె యిట్లు చేయ మానవుఁ డెవ్వఁడొక నీతిమార్గమున మెలంగును ?” అనవుడు విశ్వామిత్రుడు వాని కిటు పశ్చిత్తర మిచ్చె. “ ఓసీ ! పాణి లు పోవుచున్నవి. ఆపత్కూల మునందు మనుష్యుఁ డీపదార్థ మాపదార్థ ముక యెల్లపదార్థ ముల భుజింపఁదగు. ప్రాణము పోవుచున్నప్పుడు దానినిల్పుకొను టకై చేసినదొంగతనము దొంగతనముకాదు. ఇదియేపరమధర్మ సారము. ఇక నొక్క నిముసమైన నేరిలువజాల. నన్ను నీవడ్డ గింపకుము. నన్ను నీవు కరుణింపుము,” అని విశ్వామిత్రుడు పలుకుటయు మాలవాడు మారు పలుక లేక “ స్వామీ ! మీచి త్తమువచ్చినట్లు చేయు” డని యూరకుండెను. ఆమ హాత్ముడు శునకమాంసమును దిని ప్రాణరక్షణముఁ జేసికొ నెను. అనంతరము వానలు కురిసెను. పంటలు పండెను. జనులు సుఖించిరి.

కపోతము, కిరాతుడు.

ఒక కిరాతుడు వేటకు వెడలి కొన్ని పక్షులం బట్టా
కొని సంచిలోఁ బెట్టుకొని యడవిలోఁ దిరుగుచుండగా గొప్ప
గాలివాన వచ్చెను. అరణ్యమంతయు జలమయమయ్యెను. ఆ
జోయకు నిలుచుటకై న నించుక తావు దొరకదయ్యె. వాని
కట్టుకొన్న బట్టలు తడిసిపోయెను. చలిచే వాడు గజగజ
వడలుచు గుబురుగానున్న యొకచెట్టుకింద కరిగి యొక
రాతిపైఁ గూరుచుండి “ నాప్రాణరక్షణార్థమై యీవృక్షము
మీదనున్న సమస్తభూతిములం గొలిచెన. కరుణించి రక్షిం
వు ” డని ప్రార్థించెను. ఆచెట్టుతోఱ్ఱబోనన్న మగపాపురము
తనపెంటి రాకపోవుటచే మిక్కిలి విషాదమునొంది యిట్లు వగ
వజొచ్చెను. “ అయ్యో ! నాప్రియురా లెక్కడి కరిగినది
ఇంతప్రొద్దు పోవువఱకు నెక్కడ నుండునదికాదు. నన్ను బాసి
క్షణమైన నుండనోపదు. వేటకాండ్రీ వలలలోఁ లెక్కియుం
డునా ? వానదెబ్బకుఁ జచ్చియుండునా ? అది లేనివాడు
నాజన్మమేల ? అనుకూలమైన భార్య వోయినపిదప బ్రతుకు
టకంటె బలవన్మరణము మేలు. హా ! యెందు కెదకుదు ?
ఏమిసేయుదు ? అది లేకపోవుటచే నాతోఱ్ఱ పాడువారిసది.
ఎవరిచేతఁ జిక్కెనో ? ఏమిపాట్లు పడుచున్నదో ? దైవమా ?
యేమి తెరువు ? ” అని దుఃఖించుచుండ దాని యాలాపములను

వేటకానినందిలో నున్న యా పెంటిపాపురము విని సంతోషించి యిట్లునుకొనియెను. “అహహా! యిప్పుడుకదా నాజన్మము ధన్యమైనది. ఏయిల్లానినమి తమై మగఁడు శోకించునో యాయిల్లాలు మిక్కిలి ధన్యురాలు. భార్యనమక్షమున లేచిపడ్డా మెగుణంబులఁ దలచి భర్త శోకించెనేని యామపతి మనస్సున కెక్కిన భార్యయని చెప్పవచ్చును. నాజీవితముయొక్క పరమార్థము నేను పొందితిని” నని తలచి యానందిలో నుండి పక్షిభాషణంబులతోఁ దనభర్త నుద్దేశించి యిట్లనియె. “నే నీవేటకానివలనఁ దగుల్కొంటి. నాకు మరణకాల మానన్నమైనది. విధిక్మతంబునకు విచారించిన ఫలంబు లేదు. మరణమెప్పుడో యొకప్పుడు రాక మానను. దానికై వగవ వలను. జన్మ మెత్తినందుకు లోకోపకారముఁ జేసి మృతి నొందవలయును. పరోపకారము సేయనిజన్మము వ్యర్థము. కావున నీవు నాకొఱకై వగవక ధైర్యము చిక్కిబట్టి నీయింటి కభ్యాగతుడై వచ్చియున్న యీబోయవానికేదైన నీయోపి నయుపకారము సేయుము. చలిచే నీతఁడు వడఁకు చున్నాఁడు. కాలుసేతులు వంకరపోవు చున్నవి. ఉపేక్షజేసిన పక్షమున మృతి నొందవచ్చును. ఎట్లునునఁ బాప మీతిని రక్షింపుము” అని తనయిల్లాలు వలుకుటయు మగపాపురము దానిమాటల కచ్చెరు వడి, విచారించినఁ గార్యంబు లే దని తెలిసికొని యది తన కుపదేశించిన పరమధర్మము ననుష్ఠింపఁ దలచి బోయ నుద్దేశించి “అయ్యా! నీవు మాయంటి కతిథివై

వచ్చితివి. నీవు మిక్కిలి డస్సిసట్లు కనబడు చున్నాడవు. నీ కేమి కాయలయినో చెప్పుగా. నాయోపింకొలది సాయ మొనర్చి నీరూపదల బాప గడంగెద! " నని మనుష్యభాషణముల బలుక సంతసించి యాకిరాతుఁ ఁ డతినీతున బాధ పడు చున్నాడను. చలిచే నాచేతులు కాళ్ళు న్వాసరము లవుట లేదు. మాటయు వచ్చుట లేదు. వెంటనే చలి బాధ మాన్పు " మని వేడుకొనెను. అపలుకులు విని యావులుఁగు తొట్ట విడిచి చుట్టుప్రక్కలనున్న యెండు పుల్లలు ముక్కునఁ గలిపికొని తెచ్చి ప్రోవుగాఁ జెట్టి దగ్గఱ నున్న పల్లియకుం బోయి ని ప్పన్నకట్ట యొకిటి ముక్కునం దగిలించుకొని తెచ్చి యాపుల్లల ప్రోవునం జెట్టి మంటజేసి చలి కాయకొను మని బోయతోఁ జెప్పెను. కిరాతుఁడు పర మానందభరితుఁ డై చలిమంటకాఁగి నీతుబాధ బాపికొని సంతోషుఁ డై పులుఁగుం జూచి " మిత్రమా! చలిబాధ తొలఁ గిసది. ఆకలి మిక్కుటముగ వేచుచున్నది. దీనిని భరింపఁ జాల కున్నవాడ. నీతుబాధఁ దీర్చినట్లై యాకలిబాధ గూడ నీవే తీర్పవలయు " నని చెప్పెను. కపోత మాతనియార్చి జూచి కడు జాలి నొంది యిట్లనియె. " అయ్యా! మాబ్రతు కొకబ్రతుకు గాదు. మావంటివార మున్నచు లేకపోయినను బ్రపంచమునకు వెలితి లేదు. ఇప్పుడు నేను నీ కాహార మయ్యెద. సందేహింపక భక్షింపుము. " పరోపకారార్థ మనం శరీర ' మనువాక్యము పెద్దలు చెప్పగా విని యది యాచరణ

మానం బెట్టుటకు సమయము నిశ్చయించు చుంటిని. ఇదే సమయము వచ్చినది. ఈకార్యముచేత శరీరము పావన మగు నని మండుచున్న యాయగ్నికిఁ బ్రదక్షిణముఁ జేసి యా మంటఁ బడి మృతి నొందెను. ఆకపోతముయొక్క యాదార్యమును సాహసమును జూచి బోయెడు నిశ్చేష్టుఁడై తెల్లఁ బోయి చూచెను. ఆఁకలిబాధ వానికి మందగించెను. ఆశ్చర్య మధిక మయ్యెను. మనంబు పరిపరివిధంబులం బోయెను. తలఁపులు గుంపులు గుంపులై నునస్సు నావరించెను. కిరాతి భావ మడఁగెను. దానిస్థానమున వైరాగ్య ముండుకొనెను. అప్పుడు వాఁ డిట్లు తిఁపొసెను. “ఆహాహా ! మూఁడులోకములయం దెక్కడనైన నిట్టిపౌరుషము గలదె ? ఈపక్షికిఁ గలకారుణ్యము ప్రపంచమున నేజంతువున కైన గలదె ? పులుఁగుల నెల్లఁ బట్టి చంపి తినునట్టి నావంటి కిరాతునకుఁ దనభార్యను సయితము బట్టుకొన్న దురాత్మునకుఁ దనశరీర మర్పించిన యీపక్షి దాతృత్వమున బలిచక్రివర్తికంటె, కర్ణునికంటె, దధీదికంటె, మిన్న యసి చెప్పిన నది పొగడిత కాదు. పక్షి యేమి ? కిరాతుని కేమి ? శరీర మిచ్చుటయేమి ? మహర్షుని చరిత్రమైన నింత యదృశ్యముగ నుండదు. ఈపక్షి ముందర మనుష్యుఁ డెందుకు ? మానవజన్మ మెత్తి వర్తనము చేత నే బతువు నైతిని. పక్షిజన్మ మెత్తి యిది జ్ఞానసంపత్తిని, లోకోపకారపరాయణతను, మనుష్యులతలఁ దన్నినది. ఇట్లు వంటి నిరసరాధములైన పులుఁగులను, జక్కని జంతువులను

నిష్కారణముగఁ జంపి తినునట్టి మనుష్యునిజన్మ మెందుకు ? ఈపాడు పొట్ట కై యిన్ని జంతువుల నేలఁ జంపవలె ? ఓ ! నా జన్మము కాల్చునా ? ఇక ముందు నేను నాకూరచేష్టలు మాని భూతదయ గలిగి వర్తించెద. పక్షి పరమగురువై వట్టిమాటలతోఁ గాక క్రియాగూఢమున గొప్ప ధర్మముల బోధించెను. దీనిని నేను భక్షింపను. నాశరీరమును గూడ దీని వలె సన్నిహితమున కాహుతి జేసెద ! హా ! పరమేశ్వరా ! యీవఱకు చేసినమహాపాతకములు తమింపుము ! అనుతాప ప్రియశ్చిత్తముఁ జేసికొనుచున్నాఁడ. ఇకముందు పరమ దయాళుడనై వర్తించెద ! ” సని విచారించి తనయధీశుమం దున్న పశులనన్నిటి విడిచిపెట్టి వలసైత మవ్వఁ బొట వైచి జ్ఞానోదయసంపన్నుడై గమ్యస్థాన ములఁగ కాలుడ విం బడి మాండ్లు గీచుకొనుటచే శరీరము నెత్తురు కాలుచు న్నను దెలియక చని చని యొక కార్చిచ్చునం బడి మృతి నొందెను. తన పెరిమిటిచావుఁ జూచి దుఃఖపరవశ యై యాఁడుపావురము “ హా ! పాశేశ్వరా ! నీవు లేనిబతుకు నాకెందుకు ? నున మరువురము కలిసి యాడిని గూటలు చేసిననంచారములు, సనుభవించినసౌఖ్యములుఁ జెప్పుకొన్న ముచ్చటలు నేను మఱవఁ జూచును ! కాని నీతోడ నే నచ్చెద ” సని యామంటలోఁ బడి మేనుఁ బొసెను. పరోపకారార్థ మై పాణిములు విడిచినకపోతము, భార్యసమేతముగఁ బరమ పదము నొందెను. పశ్చాత్తాపమహాగ్ని చేఁ బరిశుద్ధుఁడైన కిరాతుఁడును ముక్తుఁడయ్యెను.

గ్రద్ద, నక్క

నై మిశ మనునొక పల్లణము కలను. అందొక బాలుడు మృతినొందెను. ఆశవమును దీసికొని చుట్టములు శ్రశాసము నకుఁ బోయి చూచి చూచి చేతులారఁ బాటవైవఁజాలక పోని నక్కడఁ బెట్టుకొని మహాదుఃఖపరవశులై విలపించుచుండిరి. అప్పు డొక గ్రద్ద యాకాశమునుండి క్రిందికి దిగి వచ్చి యేడ్చుచున్న యాజనులతో నిట్లనియె. “మీరు భయము విడిచి యీవిధంబున విచారింపఁ దగదు. పొద్దు శ్రాంతి చున్నది. సూర్యుఁ డంత మించినతరువాత నిచ్చోట మనుష్యు లుండుఁ దగదు. భూతములు, పిశాచములు, రాక్షసులు చీకటి పడినతోడనే శవంబులఁ బీకికొని తినుటకై యరుదెంచును. ఆసమయమున వానికంటికి బ్రతికి యున్న మనుష్యులు కనుపడిన నవి తప్పక చంపి తినును. బ్రతికి యున్నవారు చచ్చినవారితోఁ బోవుదురె ? ఇంతవెట్టి కలదా ? మీరు వినిపించినయెడ మృతిఁ జెందినబాలుడు మరల బ్రతుకునా ? లోకవృత్తము మీరు చూచుట లేదా ? ఎంతదుఃఖమున్న సంత దుఃఖపడుదురా ? దేని కైన మితి యుండవలెను. బాలుడు మీవాఁడు కాఁడు. మీవాఁడైన బ్రతికియె యుండును. జననమరణములు సమస్తజంతువులకు సహజములైనవి. అందుచేత మీరు విచారింపక వైరాగ్యము గలిగి

శవము నిచ్చటఁ బాటవైచి గాఢాంధకారము గ్రమ్మకమునుఁజేయింటికే బోయి స్నానములు చేయుఁ " డనిగ్రద్ద మంచియుఁ దేశము చేయుటయు బంధువు లందఱు దానిమాటలు సత్యము లగుటంజేసి శవము సక్కడ విడిచి బయలుదేరి కొన్ని యడుగులదూర మరుగునప్పటికి సక్క యొకటి బొక్కలోనుండి విన వచ్చి వారిం జూచి యిట్లనియె. " అయ్యయో ! మీ రెంతబుద్ధిహీనులు, గ్రద్దమాట నమ్మి మోసపోయి బాలకుని విడిచి వచ్చుచున్నారా ? బాలునిమొగముమీఁద కళయైన మాటలేదు. పున్న పుంజందురునివలె నున్న యాబాలుని విడిచి పోవుట మీకు కా శ్చెట్లాడు చున్నవి ! పాటవైచుటకు మీకుఁ జేతు లెట్లాడినవి ? ముఖము వైఖరి చూడ నీతఁడు చచ్చినట్లు తోచదు. ప్రాణము కడఁబట్టి యుండవచ్చును. అందుచే మరల బతుక వచ్చును; ఒకవేళ బ్రతుకకపోయినను శోకము పోవునట్లు మీఁదఁ బడి నాలుగుగడియ లేడువనైన వద్దా ? గట్టిగా నేడ్చినయెడల దుఃఖము కొంత శమించును. ఏమైనను మీరింటి వేగముగాఁ బోఁ గూడదు. ప్రొద్దు గుంకినపక్షమున వచ్చినభయ మేమి ? మనుష్యుఁ డొక్కఁడే యున్న పక్షమున భూతపిశాచములు మీఁదికి వచ్చును; కాని పదిమంది యున్నప్పుడు సాహసించి మీఁదికి రావు. ఒకవేళ వచ్చుననుకొనుఁడు ! మద్దులుమాటగట్టుచున్న చక్కనిచుక్క పోఁగా లేనది మీరు పోయిన నేమి ? తిక్కినమాటలుండఁగా బాలుఁడు నవ్వుచుఁ బండుకోని నట్లున్నాఁడు గాని మృతి.

నొందినట్లు లేడు. శరీర మింకను వెచ్చగా నున్నది. కావున
మరల జీవించవచ్చు నని నాకింకను, ధైర్యము కలదు. అందు
చేత మీరు కొంతనే పిచ్చట నిలుపుడు. ఇది చెప్పి నక్కవారల
వెండియు శవముకడకు రప్పించుటఁ జూచి గృద్ధ వారలనుద్దే
శించి యిట్లు పలికెను. “ ఏమిది తిత్తులమారి నక్కమాటలు.
విని మీరు మరలి వచ్చితిరా! మీకన్న మూర్ఖులు లోకమం
దుండరు. బాలునిమొగమనఁ బ్రేతిశ యావహించినది.
బ్రతికి యున్నప్పు డేనుఁగు దంఱమువలెనున్నవానిమేను నలు
పెక్కినది. కనుగొనుట లేదా? చేతులు కాళ్ళు నిట్టబిగిసినవి.
యమాఁడు నిర్దయఁడై! చూపిల్లవానిప్రాణములు వారింఁచె.
ఞంక వెడవెడ యానలు విడిచి గృహంబునకుం జని స్నాన
ములు చేసి బాలునికి సద్గతులు గలుగుటకై బ్రాహ్మణులకు
దానములు సేయఁడు. చచ్చినవా రెచ్చటనయిన మరల
బ్రతుకుట మీరు వింటిరా? చాలుఁజాలు! లేనిపోనిభ్రమలు
పడక సత్వీర మింటి కరుగుఁడు. ” అనవుడు గృద్ధమాట అని
క్షేపించి జంబుక మిట్టనియెను. “ అన్నన్న ! ఈమోస
గాండ్రకే దినములు గొని మంచివారికి దినములు కావు.
అల్లారుమద్దుగ నున్న యీచిన్నబిడ్డముఖపద్మముఁ జూడ
పీన్మలను బీకికొని తిను నావంటిదానికే కన్నులీరు వచ్చు
చున్నది. మీ రింత తాతిగుండెవార లైనా రేమి ? గృద్ధ
మాటలా మీకు పథ్యములు ? నావంటివానికి సయితము
జాలిఁ గొలుపుచున్న యీచిన్నపాపనిఁ గూర్చి మీ రింత

కనినహృదయులు గా నేల? కొంచెము ప్రయత్నముఁ జేసి చూడరాదా? నామాట నిజము కాకపోయినపక్షమున నప్పుడే యొకయేడ్పేడ్చి పోవచ్చు ఇంకలో నేమి వచ్చినది. " అనుటయు గద్ద వారింజూచి " నేను శుట్టి పండ్రెండువందలనంవ త్సరము లైనది. ఈనడుమ నెందఱోసిన్నలు, పెద్దలు, స్త్రీలు పురుషులు మృతినొందిరి; కాని వారిలో నొక్కఁ డైనబ్రతికి వచ్చుట నేను గని విని యెఱుంగ. జంతువులు జన్మాంతరము నొంది మరల వచ్చును గాని, యీశ్వరంబున బ్రతికి మరల వచ్చుట యసంభవము. బాలునియందలి గాఢప్రేమచేత నక్కలోకవిరుద్ధము లైనమాటలు చెప్పినను మీ రని యసంభవము అని యెంచక మోసపోవు చున్నారు. కావున జాగు నేయక వెడలుం" డని వదిలింప వారు ప్రేమను విడిచినడువ సాగిరి. నక్క వారిమార్గమున కడ్డము పోయి " తిలకుఁదోచ గున్న నొకరు చెప్పిన విష నేర్పైస నుండవలయు. రెండును లేనివారు మీవలెనే చెడుదురు. పూర్వకాలమున రిఘురాముఁడు చచ్చినబ్రాహ్మణుమూరుని బ్రతికింపలేనే! స్వంజ యునికుమారుఁడు మృతినొంద వానిని నారదుండు బ్రతికించి పుణ్యముఁ గట్టుకొనలేనే! చచ్చిపోయినవా రందఱు బ్రతికి వత్తురని నేను చెప్పట లేదు. చుట్టము లదృష్టవంతులైన మొడఁ గోటి కొకరు బ్రదుకు చుందురు. ఆయదృష్టము మీ కేల పట్టఁగూడదు? రండు! రండు!" అని నొక్కిచెప్ప వారు మఱివచ్చి పాపవిశవంబుచుట్టును జేరి పెద్ద పెట్టున నేడ్వఁ

నొడగిరి. అప్పుడు సూర్యుడస్తమించెను. చీకటులు నలు దెసలుఁ గ్రమ్మెను. గ్రద్ద నిరాశఁ జెంది పోయెను. నక్క మిక్కిలి సంతోషముతో నిలిచి యుండెను. గ్రద్ద రాత్రివేళ సంచరించుటకు నీలు లేదు; కావున పొద్దు గుంకకముందే శవమును బాడుచుకొని తినుటకై తనలాభమే చూచుకొని వారల సాగసంపద బ్రయత్నించెను. నక్కకు రాత్రియెక్కువ పొసగా నుండును; కావున పొద్దు గుంకి చీకటి పడునంత చటకు ప్రీతిబంధువులు నేనో యొకవంక చెప్పి యాపుటకై ప్రియత్నించెను. చిట్టిచివరకు శంప్రయత్నములు నెఱవేఱి నిక నీ రెప్పుడు పోవుదురా, శవము నానోట నెప్పుడుపడునా యని నక్క యుప్పొంగుచు నుండెను. అప్పుడు శ్మశానసంచారి యగు పగమేశ్వరుఁడు శంకరుడు పనవి పనవి యేడ్చుచున్న వారికడకుఁ జొచ్చి మూకు వరము లిచ్చెన నోరుడని యనుగ్రహించెను. పుష్కరికోకము లేకుండ రక్షించి బాలుని బ్రదికింపు మని వారు ప్రార్థించిరి. అట్లుగాక యని భిక్షవత్సలుఁడుబాలు నకుఁ బ్రాణదానముఁ జేసెను. పరమానందభరితులై బంధువులు గృహంబునకుఁ జరిరి. ఆఁకలిబాధచేత గదా గ్రద్దయు నక్కయు దురాలోచలు చేసి దుర్వాసారంబునం బ్రవర్తితై నని జాలినొంది మహేశ్వరుఁడు వాటి కాఁకలియు దప్పియు లేకుండ వర మిచ్చెను.

గాలి, బూరుగుచెట్టు.

హిమవత్సర్వతమునందు గొప్పశాలివృక్ష మొకటి యుండెను. అది మిక్కిలి ముదురుచెట్టు. కొమ్మలు పొడుగు పాటిని. మ్రాని గట్టిని. బుమైనది. వేళ్ళు నేలలోతుగా నాటుకొనియుండెను. కలహపియుండగు నారదమహాముని యొకనాఁడాదారినిఁ బోవుచు సచ్చట నిలిచి యాబూరుగు చెట్టుం జూచి యిట్లు పలికెను. 'అబూరుగ ! నీ వింతపొడవు వెడలువు గలిగి యెంతో నేల నావరించి యన్నదానవు. పక్షు లెన్నో నీ కొమ్మలలో గూండ్లు కట్టుకొని హాయిగా బ్రతుకుచున్నవి. మృగములు, మనుష్యులు నీ నీడం దేరి యెండవేళ సుఖపడు చుందురు. ఇన్నివిధముల నీజన్మము లోకోపకారముగా నున్నది. కావున నిన్నొక్క-ప్రక్క మడుగ వేడుక పొడము చున్నది. నాజోలి నీ కెందు కనక దానికిం దగిన యుత్తరము చెప్పిము. ఎన్నో గాలివానలు వచ్చి వెళ్ళినవి. నీకన్నఁ బెద్దచెట్లు నీకన్న దృఢము లైనవృక్షములు నేలం గూలినవి. నీవు గూలకపోవుటకు గారణ మేమి? వాయు దేవుడు నీకు దగ్గిఱచుట్టమా ; లేక ప్రాణమిత్రుడా ! కాని యెడలఁ బేదదాన వగు నీజోలికి రా నని జాలిచేత వాయు దేవుడు ప్రతిజ్ఞఁజేసెనా? నీవృత్తాంత మేమో నాకు నవిస్తరముగఁ దెల్పి నావేడుకఁ దీర్చ వలయునని కోరుచున్నాడను.'

అనవుడు బూరుగుచెట్టు గర్వమున నారదను కిట్లనియె. “ము
 నీంద్ర ! వాయుదేవుడు నాకు బంధుడుగాఁడు. స్నేహితుడు
 గాఁడు. నాదాద బాలిచేత నన్నతఁడు విడువలేదు. నన్ను
 విడుపుమని చేతులు జోడించి యతినిని నేను వేడుకొనలేదు.
 నే నట్లు వేడుకొనుదానను గాను. వాయువు నాశ్రయించి
 దానికాళ్ళు పట్టుకొని దాని దయచేత బ్రతుకవలసిన యవన
 రము నాకు లేదు. నాకంటె వాయువు మిక్కిలి బలహీనుఁడు.
 నాలోఁ బనునెనిమిదవయంశమున కైనను వాయుదేవుడు
 పోలఁడు. నాబల మెక్కడ? అనిలదేవుని బల మెక్కడ? అతని
 చేత నైనపక్షమున నన్నీచాటికే నేలఁ గూల్చివేయును. చేతఁ
 గాకి యూరకున్నాఁడు” అని సగర్వముగఁ బలికిన బూరుగు
 మాటలు విని నారదమాని నన్నిఁ బ్రశాల్పశ్రీవృక్షమ! ఏమిలింక
 పుమాట లాడుచున్నావు! వాయుదేవునిశక్తి నీవెఱుంగ వని
 తోచుచున్నది. మహాపర్వతములు సైతము పెద్దగాలిపెట్టు
 నకు నిరూప్రింపఁ బడిఁ గలవు. అట్టియెడ నీవంటి యొక చెట్టు
 లెక్కయేమి? కావున నీ గర్వోక్తులు కట్టిపెట్టి వినయముగ
 బ్రతుకు” మని హితోపదేశముఁ జేసెను. నావుడు వాసివలుకు
 లాలకించి శాల్పశ్రీతరు విట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను. “నారద!
 ఎఱుంగనివాడవెఱుంగనియట్లుండక యూరక యిట్లు వలుక
 నేల? గాలిదేవర నాజోలికి రాకపోవుటచేఁ దనపరువు దక్కిం
 చుకొనుచున్నాఁడు. ఒక్కసారి నామీదికి వచ్చెనా వాని
 గర్వభంజన మగును. వెనుకటి పేరుప్రతిష్ఠ లన్నియు నశిం

చును. అందుచేతనే చూచి చూచి నాపైకి రాడు." అట్లు
 పలుకుచున్న భూమహాముగిలోవ్వులు విని నారదుడు వెండియు
 నిట్లనియె. "ఈవిరుసుమాటలు మరచిపోకుము. నీవీరము
 లన్నియు వాయుదేవునికిఁ దెలియక పోవు అతఁడు నీమీఁదికి
 రాకపోడు. వచ్చినప్పుడు ధైర్యము చిక్కఁబట్టి నిలుపుము." అని
 యుచ్చోటు వాసి యామహర్షి తరలిపోయి తిన్నగా వా
 యుదేవునియొద్ద కరిగి తనకును శాస్త్రలీప్సృక్షమునకును జరిగిన
 వృత్తాంత మంతయుఁ బూసగుచ్చినట్లు చెప్పెను. అది విని
 వాయు దేవుడు మండిపడి కోపవశమున నొకత్రాసుఁగక
 తిన్నగాఁ జెట్టుకడకుఁ గోయు తిరస్కారభావముతో దానిం
 జూచి యిట్లనియె. "ఏమే బూరుగా! నీవు మహాధైర్యశాలి
 వంట! పర్వతములకంటె బలమైనదాన వంట! ఇంతదాన
 వని యెన్నఁ జెఱుంగ నైతిని. ఎప్పటినుండి నీకింత బలము
 వచ్చె? కల్పవృక్షముల కెల్ల గొప్పదానివలె గన్పడు చున్నా
 వు. నీ తల బిరుసెక్కినది. చేతుకాలము వచ్చుటచేత నీవిట్లు
 పేలు చుంటివి. నీలో నేను పదునెనిమిదవయంశమునకు నైన
 బోల నని నారదునితోఁ జెప్పితివంట! ఒకనాఁడు బ్రహ్మదేవుఁ
 డీమార్గమునం బోవుచు డబ్బాటుగ నీ నీడను నిలిచె. బ్రహ్మ
 దేవుడు నిలుచుటచేత మిక్కిలి పావన మైనదాన వని గౌరవ
 ముచే నీజోలికి రాక నిన్ను విడిచితిని గాని నీబలమున కోడి
 గాదు. నీశక్తికి జంకి కాదు. దయఁ దలఁచి విడుచుటచేత నీ
 విట్లు తెగనీల్గుచుంటివి. తే పీ పాటికి నీ యవస్థ యెట్లుండునో

చూచుకొమ్ము కాచుకొ. జేపటియుదయముదప్పక వచ్చెద" నని కఠినోక్తులు వలుకు వాయువు జూచి బూరుగు చెట్టు మునుపటికంటె నెక్కువ గర్వముతో నీతెఱంగున భాషించెను. "ఓహోహో! నీ భవరింపుల కిక్కడ బెదరువారు లేరు. అన్న చెట్లవంటిదాననుకొని నన్ను జడిపించుచున్నావు కాబోలు. నీ వెఱ్ఱియూగడము లిక్కడ సాగవు. పాతాళహోకము వలకు నేళ్ళ నాటుకొనియున్న శాలివ్రీవృక్షమును నేను. చూడు నా దెబ్బ. నీవు కాదు. నిన్ను బుట్టించినజేజీలు వచ్చి నను భయపడుదానను గాను. జేవు వచ్చినను భయపడుదానను గాను. జేవు వచ్చినను సరే. ఇప్పుడువచ్చినను సరే. వినాశకాలే విపత్తిబుద్ధి' యనునట్లు నీవు చెడిపోవుకాలము వచ్చినది" అట్లు పలికిన బూరుగు జేలికి మాటలను మఱచున మిక్కిలి కోపించి మరునాడు నిజ్యంభించి దానిని నిహ్మింపముఁ జేయ వచ్చునని తలంచి మారుతుఁ డరిగెను. అతఁడు పోయిన తరువాత వృక్షము పశ్చాత్తాపము నొంది తనలో నట్లు విచారింపఁ దొడఁగెను. "అయ్యయ్యో! నా యంతరమును మారుతునియంతరమును నెఱుంగక మహాబలుఁ డగు వాయుదేవునితో బంత గించి యిచ్చవచ్చిన తెఱంగునఁ బ్రేలితిని. అశనిధాటికి నే నాఁగఁ గలనె? గడ్డపాటలు నొట్టుకొని పోవుచున్నప్పుడు గడ్డి పటకలు నిలుచునా? కులశైలములను గూల్పఁజాలిన గాలి దేవునెదుట నే నేమి, నిల్చు నేమి! నారదమునితో నేల బింకములు పలికితిని? వాయు వన్నట్లు నాకు చేటుకాలమే వచ్చి

నది. అయిన నిప్పుడు విచారించి యేమి చేయుదును. చెక్కిన కార్వ మెట్లో కూడదీసికొన వలయును. వాయుదేవుడు వచ్చి నన్నేమి చేయును. కొమ్మల విఱచుచును. ఆకులు రాల్చును. ఆపని నేనే చేసి వాయుదేవున కవకాశము లేకుండజేసెద.

అని యారాత్రి తన కొమ్మలు తానే విఱచుకొని తనరూకులు తానే డుల్లగొట్టుకొని, తన కాదులు తానే రాల్చుకొని మోడై యుండెను. మఱునాఁ డుదయమున వాయుదేవుడు వచ్చి మోడువడియున్న యాచెట్టుం జూచి నవ్వి యేమే! శాల్మలీ యీగతి నున్నదానవు. నేజేయవలసిన పని నీవే చేసికొంటివి. ఇక నేను వేతే నిన్ను విక్షింప నేల? నాతో విరోధము సాగించినందుకు నా ప్రయత్న మక్కఱ లేకయే నీకుందగినశిక్ష యైనది. ఇక ముందు బుద్ధిగలిగి బ్రతుకుము. తనలావు నెదిరిలావు నెఱుంగక బీరములు వలుకువాఁడు నీవలెనే జెడిపోవు. ఇకమీఁద నెన్నఁ డిటువంటి తెలివి మాలిన పనులం జొరకుము. అని బుద్ధులుచెప్పి దాని మాధ్యమునకు క్షమించి నిరూత్రింపక చల్లగ నరిగెను. దుర్బలులైనవారు ప్రబలులైనవారితోఁ గయ్యమునకుఁ గాలుద్రీప్తిగిల్లి కలహంబులం దెచ్చుకొని తనసామర్థ్యముఁ బఱులసామర్థ్యము నెఱుంగక యిట్లై భంగపడుదురు.

నా డీజంఘునిక థ

మధ్యశేతమున గౌతముండను బ్రాహ్మణుండు గలఁడు. అతఁడు చిన్ననాఁట వేదాధ్యయనము జేయక దల్లిదండ్రులు చెప్పినట్లు వివిధ దుస్సహవాసములు మరగి అగ్రగుఱోతయి మాంసము దివి వర్తభ్రష్టుడై బోయదాని నొకత నుంచు కొని దానివలన సంతానము గని నిరంతరము భోగపరాయణుండు గావునఁ దనకుఁ దనయుంపుడుకత్తెకు దానిబిడ్డలకు సుఖానుభవమునిమిత్తము ధనము కావలసియున్నందున దాని సంపాదించుట కయి యెన్నో యాపాయము లాలోచించెను. వర్తకముచేయుటవలన ధనము సంపాదించ వచ్చునని నిశ్చయించుకొని యాచుప్తబ్రాహ్మణుండు బేహారమునకై జను కొందఱతోమట్లఁ గలిసి యొక యడవి బోవు చుండఁగా నొక మదవుటేనుఁగు వర్తకుల సూది కుటికి తొండముతోఁ గొట్టి యుఁ గాళ్ళతో నేల రాచియుఁ గోఱుతోఁ బొడిచియు, సనేకుల సంహరించెను. “పాపీ చిరాయు” వనునట్లు చుప్తబ్రాహ్మణుండు దాని బారినుండి తప్పించుకొని కొంతద వ్వరిగి యరిగి యెట్టకేలకు విశాల మగునొకవఱ్ఱిచెట్టుకడకుఁ బోయి దాని నీడను విశ్రమించెను. ఆవటవృక్షముమీదఃనాడీజంఘుండను పేనుగల యొక కొంగ చిరకాలమునుండి నివసించి యుండెను. అది బ్రాహ్మణేవునికి మిక్కిలి ప్రియ మయినది.

మట్టిరీడను విశ్రమించిన యా బ్రాహ్మణునిం జూచి కొక్కెర
 ..అయ్యా! మీ దేయూరు? ఎం దుండి యిటకు వచ్చుచు
 న్నారు? ఇట్లు వచ్చుటకుఁ గారణ మేమి?'' యని యడిగెను.
 అడుగుటయు సతఁ డాకొక్కెరతోఁ దాను బ్రాహ్మణుఁ డగు
 టయు దుస్సహవాసములుం జెడిసోవుటయు ధన మార్జించు
 నిమిత్తము వెడలుటయు, సర్వులను మదపుటేనుఁగు చంపు
 టయు బోనుగాఁ గల ననన్యతాంతము ననుగ్రహించి జెప్పెను.
 అది విని యా కొక్కెర వాఁ యెడ జాలిపడి యాకాశగంగలో
 నున్నరుచివంతము లగు చేపలం దెచ్చి పక్షముఁ జేసి యడ
 విలోఁ గల మంచినదల నేర్చి తెచ్చి తిను మని యాని కిచ్చి
 మెత్తని చిగుళ్ళతోఁ బాన్పు రచించి పండుకొ మ్మని చెప్పి
 తాను నారాత్రి నిద్రుకవోయి మఱునాటి యుదయమున మే
 ల్కొంచి భూసురుఁ కిట్లనియె. ..అయ్యా! పేదతనము వాపు
 కొనుటకు మనుష్యునకు నాలుగు మ ఖ్యకారణములు గలవు.
 మొదటిది బుద్ధి. రెండవది మిత్రము. మూడు, నాలుగులు,
 మొడి బంగారములు. నేను నీకు మిత్రుఁడ నైతిని గాన నావ
 లన నీవు దారిద్ర్యముఁ బోఁగొట్టుకొనఁ గలవు. పనికిమాలిన
 పక్షి పేదతన మెట్లు పోఁగొట్టుఁగల దని తలంపకుము. ఇక్కడికి
 మూడు యోజనములదూరమున వధువజ్ర మనుపట్టణము
 గలదు. దానిని విగ్రహపాక్షుఁ డను రాజు పాలించుచుండును.
 అతఁడు జన్మముచేత రాక్షసుఁడు. కాని నద్గుణసంపన్నుఁడు.
 నాకు మిక్కిలి ప్రాణమితుఁడు. నీ వతనియొద్దకుఁ బోయి

నాడీజంఘుని మిత్తుడ నని చెప్పి నీకుఁ గావలసిన దృవ్యమడుగును. సంశయింపక యతఁ డిచ్చును. నీ దారిద్ర్య విచ్ఛిన్నమగును. మహారాజువలె నీవు బ్రతుకవచ్చును." అని బకము పుకుటఁ గు విచ్చుడు మిక్కిలి సంతోషించి బయలుదేరి కొంగ చెప్పిన దారిని మధునద్రపురమునకుఁ జని, రాక్షసరాజు శర్మముఁ జేసి కొక్కెర తన్ను పంపె నని చెప్పెను. అతఁడా నేల వేలుపును దేతి చూచి యెరిసి వాలకముఁ జూడ నధమ బ్రాహ్మణుడు వలె గనఁబడుచున్నాడని తనలో దలంచి బ్రాహ్మణుని పూర్వవృత్తాంత మడిగి తెలిసికొని తా ననుకొన్న దంతయు నిజమని గ్రహించి దుష్టబ్రాహ్మణుఁ డై వను తన మిత్తుగి పంపున వచ్చుటఁ జేసి యెరిసిని సత్కరింపఁ దగు నని నిశ్చయించుకొని వేదవేత్తలైన బ్రాహ్మణులతోఁ గలిసి సంతర్పణము నేసి, ధనము, బంగారము, రత్నములు మొదలగునవి విశేషముగా నిచ్చి యతఁడు భోజనముఁ జేసిన బంగారుపళ్ళెముఁగూడ నతని కిచ్చి, విలువగల కొత్త బట్ట చిచ్చి ప్రీతిపూర్వకముగ సత్కరించి పంపెను. బ్రాహ్మణుఁడా ధనభారము మోయలేక మోయలేక మెడ, వీపు, మూపులు నొప్పులు పట్టుకొంటుగ మోసి తెచ్చి యెట్టెటో తన మిత్రమగు కొక్కెర యన్నమట్టికడకుఁ బోయెను. అట్లు ధనము మోయుట చేతను, మార్గాయాసముచేతను మిక్కిలి జస్సి వచ్చిన యాబ్రాహ్మణునిం జూచి కొక్కెర మిక్కిలి జాలిపడి తన తొక్కలతో వాని యాయాసము బోవ విసరి

చేపలు పండ్లు దెచ్చి యిచ్చి పానువు సమకూర్చి నిద్రపుచ్చి తానును నిద్రించెను. అది నిద్రించుటఁ గని యా పరమదుర్మార్గుడు తనలో “నేడు కడుపు నిండినది. రే పుదయమున బయలుదేటి పోవునప్పుడు దారిలో నాకాహార మెక్కడ లభింపఁగలదు. ఈకొంగ కొన్నినది దీని శరీరమునందు మాంసము విశేషముగాఁ గలదు. దీనిం జంపి మాంసము ప్రయాణము నిమిత్తము సంగ్రహించెద” నని తలంచి పాపనిశ్చయఁడై బట్ట బిగియఁగట్టుకొని దుడ్డుకట్ట చేతిఁబట్టుకొని చెట్టెక్కి మోడఁపూడ వక్షముమీఁద గొట్టి కొక్కెరం జంపి దిగివచ్చి యీకలఁదీసి పాటవైచి కోసి, మాంసము సంగ్రహించి తెల్ల వారినతోడనే ప్రయాణ మైపోయెను. అచ్చట విరూపాక్షుడు కొన్ని దుశ్యకునములం గని యేమి కీడుచూడునో యని విచారించుచు నిట్లనుకొనియెను. “నామిత్రుఁడగు నాజీజంఘుఁడు ప్రతిదిన మిచ్చటి కీపాటికి వచ్చు చుండును. ఇప్పటికి జాము పొద్దెక్కినది. రాక పోవుటకుఁ గారణ మేమి చెప్పుమా? పాప కర్ముడైన యాబ్రాహ్మణుఁ డేమియుఁ జేసియుండఁడు కదా? వాఁ డట్టివాఁడే. నామనస్సు కీడు శంకించుచున్నది. ఏమి దైవమా” యని విచారించి సేవకులం బిలిచి పక్షివార్త యేమయ్యనో తెలిసికొని రమ్మని పంపించెను. వారును జని పులుగుం గానక మాంస మొలిచినదాని డొక్కంగని రాజునకు సమర్పింప నంత నాదురాత్ముని పట్టుకొ మ్మని యానతిచ్చెను. మోటియలవంటి రక్కసులు పరుగు పరుగునం జని మార్గమధ్య

మునఁ బరమనీచుఁ డగు నాబ్రాహ్మణునిం బట్టుకొని విటచి
 శట్టి విరూపాక్షునికడకుఁ దెచ్చిరి. “ఈనురాత్మునిఁ జంపి మీ
 రెల్ల భక్షింపుఁ” డని యారాక్షసులకు విరూపాక్షుఁ డాజ్ఞ
 నిచ్చెను. అప్పుడు రాక్షసులు కన్నులు మూసికొని చేతులు
 జోడించి “స్వామీ! మేము నరమాంసము తినునట్టి రాక్షసు
 లమే కాని యెంతటిరాక్షసుల మైనను మే మీ దుర్మార్గుని
 మాంసముఁ దినఁ జాలము. తన కుపకారము జేసిన వానిని
 జంపిన పరమనీచుని ముట్టఁగూడ” డని విన్నవించుకొనిరి.
 అప్పుడు విరూపాక్షుఁడు “మీరు తినుండు, తినక పొండు!
 ఈదుర్మార్గు నాయెదుటకుఁ దీసికొని రా వల” డని పలికి
 పెడ మొగముఁ బెట్టుటయు దానవులు వాని నూరిబైటకుం
 గొంపోయి కొంత నేసి మేను ముక్క ముక్కలుగఁ గోసి
 మాంసము కుక్కలకుం బాటవైచిరి. కుక్కలామాంసమును
 వాసన జూచి ముట్టక దూరముగాఁ దొలఁగి పోయెను. కృత
 ఘ్నునిమాంసము శుకము లైన ముట్టవుగదా! అనంతరము
 విరూపాక్షుఁడు బ్రాహ్మణుండు మాంసముఁ దీసికొని పాట
 వైచినకొంగడొక్క తెప్పించి దాని కన్నిసంస్కారముఁ జేయిం
 చెను. అప్పుడు దేవేంద్రుఁ డక్కడకు వచ్చెను. విరూపాక్షుఁ
 డతనిఁ జూచి నామిత్తుఁ డగు నాడీజంఘుని నా కిమ్మని యడి
 గెను. అపు డింద్రుఁ డిట్లనియె. “నీమిత్తుఁడు బ్రాహ్మదేవు
 నికి మిత్తుఁడు. ఇతని మరణంబున కతఁ డెంతో యుత్తలవడు
 చుండును నీవు నీ మిత్తుని కన్నిసంస్కారముఁ జేయించితివి.

ఇది మంచి పని. శ్మశానమునందు నీమిత్తునిచితివద్ద కొక్క యావు వచ్చి దూడకు పాలిచ్చెను. పాలనురుగు దూడ నోటి మీదినుండి గాలికిం జెదరి చితిపై బడెను. వెంటనే నాడీజంఘుండు బ్రతికి శరీరముతో మరల వచ్చెను. ఇది బ్రహ్మ దేవుని మాహాత్మ్యము. అని యింద్రుడు చెప్ప చుండగానే నాడీజంఘుండు విరూపాక్షుని దగ్గఱకు వచ్చి దర్శించెను. విరూపాక్షుండు పరమానందభరితుడయ్యెను. నాడీజంఘుండు పరిమదయాళి వగుటచే దన కారణమునఁ జచ్చి సాశబద్ధుడై నరకమునకుం గొనిపోబడుచున్న బ్రహ్మణిని దుర్దశకు విచారించి వానిని బ్రతికింపు మని యింద్రుని ప్రార్థించెను. పక్షి యోగ్యతకు సంతోషించి యింద్రుఁ డట్లు బ్రహ్మణుని బ్రతికించెను. విరూపాక్షుఁ డిచ్చినసామ్రాజ్య మొసకొని బ్రహ్మణుఁ డెప్పటియట్లు తనయింటికిం జనియెను. కృతఘ్నత మహాపాతక మనియు మిత్రిద్రోహ మంతకంటె దారుణపాతక మనియు నీకథవలన మనము దెలిసికొన వలసిన ఫలితార్థము.

— చి ర కారి —

గౌతమ! డను నొక బ్రాహ్మణుడు గలడు. అతని కొక్కండే కొడుకు. ఆకుమారుని పేరు చిరకారి. ఎవ్వరే కార్యము జేయుమని యతనితో జెప్పిన నతఁడు చిరకారిము మిక్కిలి విచారించి పిమ్మట నా కార్యము జేయును. అందు చేత నతనికి చిరకారి యని పేరు గలిగెను. తండ్రి యొక నాఁడు చిరకారిని నిలిచి, “శుభా! నీ తల్లిని జంపివేయుము. నేను సాయంకాలము తిరిగి వచ్చునప్పటి కీ పని జేయవలయు” నని యాజ్ఞించి తన పనిమీఁదఁ బోయెను. చిరకాల మాలో చించి కాని యే కార్యమును జేయని వాఁడగుటచే చిరకారి దీర్ఘవిచారసముద్రముందు మునిగిపోయి యెట్లు జేయఁజాలక చింతింపఁ జొచ్చెను. ఉయ్యెలలోఁ గూర్చున్న వానివలె వాని మనస్సు చుంకునకు వెనుక నుండి సాగెను. “తండ్రియాజ్ఞ మీఁదఁ దగమకదా! కావున జనకుని పనపుచేసెన” నని యొకమాట లెఱచెను. “ఛీ! ఛీ! కోపావేశమున శరీరము మఱచి తండ్రి యేదో చేయఁగూడనిపని చెప్పినంతమాత్ర మన మ్రోక్షేవతం జంపఁ దగునా యని వేఱొకమాటా లెఱచెను. జనకుని యాజ్ఞ మీఱుట మహాపాతకము కాదా యని యింకొక పారి తలపోయును. అయ్యో! తల్లిని నజకుట

మాత్రము మహాసాతకము కాదా యని సుతీయోగమాటు
 తలపోయును. అయ్యో! కుమారుడన్నివిధములచేత స్వాతంత్ర్యము
 లేనివాఁడుకదా యనియు నాబుద్ధి నేనుపమోగించి
 నాయిచ్చనచ్చినట్లు నేఁ జేయఁగూడదా యనియు నాతఁ డెడ
 నెడ దలంచెను. ఈజ్ఞాపలోబడి మరల నీవిధముగఁ జింతిం
 చెను. తండ్రిమాటచేసి తల్లిని నసెతునా, తల్లిని రక్షించు
 కొఱకుఁ దండ్రిని తిరస్కరింతునా? తల్లి జన్మకారణముగదా!
 ఎట్లు చంపుదు. తల్లి పెంచినది కదా? తండ్రిమాత్రము కని
 పెంచలేదా? “అత్తావై పుత్రీనామాసి” యను వేదవాక్య
 ప్రకారము తండ్రియే పుత్రసూపమున మరల జన్మించు
 చున్నాఁడు. నేను చేయుట యనఁగా నతఁడు చేయట.
 తండ్రి యాజ్ఞాకేసినవానికి ననుస్తూపములు నశించు నని పెద్ద
 లవలన వినియంటి. తండ్రియే తపము. తండ్రియే ధర్మము
 తండ్రియే విద్య. తండ్రియే దైవము. తండ్రికిమించిన విద్యలు
 లేవు. అతనిని మించినదేవతలులేరు. అతని కిష్ట మైనకార్యముఁ
 జేసిన దేవతలందఱు సంతోషింతురు. తండ్రినలె తల్లిమాత్ర
 ముకదా? “నమాతుః పరదైవత” మ్మగు మాటబద్ధములా?
 కాలుసేతులు, మఱ్ఱు, చెవులు, నోరు, కనులు మొదలగు
 నవయవములతో నిండిన యీ⁴ న్నూదేహము నకు మాతగాక
 కారణ మెవ్వరు? అదియునుగాక దుర్భరమయిన గర్భభేద మను
 భవించి ప్రసవవేదనల పాలై కనిపడరాని యిడుమలం బడి

హేయములేనియపచారములం జేసి, పెంచినతల్లిని మఱచు
 తెట్లు ? తండ్రి బిడ్డనవుచున్నప్పు డెత్తుకొని ముద్దాడునేకాని
 మలమూత్రంబులతోన పొరలుచున్నప్పుడు దరికిరాడు. ధనము
 సంపాదించి యిచ్చునేగాని యన్నము స్వయముగాఁ జెట్టడు.
 నీరు పోయడు. బిడ్డతోఁ బడుపాటులన్నియూ దల్లియేపడును.
 అందుచేతఁ దల్లిదండ్రు లిరువురిలోఁ దల్లియే నధికురాలని ధర్మ
 శాస్త్రంబులు చెప్పుచున్నవి. చిన్నవాఁడైనను ప్రాథవయ
 స్కుండైనను మనలివాడైనను కొడుకు తల్లికి సమానుడే
 ప్రేమ మెప్పుడు నొక్కటియే. కొడుకు గుడ్డియగుగాక ! చేర
 డేసి నేత్రములు గలవాడగుగాక ! చూగ యగుగాక !
 మహావక్త్రయగుగాక ! చెవిటియగుగాక ! మంచిశ్రోత్రములు
 గలవాడగుగాక, నూపసియగుగాక, కునూపి యగుగాక !
 భనికడగుగాక, సేదయగుగాక, సుగుణుడగుగాక, దుర్గు
 ణుడగుగాక ! పండితుడగుగాక ! పామరుడగుగాక, తల్లికి
 కుమారునియందు ప్రేమ యొక్కవిధముగనే యుండును. ఆకొ
 డుకే తల్లి కానంద హేతువు. అతడే స్వర్గము. అతడే మోక్ష
 ము. అతడు లేనిచో నామెకు లోకమే లేను. బ్రతుకేలేదు
 ఇది మనుష్యులయందే కాదు. పశువులు పక్షులు మొద
 లగు త్సుద్రజంతువుల యందు నయితయు మార్తప్రేమ
 మిక్కిలి స్పష్టముగఁ గనబడు చుండును. ఎప్పుడు తల్లి మృతి

నొండునో యప్పుడే మనుష్యులకు సహస్రము పోవును. అప్పుడే బిడ్డల దసమర్థుల డగును. అప్పుడే దాళితుల డగును. అప్పుడే జగము శూన్యమై తోచును. భాగ్యవంతునకుఁ బేదకుఁ దల్లివలన లాభము సమానమే. అట్టి తల్లింజంపుట పాపము ద్రామాలో మునుఁగుట. నరకమునకు మెట్లు పెట్టుకొనుట. కావున నీమే నే నెట్లు చంప నోవుదు ? కటికవాఁడైన నీటిపని జేయనె? ” యని విచారించుచు నెంతకుం దెంపులేక యేపని జేయక హేతువాదము నేయుచుండునంతలో నాయంకాల మయ్యె. తిండియు మిక్కిలి పశ్చాత్తాపము నొంది “ అయ్యో ! తల్లిని నిష్కారణముగఁ జంపుమని యాజ్ఞాపించి వచ్చితి. పిశ్చవాఁడై పరిపాలనమే పరమ ధర్మమని యూహితి కలఁడు మాత్రా వధము జేసి యుండఁడు గదా? యెఱుంగకపోయి చెప్పితిని. ప్రపంచోద్ధామసి, యనుమాట నాయందు సార్థకమైంది.” అని కన్నల నీరు పెట్టుకొని మరల తన కుమారునిం దలంచి వాఁడు చిరకాలిగదా ! త్వరపడి యే కార్యముం జేయఁడు. కావున నే జెప్పినంతమాత్రమున నీ దుష్కార్యమునకు దొరకొనఁ డని ధైర్యము దెచ్చుకొని, వినవిననడచి పర్ణశాలకుం బోయెను. అతనిం జూచినతోడనే చేతననున్న యాయుధము దూరముగఁ బొటవైచి, చిరకాల యెదురుగాఁ జని తిండి పాద

ములపయిం బడి నీ యాజ్ఞ నెఱవేట్లు నైతి. మహాసరా
ధముఁ జేసితి యమింపుమని వేడుకొనెను. భార్యయు నహ
స్కరించి ప్రక్క నిలువంబడెను. గౌతమఁడు కుమారుని
లేవనెత్తి భార్య బ్రతికియున్నందునకు సంతోషించి యిట్లు
నియె. “పుత్రక ! నేను రోషావేశంబున నిచ్చిన యాజ్ఞ
పాటింపక యుండివి. మేలయ్యె. నీవు చిరకారి యగుట నా
కప్రతిష్ఠ కలుగకపోయె; నా తపంబు నిందాపాలు గాకపోయె.
ముని జనంబులలో నా కపయశంబు రాకపోయె. పరమేశ్వ
రుఁడు మనసాలిట నున్నాఁడు. నాయాజ్ఞ నెఱవేట్లునందుకు
నీవు విచారించకుము.” అని మొదట తాను విడిచిన దుఃఖ
బాష్పము లానంద బాష్పములుగా సతిఁడు దారాఘాత్రులఁ
గలిసి సుఖంబుండెను. దుష్కార్యముఁ జేయుమని తిండికి
చెప్పినను, గురువు చెప్పినను జేయఁగూడదని యీకథా
ఫలితార్థము.

మరణకారణము.

గౌతమి యనునొక బ్రాహ్మస్త్రీ కలదు. ఆమె కుమారుడు పాముకాచి మృతినొందెను. ఆమె జ్ఞానసంపత్తి గలది. జ్ఞాన మొంత యున్నను బ్రీయబంధుమరణమువలన దుఃఖము రాకమానద. ఆ కారణమున గౌతమి చచ్చిపడియున్న కొడుకుంజూచి కన్నీరు కాలువలు గట్ట నేడ్చుచుండ నొకబోయఁవాడు దారిం బోవుచు నామెదుఃఖకారణ మెఱిగి యాపాముంబట్టుకొని త్రాటితోఁ గట్టి గౌతమి కడకుఁ దెచ్చి “యవ్వా! దీని నేమిసేయు మందువు. ఈపాడుపొడపామువలన నీకుమారుడు మృతినొందెను. దీని నేమిసేయు మందువు? దుడ్డుకట్టలతోఁ దల చితుకఁ బొడుతునా? కత్తితో రెండుముక్కలుగ నఱకుదునా?” యని యడిగెను. కిరాతునకుఁ దనయెడఁ గల్గిన యభిమానమునకు సంతోషించియు వాడు చేయఁ దలంచిన పని తనమనమునకు సరిపడనందున గౌతమి “అన్నా ! యీ పామును విడిచిపెట్టుము. దానిజోలి మన కేల” యని సౌత్వంత్రుర మిచ్చెను. అనవుడు బోయ యచ్చెరువడి “యీపాము నీ కుమారునిం జంపినది. దీనిం జంపవద్దనెద వేమి” యని యడిగెను. అందుకు గౌతమి యట్లనియె,—“విధివశముచేత వచ్చినయాపదలను భరింపలేక మూర్ఖులు దుఃఖ సముద్రమున

మునిగిపోవుదురు. జ్ఞానులు కారణములం దెలిసికొని మఱిసాగరమున మునిగిపోక జేలుచున్నారు. అదియును గాక సీపామును జంపిసమాత్రిమున నా కుమారుడు బ్రతుకునా? దీనిని జంపుట వ్యర్థము కావున విడిచిపెట్టము” అనవుడు నాకిరాతుడు నామనసు మిక్కిలి మండుచున్నది. నీవేదాంతములు నాకు సరిపడవు. నిష్కారణముగ బాలుని ప్రాణములు దీసిన దుష్టజంతువును జంపవద్దనెద వేమి? ఇది వెట్టికాని వేదాంతముకాదు. దీని నెట్లును జంపక మాన. దుష్టజంతువుల నవశ్యము వధింప వలయు. గోవులు మొదలగు సాగుజంతువుల మీద దయ జూపవలెను. కాని పాములు, తేళ్ళు, పెద్దపులులు మొదలగు కూరజంతువుల పై కృప జేయుట ధర్మముగాదు. ఇవి ధర్మవిరుద్ధము. లోకకంటకులైనవృత్తాసురుని మహేంద్రుడు చంపడె? సర్వజ్ఞుడైన మహేశ్వరుడు దక్షుని యాగము ధ్వంసము చేయ లేదే? బ్రహ్మనంశజులైన రావణాదిరాక్షసులను రాముడు నశింప లేదే? దుర్జనులను దుష్టజంతువులను నాశ మొనర్చినను బాపము లేదని దానిజంప నుంకించుచున్న కిరాతు నుద్దేశించి గౌతమి “మేము బ్రాహ్మణులము. మావచనములు మీరు శిరసావహింపవలయును. మేము హింసజేయఁజాలము. మాకీపామువలన మహాపద వాటిల్లినను నేను చంపుచుండఁజూడఁజాల. దానిని విడిచిపెట్టి నీదా

రింహమ్మని యామె యెంతజెప్పినను విసక సర్పవధదీక్ష వహించియున్న యాతనితోఁ దనసాగిణసంరక్షణార్థమై సామిట్లనియె. “నే నేమి కష్ట చేసితిని. ఎవరుకోఁషులూ యెవరుకోఁషులు కారో నీవు చక్కగా నఱయుట లేదు. నేను మృత్యుచీరణము చేతి వచ్చి యింబాలుని గఱచితిని గాని, నాకీబాలునిపై రోషము లేదు. మన్నిమిలేదు. కావున నాకెప్పు లేశమును లేదు.” ఆపలుకులు విని బోయియుట్లనియె. “మృత్యువునకు నీవు సాధనమవగుటచేతనే నిన్ను ముఖ్యముగాఁ జంపవలయు. ఎన్ని మృత్యుసాధనములు సాధించిన లోకమన కంత మేలుకదా?” యన సర్పమిట్లనియె. కుండఁ జేయుటలో ముఖ్యకారణము కుమ్మరి. అట్లేమరణమునేయుటకు మృత్యువుముఖ్యకారణము కుమ్మరి వానికి నాచెయ్యఁ గోలయు సాధనములై నట్లు మృత్యువునకు నేనును నావంటివారును సాధనము లగుచుందుము. ఇది నాశక్తిమయిన పనిగా” దనుచుండ బోయి దానికిట్లనియె. “బాణము నేయువానిది తిప్పుగాని, బాణము తిప్పు కాదని బాణమును ఖండింపక యూరకుండునట్టి పెంగలి యెందైన గలఁడె? నీకు రోషమత్సరములు లేవని చెప్పుచుంటివి. రోషమత్సరములుండి యపకారముచేసిన పక్షమున నందు కొంత హేతువు కలదు. ఏమియు లేక యపకారముఁ జేయునట్టి సాపజుతువులు బ్రదుకుట లోకాపకారము. ఎవరుపంపిన వారిపక్ష

మున విచ్చి లోకనాశముజేయు చుండువు. నీయందు దయఁ
బూనుట లోకులయెడల నిర్దయఁబూనుట. నిన్ను బ్రదికించుట
జంతువులం జూపుట. అదిగాక మీరు బాణములు, కఱ్ఱలు,
కమ్మరి నాకెలు, మొనలుగువానివలె బ్రాణము లేని వస్తు
వులు కాదు. మీరు బుద్ధిగల సాధనములచేత లోకమునకు
మహాపద వాటిల్లు. ఇట్టిసాధనములను మెనునీయక కదలనీ
యక నెక్కడ జూచిన నెక్కడ నొక్క చుపుట కర్తవ్యము.
అప్పుడెవరిని మరల బనులుపబుకఁ జూచుచుండ మృత్యువు
ప్రసాదమై యుత్తరమును సంభాసించె. “ఓ నర్పణ !
యీబానిని నిధనిమిత్తమై నిన్ను నేను పంపింట్లే లోకజంతు
వుల హింసింపు మని కాలము నన్ను బంపించును. ఈ
చావునకు నీవు కారణముగాదు. నేనును హేతువునుగాను. నాశ
నము నమస్తజంతువులకుం గలదు. ఏరోసాధనమున నవి నాశ
నము నొందనాయి. కొన్ని జంతువులు నీవంటి కూరజంతువు
లచేతఁ జచ్చు: కొన్నిరోగములచేత మ్రందు. కొన్నిజలము
చేత, కొన్ని యగ్నిచేత, కొన్ని వాయువుచేత, కొన్నిశమము
ద్ధిహింసితచేత, కొన్ని మనుష్యుఁడు కల్పించిన యాయుధముల
చేత కాల్గిరమ్మ నొందుచుండు. ఇది యొకనిమిత్తము కాని,
జంతువులకు జావు తిప్పదు. జంతువులకే కాదు. సూర్యచంద్రు
లకు, భూమ్యాకాశములకు, జలాగ్నులకు, వాయువునకు, మహా
సముద్రములకు, మహాపర్వతములకు సైతము నాశనముకలదు.

యమునిపంపుననే జని కొన్నిటి స్వయముగాను కొన్నిటిని సాధనములచేతను నాశనము చేయుచుందున . జను లజ్ఞానముచేత నిన్నును, నన్నును నిందించుచుందురు. ఇదియెల్ల కాలునిచేష్టికమని వా రెఱుంగరు. కాలవశమున గాని మనవశ మిందేమియు లేదు. అనపుడు బాము మృత్యువున కిట్లనియె. “నీవు చెప్పినట్లు నేను నీ ప్రేరణమున గఱచితిని గావున నావలన నేరము లేదని చెప్పుచుంటి. ఇదియెల్ల కాలుని దోషముగాని, మనదోషము కాదు. నావును మృత్యువు సర్పముం జూచి—“కాలునివలన దోష మున్న దని లే దని చెప్పు నే నెంతదానను. మనధర్మ మిట్టిదనియుఁ గాలునివలన మనము ప్రేరితులమైతి మనియుఁ జెప్పవలయునే గాని, దోషంబులు నిరూపించుట మనపని కాదని పలకెను. అప్పులుకులు విని పాము బోయింజూచి, వింటినా మృత్యువు మాటలు. ఇదియెల్ల నా దోష మని నీవు పలుకుచుంటివి. ఇప్పుడైనను యధార్థమరసి నన్నంటఁగట్టిన త్రాళ్ళువిప్పి నన్ను విడిచివుచ్చు”మని వేడుకొనెను. బోయఁడు గానిమాట సరకునేయక “ఓ పాశుపామా ! నీవును, మృత్యువును, తోడి దొంగలు. ఏవో నాలుగు పొడిమాటలు నడిచి చెప్పినంతమాత్రమున నే నిన్ను విడుచుట కంతవెట్టినే ? నీకు వెఱవను; మృత్యువునకు వెఱవను. నిన్ను విడువ”నని దానివధంబు నందు కృతనిశ్చయుఁడై యుండ సర్పమృత్యువులు రెండును జోయ నాలొకించి నిరంకుశుఁడైన కాలునిపనువునఁ జూచు

మన్న మాకు దోషము లేదనుచుండ సంతలోఁ గాలుడు
 భర్తసందేహమును వీర్య కచ్చటఁ బ్రత్యక్షమై యిట్లనియె.
 బాలుని మరణమునకు సర్పము కారణము కాదు. వృత్తువు
 కారణము గాదు. నేను కారణమును గాను. అదిని కర్మమే
 కారణము. నమస్తే జన్మింతువులు తమతమ కర్మంబుల ఫలం
 బులు గొడుచుచు సుఖదుఃఖంబు లనుభవించుచుండును.
 ఆకర్మమే యీ బాలుని కర్మంబు. కర్మమే జననము కలిగిం
 చును. కర్మమే వృద్ధిబాంధవించు. కర్మమే నాశనముండిం
 చును. తను కావించిన కర్మ సుఖదుఃఖ భిన్నవికే నం
 దస్యను. తక్కిన జన్మింతువుల మాట లెక్కనోను? ” యను
 చుండ సత్కాముని పంతులు పిని గొలిచి బోయి కట్లనియె.
 అన్నా ! చిటికెనా కాలుని పంతులు? నేను చెప్పినట్లే యీ
 కాలదేవుడను గూడ చెప్పె. తాము చేసిన పాపఫలమె
 మానవులందఱుం గొడుచుచుండును. తల్లిదండ్రులు చేసిన
 పాపకర్మము చేసిన బిడ్డలు మృత్యునొందుచుండును. చేసి
 నచారింప నేల? కావున ని సర్పమును చిడువుము” అది విని
 బోయ జ్ఞానసంపన్నుడై సర్పమును పిడిచెను. వాడ
 ముడిగి యెల్లనారు యథేచ్ఛం జనిరి.

సస్తమహర్షులు—నృపాచార్యులు.

అత్రి, కన్యకాశ్రమం, గౌతమశ్రమం, జమినగ్ని, భరద్వాజశ్రమం, వసిష్ఠశ్రమం పితృశ్రమం(శ్రమం) సస్తమహర్షులు అని బ్రతుకుదురు. వీరు తమమహిమనల్ల నాకాశమున సుతీత్రాచారము ధరించి శాస్త్రవిద్యను ప్రసరియన్నారని చెప్పుట చెప్పవలసింది. ఈసస్తమహర్షులు చాస్త్రవిద్యకాలమందుండి గొప్ప సంపదించుచుండిరి. వసిష్ఠుని శాస్త్రవిద్యయగు సుతీత్రాచారముగని నెన్నడు విడువక నితర ఔక్కిడి కటికిన సక్కడి కరుగుచుండును. గండి యగు పాచారికి యొకరిత యరుధతీ కేలిని నేవించి యుండును. దానిమగడు పశువులను ఉనువాడు సస్తమహర్షులకు నుపచారములు నేయుచు నిరంతరము నానివెంట నంటి యుండును. ఆ పదిహంటయు గొప్ప యశేచ్ఛముగ భూమండల మంతయు సంపదించుచుండి నాకాశమున నానలు లేక గొప్ప కఱపు సభవించెను. అరుంధతినమేతులైన సస్తమహర్షులవంటి తపోధనులు పరమపాపనులు మహిమాశాలురు కాటకమువలన సింహింత యనరాని బౌధ పడినప్పుడు సామాన్యమనుష్యులు లక్ష్మీపతితలు కోటానకోట్లు మేరమీరిన యాకలిబౌధ కోర్వలేక పల్లియలయందును పట్టణములయందును గుక్కలవలె వీధులం బడి చచ్చిరని వేతె చెప్పవలయునా? ఆ ఘోరసమయమున వారు పడుగురు పేరాకలి

చేసి మూర్ఖుని వోపునంతటి కురవస్థ పాలై తినుట కేమియుం దొరకక సలువంకలఁ జూచిరి. చూచునప్పుటికి వారి కన్నులకు శ్రీశాసభూమి కనుపడెను. అం దొకచితి కనుపడెను. ఆచితి మీఁద నొక్కశవము కనుపడెను. పెన్నిగిల గన్న నేదవలె లోలో తరచరిత్తునిగు మహామును లుంధ్రతీన మేతులై నేవ కులు వెంట రా మహానందభరితులై పరుగుపరుగున వల్లకా టికిం జని యాశవముం దిం నాయునని మిక్కిలి నమకముతో కాటించుట్టుం దేరిరి. అ త్తతః వృషాదర్శి యనురాజు దైవవశ మున నా దారిం బోవుచుండెను. బహువిషస్సులు ప్రకటించు బ్రహ్మత్రేతముతో నాఁకలిచిన్నిన నూశిపోయిన మేనులతో సోదమూడవగుం బట్టియున్న యూబహ్మర్షు లాతని కంటఁ బడిరి. పడుటయు నాఁడు నవ్వెనునది యొక్కనిముసముం జూచి నొనరొకముఁగుం జని నవస్కరించి నీవనలఁ బడసి “మహాత్ములగా ! ఏ మిది ? మీ చేయిచేయుచున్నా ” రని యడిగెను. అదికి మహర్షు లిట్లనిరి. “రాజా ! ఇది మహా తామసమయము కదా ? భూమిమూల నష్టగింజ కనుపడుట లేదు. అఁకలి నహింసఁజూపు నన్నము. ఈశవమును భక్షించె దమ. ” అనవుడు రాజు నిశ్చేష్టియై ముక్కన వేలు వేసి కొని కొండకవడి కిట్లనియె. “అహా ! అఁకలిబాధ మను ష్యులచే నేమి చేయింపదు ? సుధానలముచేతఁ గాలిపోవనిది లేదు. అది కడుపుఁ గాల్చి యూరకుండదు. సకలధర్మములఁ గాల్చును. సర్వరియమము దహించును. నీతిన్వల్ల భస్మము

చేయును. మహానుభావులారా ! యెంతిదురదృష్ట వచ్చెను. మీ మహామహిమ మీ కెఱుంగ లేమోగాని నేను కొంతవఱ కెఱుంగుదును. మీలో నొకఁడు విష్ణుదేవుని గడుపారఁ గన్న వాఁడు. ఒకఁడు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరుల మన్వంతరకాల దండ్రు. ఒకఁడు కాలియందుఁ గన్నజూపి మఙ్గళంబుల నాశ్చర్యరసమున ముంచినవాఁడు. ఒకఁడు త్రిత్రియవంశనాశకుఁ డగు పరశురాముని జనకుండు. ఒకఁడు బ్రహ్మస్పష్టికిఁ బ్రశస్తిప్తిచేసినవాఁడు. వసిష్ఠమూఱఁ చెప్పఁ నక్కఱునో లేదు. అతఁడు జగత్త్రయైకపూజ్యుఁడు. భరద్వాజుని మహిమ లోకవిదితమే. ఇట్టి మహానుభావు లగు మీరు రాక్షసులవలె వ్యాఘ్రాదికూర జంతువులవలె మనుష్యునిం దింఁ దలఁచుటయు, నందు సాధ్యమై బెట్టినపినుఁగను బీకికొని తింఁ దలఁచుటయు జూడ విధినిర్ణయమునకు మేఱ లేదు కదా యని తోచుచున్నది. మీరె యిట్టి నీచకార్యము సేసిన లోకమర్యాద నిలుచునా ? ధర్మములు సాగునా ? మీ కాహారము లభింపదేని నాలో రండు. అన్నము పెట్టెద. వస్త్రము లిచ్చెద. వట్టియన్నమే కాదు. పంచభక్ష్య పరమాన్నములతోఁ గడుపారఁ గుడుపుదు. వసింతుటకు గృహములిచ్చెద. కావలయునేని నేనుగూ లిచ్చెద. గుఱ్ఱములిచ్చెద. పశువు లిచ్చెద. పంటపొలము లిచ్చెద. ధనము లిచ్చెద. ఛాన్యములిచ్చెద. కాపుర సతిహేయమై భయంకర మై లోక విరుద్ధ మై శిష్టజనదూష్య మై యాశవభక్షణము మానుఁడు ! నామరవి వినుఁడని రాజు బ్రతిమాలుటయు మహర్షు లతని

కిట్లనిరి. “రాజా! మేము చేయుచున్నది హేయమనియు
భయంకరమనియు లోకవిరుద్ధమనియు శిష్టజనదూష్యమనియు
మే మెఱుంగుదుము. ఎఱుంగక యజ్ఞానమచే జేయుట లేదు.
చేయరానిదైనను నేడు దేశమున రేగి యున్న గొప్పకీడు
కతమున దీనిం జేయ వలసె. జంతుకోటి యాడలికిఁ దాళజా
లదు కదా! మాంపుడు సైత మొక జంతువే. సాంగవేదాధ్య
యననంపన్నుల మైనను తపోధనులలో సగ్రగణ్యుల మైనను
మహామహిమలు నిధుల మయినను మే మాడలికిఁ దక్కిన
జంతువులతోబాటు భాసిలమే. ఎంత యాచించిన మాకుఁ
బట్టెనుపండము దొలుకదయ్యె. జంతుమాంసము భక్షింపుద
మన్న నీగొప్పకాటకమువల్ల నాహారము దొరుకక సమస్త
జంతువు లిదవఱకే మృతి జెందినవి. అనేకయుగముల నుండి
జీవించుచున్నారము కాని యింతకాటక మెన్నఁడు జూచి
యెఱుంగము. పని యెఱుంగము. ఇంద్రియముల నెల్ల జయం
చినారముకాని యాడలిని జయింప జాలమయితిమి. కామ
క్రోధములు ముదలగు సంత శ్శత్రువుల జయించితిమిగాని,
తుద కీ మాడలిదయ్యున్నోటఁ బడితిమి. ఆడలి కాగలేక
యన్యవస్తువులు దొరికక పోవుటచేత నీశవము నిక్కడభక్షింపఁ
దలచితిమి. పాపముకాని, పుణ్యముకాని, దీనిని భక్షింపక
మాంసము. ఘటము నిలిచినపిదప గలుషము మాట చూచు
కొందము. ఇక నీ మాట నెత్తికొందము. మా కన్నవస్త్రము
లిచ్చెద నంటివి. ఆడలిబాధ తీర్చెద నంటివి. ఇది లెస్స. నీ

కభ్యుదయ మవుగాక ! నీమంచితలంపుచకు మెచ్చితిమి. నీకు భగవంతుఁ డాయురారోగ్యములు ప్రసాదించుఁగాక ! కాని, నీ సొమ్మ మే మనుభవింపఁ జాలుము. మీధనము లన్యాయూ రితిములు. నిరపరాధులను దండించి దోచుకొని శత్రువు లని పేరుపెట్టి బహుసంఖ్య లగు జనులను నశించి సంపాదించినవి మీవి త్తములు. మీవలన దాసములు గ్రహించి మేడలు మిద్దెలు గట్టుకొని సుఖించుటకంటె యడవులనుండుటమేలు. మీ రిచ్చిన యేమగులగుఱముల నెక్కి సుఖించుటకంటె కాలి నడక నే ముండ్రలో నైన నడచుట మేలు. మీ ధనములవల్ల నై శ్వర్యవంతులమై సమృద్ధిగఁ దినుటకంటె నన్నములేక యుప వాసము చేసి మాడి చచ్చుట మేలు. వెన్నెలు? మీ సొమ్ము దినుటకంటెఁ బీనుఁగను బీకికొని తినుటయైన మేలు. "

అట్లు సప్తమహర్షులు రాజులసొమ్మ విందాస్పద మని నుడువుటయు వృషానధి వారి కవిరోధులకు మిక్కిలి కోపించి కోపావిప్రహృదయుఁడై గృహంబున కరిగి వాని వంచింప నెంచి మాయూఫలములు కొన్ని కల్పించి వానిని మంతుల చేతికిచ్చి "వీనినిఁ గొంపోయి మీ రా సప్తమహర్షుల కిం"డని పంపెను. మంతుల లాచూరూఫలముల సంగ్రహించి యా మహామునులయొద్దకుం గొంపోయి యిచ్చిరి. మహామునులు వాని న్వరూపంబుఁ జూచియు, హస్తంబుల స్పృశియించియు నవి కృత్రిమఫలము లని తెలిసికొని యావలఁ బాటవైచిరి. మంతులు సిగ్గుపడి మఱివిపోయి యావార్త రాజున కెఱింగి

గించిరి. రాజు కోప మినుమడింప మంత్రవేత్తలం బిలిపించి
 “అయ్యలారా! మీరు హోమంబులుచేసి కృత్తి యనురాక్షసిం
 బుట్టించి దానిని సత్తామహర్షులమీఁదికిం బోవుఁడు. అది వారిని
 జగిలవచ్చునట్లు లాజ్ఞాపింపుఁ” డని యానతిచ్చెను. మంత్ర
 శాస్త్రజ్ఞులు రాజునూట దాటఁజూక హోమంబులు చేసి
 కృత్తియను రాక్షసిం బుట్టించి దానిని మహర్షులమీఁదికిం
 బంపిరి. ఆసనయంబున మహర్షులు తినుటకు దుంపలు కామలు
 పండ్లుగలవోటులు వెదికికొనుచు నడవులం దిరుగుచుండిరి.
 అప్పుడు శుశస్సఖుం డనునన్యాసి యొకఁడు వారిం గలిసికొని
 మైత్రీనెఱపి నా రామఁ బోవ నటు బోవుచుండెను. అట్లు
 నా గంఠముం గలిసి తామర మూఁడ్లు తిని కడుపును నింపుకొన
 చులయు నని తలంచి యొక కొనుకడకుఁ బోయిరి. ఆకొలను
 గట్టు వారు చేరుంపుటికి నృపాదర్శి పంపిన కృత్తి యనురాక్ష
 సియు నచ్చోటు వేసెను. చేరి కొలను జొరఁబోవు మహర్షుల
 కడ్లను వోలు యేదేనివంక పెట్టి వారిని తుడచుట్టింప నలయు
 నని వారినాచుధేయము లడిగెను. మహర్షులు సహజసౌజన్య
 ముతోఁ దమచేళ్ళు వరుసగాఁ బేర్కొనిరి. శుశస్సఖుండు తన
 చేరు సరిగాఁజెప్పక రక్కసికి వినుఁగు ఘట్టున ట్లడ్లడ్లముగఁ
 జెప్పెను. అందు కతని పై రక్కసి కోపించి పేరు సరిగఁ జెప్ప
 వే మని తిరస్కారముగ నడిగెను. చెప్పు చున్నను జెప్పలే
 దందు వా ? దురాత్ముగారా! పడుము! భస్మము క మ్మని
 మహాకోపమున దండముతో దానితలమీఁద వైచెను. ఆదెబ్బ

కది నేలఁ గూలి చచ్చి భస్మమయ్యెను. అనంతరము మనులూ సరోవరముఁ బ్రవేశించి తామరతూఁడులు గోసి గట్టున మోపుగాఁ బెట్టి స్నానమునకై జలమున దిగిరి. స్నానములు చేసి మరలవారు గట్టునకు వచ్చునప్పటికి తామరతూఁడొక్కటి యైన లేకపోయెను. మును లొండొరులు మొగములు మూచుకొని జెల్లఁబోయిరి. ఒకరిపై నొకరి కనుమానముఁ గలిగెను. కలుగుటయు వా రందఱు ప్రమాణములు చేయ సంకల్పించిరి. శునస్సఖుఁడు వా రందఱికి మధ్యవర్తి యయ్యెను. అప్పుడత్యినుహముని యిట్లు ప్రమాణముఁ జేసెను. “నేను తామర తూఁడు దొంగిలించితి నేని గోవును దన్నినవాఁడు, సూర్యుఁడెదురుగా మూత్రిపురీషములు విడుచువాఁడు, అనాధ్యాయమున వేదము జదివినవాఁడు నేమర్గతిఁగోరురో యాదుర్గతిఁగోవుదును.” అసవుడు వసిష్ఠుఁ డిట్లని యెట్లు బెట్టుకొనియె. “నే నీబిసంబులు ముచ్చిలించితి నే, వేదాధ్యయనముఁ జేయని వాఁడు, సన్యాసి యయ్యుండి కాముకుఁడైన వాఁడు కుక్కను పెంటఁబెట్టుకొని యనవ్యాపడక నిరంతరము తిరుగువాఁడు, పోవునట్టిదుర్గతికి నేనుపోవుదు.” మఱియుఁ గన్న కూతుఁ డ్దుకొనుట, శరణుజొచ్చిన వానిని రక్షింపక దిరస్కరించుట, దాని మిచ్చువాఁడు దరిద్రదశఁ బొందినప్పుడు సైతము వానిని యాచించి పీడించుట, యేమనుష్యుని కేదుర్గతులు గలుగఁజేయునో నాకాదుర్గతులు గలుగుఁగాక! అంతట కశ్యపుఁ డిట్లు శపథముఁజేసె. “వృథముగా మాంసము భక్షించుట, సభలోఁ బక్షపాతము

బల్కుట, దుర్దానములు పట్టుట, పట్టపగలు స్త్రీసంభోగ మొనరించుట, బ్రాహ్మణుడు సరకులంగొని వర్తకముచేయుట నేదోషము సంఘటిల్లునో వినములు దొంగిలించినపక్షమున నా కాదోషము గల్గుగాక !” పదంపడి భరద్వాజు డిట్లనియె.

“ఈశూంధు నేను దోచుకొంటి నేని జ్ఞాతులను, గోవులను, స్త్రీలను, క్రూరముగా హింసించుట, కార్యాతురు లయిన బ్రాహ్మణుల నుచేతఁ జేయుట, కట్టెపుల్లలతో మండుచున్న యగ్నియందు హోమముఁ జేయుట, గురుసెక్కారముజేసి చదువుట మొదలుగు పాతికములు జేసినవారికి నాకుఁ బ్రాప్తించుఁ గాక !” “నే నీదొంగసానిముఁ జేసితి నేని భార్య ముట్టయి నప్పుడు దానిని గివయుట, మూర్తిప్రసములు జలములో విడుచుట, నేర్పవభావము గొనుట, యాడుదానిసామ్య దీని జేవించుట, యశహాఁయుఁ డైచివైరిం జంపుట, చూడితో నున్న యావుం గొట్టుట మొదలుగు పాతికములు జేసినవారి వలె నేనును దుర్గతికిం గోవును” నని జమదగ్ని శపథముఁ జేసెను.

“ఈచినములు నే నెఱిగియుండినపక్షమున వేదము వదులుకొనుట, యగ్ని హోమములు విడిచిపెట్టుట, శూద్ర స్త్రీకి మగఁ డౌట, సోమలత లముక్తొనుట, చెడ్డగ్రామము లందు వాసము జేయుట, మన్నగుపాతికములు నేను చేసినట్లే యని గౌతముఁడు ప్రమాణము జేసెను.

“ఈకార్యము నావలన జరిగె నేని తగినసేవకులను రక్షింపక పోవుట, తగనివారిని రక్షించుట, ధర్మాత్మునివలె కడటవేషము వేసికొని రాజుంగొల్పుట

మొదలగు పాతకములు చేసినట్లే' యని విశ్వామిత్రుడు ప్రతిజ్ఞ జేసెను. అప్పు డచుంధతి యల్లస నిట్లనియె. 'అత్తమామల నెల్లప్పుడు దిట్టినదానికి, పెరిమిటియెడ దురాలోచనములు చేసినదానికి, ఒక్కతె కూర్చుండి పరమాన్నము దిన్నదానికి నెట్టిదుర్గతి కలుగో నా కెట్టిదుర్గతి కలుగును.' అప్పుడు జనత్ర మంతయు బానిసతనముతోనె గడపు చుక్కినగిండ్ల యిట్లు పలికిజ్ఞాపేసె. ఇంటి కేసినయూడది ముంగుగా భుజించుట, సరిగాఁ బని చేయకపోవుట, భాంకులు హుళుట, కూతురు నమ్మకొనుట, సజ్జనుల కెగు సేయుట యెట్టిదుర్గతిదెచ్చునో యీతూండ్ల దొంగిలినము గూడ నెట్టి దుర్గతి దెచ్చుగాక!' ఇమ్మట దానిమగఁడగు చతుర్భుండు మునులనంక పిరిగి, యీతూండ్లు మృద్బిలింపినవాఁడు సంతానము లేనినాని వలెను, గర్భదాసునివలెను, దర్శిద్రోహికునివలెను, సకల దుఃఖంబు లనుభవించుగాక' యని యొట్టు పెట్టుకొనియె. అట్లచట నున్నవా రందఱుఁ దనవంక దిరిగి ఘోరప్రమాణంబులు చేసినవిదప శునస్సఘుండు తానును ప్రమాణముజేయఁ దలంచి యిట్లనియె. 'నేనీనీనములు దొంగిలించితి కేని వేదాధ్యయన సంపన్నునకైనను యజ్ఞములుచేసిననాని కైనను దన కూతునిచ్చి యానందముగఁ బెండ్లి చేసినట్లే' యనిన మహర్షులందఱు విస్మితులై యిదియేమి మంచివిషయములంఁగూర్చి శపథముఁ బట్టుకురే? దీనింబట్టిజూడ నీవే తూండ్లు దొంగిలించితి వని తెలియుచున్నది. అఁకలికి తాళఁజాల కున్నాము. బాధ

పెట్టక నత్తివర మిమ్మని పల్కిరి. పలుకుటయు శునస్సఖుండు నవ్వి యిట్లనియె. “మీ రన్నది నత్యము. మీ రొండొరుల నే మే మందురో వినుటకై యిట్లు చేసితిరి. నేనే యీతూండ్లు మ్రచ్చిలించితి. వృషాదర్శి యను రాజు మీ పైఁ బగఁబూని ముమ్మ జంపుట కై కృత్తియను రాక్షసిం బంచె. అది మిమ్ము కడతేల్చునను భయంబున సన్యాసివేషముఁ బూని వచ్చిన నాడ. నేను దేవేంద్రుఁడ. ఇదిగో మీ తామరతూండ్లు. గ్రహించి భక్షింపఁడు. మీపుణ్యవర్తములచేత మీకు తమ పదప్రాప్తి గలిగి. ఎగసి యాకాశమునకు రండు. అక్కడ చుక్కలై మెఱయుచుండుచుగాక !” యని నల్గురు మహర్షు లిందుగింతోఁ జని యాకాశంబున సత్త్రగూపములు ధరించి దేవీస్వరూప ప్రభావంతులై మెఱయుచుండిరి. రాజు వలన దానము గ్రహించనివాఁకి కిట్టి మహాహింస త దశ ప్రకాశించె. ఎవరివలనను దానము గ్రహింపక స్వంత్రీజీవనము నేయుట సర్వోత్తమము.

క్షుత్రీబంధుఁ డనునొక రాజు కలఁడు. అశఁడొకనాడె క్కడకో బోవు చుండ భయపడుచు నొదిగి వెళ్ళు చున్న యొక మాలవాఁడు. వానికంటి కగుపడెను. అతఁ డామాలనిం విలిచి “ఓయీ ! యిట్లు నీ నొదిగి తొలఁగి చనుటకుఁగారణం బేమి ?” యని యడిగెను. అనవుడు మాలవాఁ డిట్లనియె. “అయ్యా ! అది యొక బ్రాహ్మణునిపొలము. బ్రాహ్మణుని పొలముమీఁదినుండి గాలి కెగిరి వచ్చు మంటిరేణువులు నా

మీదఁ బడునేమో యనుభయమున నేనుదూరముగఁ దొలఁ
గి చనుచుంటిని” అనవుడు రాజు “బ్రాహ్మణుడైత్రీమనుండి
గాలి కెగిరినమంటిరేణువులు మీద పడిన నప్త మేమి” యని
మరల నడిగెను. చండాలుఁ డతని కిట్లు ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను.
“మహాప్రభు ! నేను పూర్వముక బ్రాహ్మణ కుమారుడను;
మాధుకరవృత్తిం బ్రదుకుచు స్వాధ్యాయముఁ జెప్పకొనుచుం
టిని. ఒకనాఁడు బిచ్చమెత్తి తెచ్చికొన్ని యన్నము పుణ్య నదీ
తీరమునకుఁ బోయి తినఁదలంచు చుండ గొప్పగాలి వీచెను. అన
దికి నమీపమం దున్నయొక బ్రాహ్మణునిపొలము మీదనుండి
మంటిరేణువులు దట్టముగా నెగిరి వచ్చి యన్నము పైఁబడెను.
అదికలి కాగ లేక నేనాయన్నముఁ దింటిని. బ్రాహ్మణుని
భూమిసంబంధమయిన రేణువులు పడినందుచేత బ్రాహ్మణుని
సొమ్ము కొంత నాకడుపులోఁ బడినది. బ్రాహ్మణుని మహా
రించుట మహాపాతకము. అందుచేత నేను మూలవాడనై పుట్టి
తిని. పూర్వజన్మజ్ఞానము నాకు గలదు. ఏతోడనా విషయ మై
సంపాదమిప్పు యైనది. కనుక నాశాపవిమోచన మైసది. ఇంక
నేను బ్రాహ్మణుడనై మెత్తుదును. నాకు సెల విముక్త” అని
చెప్పి వెడలి పోయెను. బ్రాహ్మణులసొత్తు మంటిరేణు వయి
నను సరే, గడ్డిపరక యైనను సరే యపహరించుట మహాదోష.
మని దీని ఫలితార్థము.

గౌతముడు — దేవేంద్రుడు.

గౌతమమహాముని వనములో సంచరించుచుండఁ గా
 చల్లి లేనిదేనుఁగుపిల్ల యొకటి నూయనకంటఁ బడెను.
 ఆమహర్షి జాలిచేత దానిని జేరఁదీసి పెంచఁదొడఁగెను. నానాటి
 కది మిక్కిలిపెద్ద దయ్యెను. ఆకాలమున ధృతిరాష్ట్రుఁడను
 రాజు, దేశమును బాలించు చుండెను. నేవేంద్రుఁ డా రాజుగూ
 ఁముఁ దాల్చి గౌతమమహాముని కడకుఁ గోయి “మహాత్మా
 నీవు పెంచు చున్న నేనుఁగు నా” కిమ్ముని యడిగెను. అతనికి
 గౌతముఁ డిట్లనియె. “గాజా ! యీయేనుఁగు నాయగ్ని
 హోత్రమునకు నుపకరణ మై యిచ్చుచున్నది. నేనాత్రమును
 లేనికాలమున జాగ్రత్తతో నాపర్ణశాల రక్షించును. కినిని
 నిడ్డగుబెంచినట్లు పెంచితిని. అదియు నన్ను దండ్రుని బ్రేమించి
 నట్లు స్రేమించు చున్నది. అందుచేత దీనిని ‘వీరియ్యజాల.’
 అనవుడు మా నూనూపముం దాల్చిన నేవేంద్రుఁ డిట్లనియె.
 “మొక్కు మూసికొని తివము చేయుమునుల కేనుఁ గెందుకు ?
 ఎక్కనా ? సౌఖ్య మనుభవింపనా ? సమగలు తెచ్చునను
 కారణమున నేనుఁగులు పెంచువారు గలరె ! అచూల్యము
 లయినగోవుల వేసవేలిచ్చెద ! కావలసినంత బంగారమిచ్చెద ?
 అన ముని చిన్ననాట దీనిఁగల్గించినపోవుటచే మిక్కిలి యక్కటి
 కముతోఁ బెంచినాడ. అందుచేత మక్కువ యెక్కు వైనది !

కాపున విడువ జా. లక్షగోవు నిచ్చినను దీని నియ్యన కోటివరహా లిచ్చినను దీని నియ్యన. నీరాజ్య హంతయు ధార వోసినను దీని నియ్యన. నే నీయన. మొట్టోయను చుండ నీ విన్నా సా ర్లడుగుట న్యాయమా ? మారుమా టాడిక పొమ్మ" అమునిపలుకులు విని కంటవేషధారి యునిమ హేందుడ్రుడు “వాహనిముచేసికొనుట కై యేనుఁగును రాజ పుచ్చుకొనవచ్చు. నీవేమిసేయఁగలవు. సామమున దీనినియకు న్న బలిమిని దీని గైకొనెన. కాపున విడువు ” మని రాజన మున బలుకుటయు దివోధని యిట్లనియె. “పుణ్యాత్ముల సంతోష మెచ్చటఁ బొందుదురో పాపకర్ములు విచార మెక్కడననుభవింతురో యట్టిమహాజనసభకు నీవు రమ్మట అచ్చట పెద్దమనుష్యులయెవరైన నీ కేసుఁగ నిచ్చెద.”

అప్పుడు మహేంద్రగౌతము లీచిధమున సంభాషించె.

మహే—నా స్తికులును బాపాత్ములును నీచెప్పినచోటికి వత్తురు గాని నే నేల వత్తు.

గౌత—యముడు ధర్మాత్ముడు కదా ! అతినియొడ్డకు రాఁగూడదా?

మహే—నే నచటికి రా నొల్ల.

గౌత—అ ట్లయిన మందాకినీ సదీతీరమునకు రమ్మట అచ్చట హ స్తినిచ్చెద.

మహే—అతిథులు తిసగా మిగిలినయన్నము దినువారును, దానములు గ్రహింపనివారును సక్కడికిఁ గోపురుకు నేను రా జాలను.

గౌత—అటు లై స మేరువసమందు నీ కేనుగునిచ్చెద.
రమ్మా!

మహా—అక్కడ కేగువారు సత్యవంతులు; భూతద
యాపరులు. అక్కడ నా కేమి పని యున్నది. మఱియొకచోట
కివచ్చెద చెప్పుము.

గౌత—నారదమహామునిహరిస్థలమునకురమ్మా. అది
మనోహరము. కిన్నెరు లచ్చట సంచరించు చుందురు.

మహా—గాన విద్యావిశారదులు, సృత్యమునందు
మిక్కిలిప్రవీణులు నివసిండుచో టది. అది నా కేల.

గౌత—ఉత్తరకురుభూములు మిక్కిలి కమనీయములు.
అక్కడ దేవేంద్రుడు కోరినకోరిక లిచ్చును. అక్కడకు
రమ్మా.

మహా—కామునివహింప లేనివారి కాచోటుబుచొక
శక్యములు గాన నా గావు.

గౌత—చంద్రగ్రహమన గజము నెత్తు రమ్మా!

మహా—దానీలురు పరమశాంతులు మాన్నగువారా
లోక మనుభవితరు. నా కదిచోటు గాదు.

గౌత—సూర్యుని సన్నిధానమన నీ కేనుగు నిచ్చెద
రమ్మా.

మహా—తపస్వీధ్యాయునితులుబోదగినస్థానమద్ది;
నే నేల వత్తును.

శౌత—వరుగునిపట్టణమునకు రమ్మత్త అక్కడ దంతిని
సీపు పుచ్చుకొనవచ్చును.

మహే—యజ్ఞములు నేయువారు, అగ్నిహోత్రములు
నిలుపువారు మాత్రమే వెళ్ళదగినచోటది. అక్కడికి నేను
రాను.

శౌత—అట్లయిన నే వేంద్రునిసమక్షమందుకొనుచెప్పద
రమ్మత్త.

మహే—శూరులు, యజ్ఞములు నేయువారు, అక్క-
డికి పోవలయును గాని నే నెందును.

శౌత—అది యెల్ల నేనిచాగ్రహస్యలోకమునకురమ్మత్త.

మహే—అది యశ్వమేఘులస్థానము.

శౌత—అక్కడకు రా నిష్ఠము లేదేని గోలోకమునకు
రమ్మత్త ద్విపము నందు గ్రహింపవచ్చును.

మహే—బ్రహ్మచర్యవ్రతులు, తీర్థయాత్రలు సేవించు
వారు, బహుగోదానములు గావించినవారు సచ్చతికి వెళ్ళద
గుమరు గాని నే రాజాల.

శౌత—అయ్యా ! బ్రహ్మలోకమునకు రమ్మత్త అక్కడ
చలియుండదు. ఎండయుండదు. ఏమఃఖము లుండవు.

మహే—సర్వసంగపరిత్యాగులు, కృతార్థులు, వేదాం
తవిద్యాపరిజ్ఞాతులు, మొదలగువారందు బోదురు. నాకు రా
శక్యము కాదు.

గౌత—అగ్గూ ! నే నెచ్చోటికి రమ్మన్న ఎచ్చోటి కేకో యొకవంటి చెప్పి రానిన్నాడివు. నీ వాలకముం జూడ నీవు భృశరాష్ట్రం దను రాజువు కా నట్లు తోచుచున్నది. నీవు మహేంద్రుడనని నా బుద్ధికి పొడకట్టు చున్నది. మహేంద్రుడు కేకోకమునందున, నేమియెల్లము గలుగవు.

మహే—మహాత్మా ! స్యాముగ్రహించితివి. చేసిన యపరాధము తీరుపును. నీ వేమిపని చిన నట్లు చేసెద.

గౌత—కేవ ! ఈ సేనుడు నాకు పుత్రుడు వంటిది. గిడ్డను కాంచినట్లు నీని బెంచితిని. దీనిని నాకడ విడిచిపొమ్మా! అది నాకు ఎరచసాదము.

మహే—మహాత్మా ! ఈసేనుడు శనతోడము నాచి నీసాదముయొద్ద నలిచి నీకు క్రమొక్కచున్నది. నన్ను మాద్దు పెట్టుకొను చున్నది. ఇంతప్రేమగలిగిన యీ సంతాను నకు నీకు నెడబాటు చేయుట కే నంతి మూర్ఖుడనే ? నీసేనుడు నును నీవె గైకొమ్మా ! నేను మూలరూపము దాల్చింపుకు నన్ను సాధారణమహిమగల మును తెలుగల జాలరు. నీ విఖండ ప్రభావ వంతుడవు. కావున న నై తిరిగితివి. నీప్పజ్జకు మెచ్చి నీకు వర మిచ్చు నుంటి. నీవు నీ ప్రయత్నముగల యైన యేనుడు నుతోడ నూడలగిలిసి స్వర్గమునకు రమ్మట్ల అక్కడ నుఖ ముగా నుండవచ్చును. అని గౌతముని, గజమును మహేంద్రుడు స్వర్గమునకు దీరికొని పోయెను.

—◆ కుక్క —◆—

ఒక మహాముని యాశ్రమములో జగత్తును లనేక ములు వానిదయావిశేషమున బిడ్డలవలె బెరుగుచుండెను. అం దొక కుక్క యుండెను. తక్కిన జంతువులతోఁ బాటు ముని యాకుక్కను స్నేహము మిక్కిలిప్రేమతోఁ బెంచెను. అదియు నధికవిశ్వాసము కలిగి వర్తించు చుండెను. అట్లుండ నొకనాఁడు పులియొక్కటి కుక్కను దూముకొని వచ్చెను. కుక్క భయంభూన మహాముని కరము జొచ్చెను. ముని దయఁ బూని తన తపోవహిమచేత శూనకమును వ్యాఘ్రముగఁ జేసెను. పులిహుపు దాల్చిన యా కుక్క మిక్కిలి రోసముతోఁ దరుముకొనివచ్చిపలి పైఁ గడి దాని నోడించి పారఁ దోలెను. నిమ్మకాయ నొకనాఁడు కుక్కను మదఁపు తేనుఁగు తరిమి తొండమాతోఁ గొట్టఁజూయెను. అపుడు మహాముని కుక్కను గొప్ప యేనుఁగును జేసెను. కండక యేనుఁగులును బోరాడ కుక్క యేనుఁగును గెలిచెను. మఱి యొకనాఁడు కుక్కను సింహము చంపఁబోఁగా ముని కుక్కను సింహముగాఁ జేసెను. మాయసింహము నిజమయిన సింహమును బాఱఁదోలెను. వేఱొకనాఁడు కరభ మొకటి కుక్కపై గపెసెను. ముని మహిమచేత కుక్క కరభ మై

విక్రమించెను. తాను పులియై, యేనుకై, సింగయై, శరభయై, విజృంభించుటయెల్ల దన ప్రజ్ఞయే యని లోకమునకుఁ దెలుప నెంచి యాముని యుండినయెడఁ దన పేరు ప్రతిష్ఠలు పైకి రా నని తలపోసి యామునిని శరభ గూఢమున నున్న కాలమున యా మృక్కడి కుక్క చంప నిశ్చయించుకొనెను. ముని తన తపోమహిమచేత దాని దుష్టభావము గ్రహించి శరభముననుండి యెప్పుడో కుక్కఁ గా మార్చి యానకుఁ బ్రాణం దోలెను. తమ కుడ కారము జేసినవారేకే హని జేయఁదలంచు దురాత్ములు చెడిపోక బాగుపడునారా ?

—♦ పులి—నక్క —♦—

పురిక యను పట్టణము కలదు. పోరకుఁ డనురాజు దాని నేలుచు నీరంతిరము పాఁకార్యములు చేయుచుండెను. కొంతకాలమున కతఁడు మృతినొంది నక్కయై పుట్టెను. పూర్వజన్మమున దా నొక గొప్ప రాజైనట్లు మున్ను చేసిన మహాదోషములంబట్టి తన కా జన్మము కలిగినట్లు నక్కయెరింగియుండి యాజన్మమున నై న సాధువర్తనము కలిగి

బ్రతుకవలయు నని సంకల్పించుకొని జంతువులను జంపక
 మాయోపాయములు పన్నక మాంసముఁ దినక వ్రతముఁ
 బూని క్రిందరాలినయాకులు పండ్లు మాత్రమే తిని పొట్ట
 పోసికొనుచు నెట్టెఁగో కాఁక్షేపము సేయుచుండెను. దాని
 చుట్టము లగు నక్క లన్నియు విరుద్ధ మైన యావ్రతముం
 జూచి సహింసక దానికడకుఁ జోయి “యిది గోమిషిచ్చి!
 కడుపునిండ మాంసముఁ దినక యిట్లు కృశించెద వేమి?
 నీవు జంతువులను జూప మాంసముఁ దెచ్చుకొన లేకపోయిన
 పక్షమున మేము మాంసముఁ దెచ్చి నీ కిచ్చెద” మని వేడు
 కొనెను. ఆనక్క చుట్టఁగూని మాటలు నరకు సేయక
 యెప్పటినియమమున నె యుండె. గొప్ప వ్రతముఁ బూని
 యున్న యానక్క వృత్తాంతము నచ్చటిమృగములలో నెల్ల
 ముఖ్యమయినపులి విని దానికడకుఁ జోయి యిట్లనియె.
 “నీవు మిక్కిలి సామర్థ్యవంతుని విని నీ క పకునచ్చితని. నాతో
 మైత్రి చేసి నీవు నాయొద్ద నుండుము! నేను మిక్కిలి
 క్రూరుఁడ నని నేరుకలదు. సాధుచరిత్రము కల నీ కిట్లలో
 నేను కొంత కాలము పెరిగితి నేని నాక్రూరత్వము నన్ను
 విడిచిపెట్టవచ్చును. కావున నాయొంట నుండుము” అనవుడు
 నక్క యిట్లనియె. “మానంటివారికి నీ వాశ్రియణీయుఁ
 డవు కావు. నా మనస్సు భోగముల ననుభవించుట కిష్ట
 పడకున్నది. కావున నీ మాటలు నాకు నరిపడ కున్నవి”
 అని నక్క పల్కుటయు బెట్టిలి దాని కివ్వధమున బ్రత్య

త్తర మిచ్చె. 'పోనీ ! భోగముల ననుభవింప వద్దు. నాకు మంత్రి వై చేయఁ దగిన కార్యము చేయఁగూడని కార్యము నాకుఁ దేయించు చుండుము.' అనవుడు 'అట్లు నీకు మంత్రి నై కార్యభారము సమంపచుండువత్తును నీ మూలభృత్యులకు నాపై నసూయ వొడమును. పొడమినతోడనే వారు నీ చెవి చెంతఁ జేరి కొండెములు తండోపతండములు గా నా మీఁదఁ జెప్పదును. నీ కవి క్రియము లగును. అప్పుడు నన్ను నీవు చెఱువఁ జూతువు. ఇన్నికష్టము లెందుకు ? నన్ను నీకడ నుంచుకొని దలఁతువేని వారు నాపైఁ జెప్ప కొండెములు నాకింప ననియ, వారిమాట పాటిచేయుట లేదనియఁ బ్రమాణము సేయము. అట్లు చేసితి వేని నీకడ నేనుండెద " నని బదులు చెప్పెను. వ్యాఘ్రు మాపలుకుల కియ్యకొని నక్క కోరినఫక్కిని బ్రతిప జేసె. నక్కయు, శాద్దూల మున్న నొప్పునకుఁ బోయి దానికి మంత్రి యయి బుద్ధులు చెప్పచు ననియించెను. పులియు మిక్కిలి ప్రీతితో దాని నాదరించుచు వచ్చెను. ఇట్లు కొంత కాలము జరుగు నప్పటికి వ్యాఘ్రముయొక్క మూలభృత్యులకు నక్కపై నసూయ పుట్టెను. పుట్టుటయు వారందఱొక్కనాఁడొక్క చోట జేరి యిట్లు విచారించిరి. 'ఏమిది ! ముందువచ్చిన చెవులకన్న వెనుకవచ్చిన కొమ్మలు వాడి యన్నట్లు చిరకాలమునుండి కనిపెట్టుకొనియన్న మనల నందఱు దిగఁ దొక్కి యీ బక్క నక్క మన ప్రభువుకడ సర్వాధికా

రము వహించి మన పైఁ గూడఁ బెత్తునము చేయవలసిన దుష్కలము వచ్చెఁ గదా ! మనప్రభువు కార్యసిర్నయ మందు దానినే గాని పిలువఁడు. దానితోనే గాని యూహించిఁడు. దానిమాటేగాని విసఁడు. దానిసన్నిధి నే గాని కూర్చుండఁడు. దానిపై నెవ్వ రేమిచెప్పిన విసఁడు. ప్రభువు చెవులలో నదేమివిషము పోసెనో తెలియదు. దాని మాటలే తనకుఁ బథ్యములు. ఏమిచేయుదుము ? ఈ నక్కను నాశనము చేసినం గాని మనకు మేలులేదు. ఏ యుపాయము చేత నైనను సరే నీనిని శిఖిపవలయును.” అని యందఱు విచారించు చుండ నొక గుంట నక్క యిట్లనియె. “దీనికి నే నొక్కయుపాయము సెప్పెద. పులినిమి తమై దాచిన మాంసము మన మపహరించి నక్కబసలోఁబెట్టి నక్క దొంగిలించుకొనిపోయె నని చెప్పెదము. అప్పుడు పులి దానిం జంపును. దానితో మనయదృష్టము పండును” అనవుడు సది లెస్సయైన మార్గ మని యందఱు సంతసించి యట్లు చేసిరి. పులియొక్క యాహారమును సంరక్షించునని నక్కదే గావున నది యజమానుని భోజనపువేళకు మాంసము తేబోయి కానక యెవరో నంజుడు దొంగిలించె నని శార్దూలమునకు విన్నవించెను. అది యాదొంగతనమును విచారింపఁబూన నూలభృత్యు లేమియు నొంగనియట్లు నలుదెనలు వెదకి నక్కయుండెడిగొందిలో నుండి మాంసమును బట్టితెచ్చి యప్పగించిరి. అది చూచి పులి నివ్వెరపడి

నక్కపై కొంత దురభిప్రాయముఁ బూనెను. ఆనేడి
 ద్వారకమునువే నాలుగుసమీపము వేయవలయు నని మూల
 భృత్యులు స్వామికడకుఁ బోయి యిట్లు నక్కను దూల
 వారి. “స్వామీ! నక్కకేమి, స్రవ మేమి? ఇది
 యంతయు బూటకంబు; ధర్మకవచముఁ దొడుగుకొని లోకు
 లను నంచించు చున్నది. ఇది మాంసముఁ దిన నని వ్రతముఁ
 బూనినదికదా! అట్లయిన మాంస మేల యిది దొంగిలినప
 చలయు? మాంసము దానిగదిలో దొరుకుట మిశకన్న
 లతో మీరే చూచితిరిగద! ఇదియంట మాంసము తిన
 కంట! స్రవముంట! జపములంట! ఇంతకాలము మనకన్న
 లతో దుమ్ముకొట్టినది. పాప మెప్పుడై న బ్రద్దలుకాక
 చూచునా? ఇది మన యొద్ద నుండదగదు. మీఁద దేవర
 చిత్తము” అనుకులు నిని పులి నక్కపై మిక్కిలి కోపించి
 దానిం బట్టుకొని చంపనూసిన నని యాజాపించెను. పులితల్లి
 యావార్త నిని కొడుకుకడకుఁబోయి వాని నిట్లు మంద
 లించెను. “ఎంత వెట్టివాడవురా కొడుకా! ఇట్టి యకార్య
 మెవరైన జేయుదురా? నీమూలభృత్యులు నిన్ను మోస
 పుచ్చిరి. పృథువులయొద్ద నున్న భృత్యులె న్నెన్నో కపటో
 పాయములు సేయుచుందురు. అవి తెలిసికొనవలదా? బుద్ధి
 హీనులకు బుద్ధిమంతులమీఁదనునీచులకు గొప్పవానిమీఁదను
 కురుపికి గూఢవంతునిమీదను మనములో నసూయలు
 పుట్టుట నహజము. అవి యెఱిగి స్రవపు వర్తింపవలయును.

అధర్మము ధర్మమునలెను, ధర్మ మధర్మమునలెను సాక్ష్యమిచ్చువారి నేర్పుబట్టి కనబడుచుండును. రాజు నిర్భయమతితో ధర్మసూక్ష్మము గ్రహించ నలయు గాని తొందరపడవలదు. ఈసక్క వచ్చినది మొదలుకొని మనకు జేసిన యుపకారము లెన్నోగలవు. అవి యైన దలంకొండ నిట్లు సేయుట ధర్మమా? కుటిలచిత్తులు కంటోపాయములంబన్నినంతమాత్రమున నవి నమ్మి మిత్రుడై మంత్రీయై సుప్రతుడై యెన్నికగన్నవాని నిట్లు సేయదగునా? చక్కగాఁ బరీక్షించి కార్యము సేయనలదా? దుస్సహితమననఁగానె దూడనుగట్టివేయమందురా? కావున నిర్దోషియైనక్కడ బిలిచి గౌరవింపుము!” అని తల్లి హితోపదేశముఁ జేయ శాస్త్రాలము పశ్చాత్తాపము నొంద నక్కను రావించి కన్నీరు దొడుగఁ గొనిలించి తననేరంబు మన్నింపు మని వేడుకొనియెను. అనవుడు సక్క శాస్త్రాలమున కిట్లనియె. “నాడు సకలమృగంబులయెదుట నన్ను గౌరవించినందుకు సంతసించునా? నేడు దొంగతనము నాయందు మోసచంపకంబునందుకు విచారించునా? నీనై జ మఱిగియుండియే నేను నీకడ గొలువు కుదురునాడే నీభృత్యులమాటలు విని కుంభసత్తును నాచెప్పినచొప్పున నీవు నర్తించునట్లును, నీవలన నట్లుబెట్టించుకొంటి. అది నీకు జ్ఞానమున్నదా? ఎఱిగి యైన నెఱుంగక యైన మొదల నొకని గట్టిగా ననమానముచేసి పిదప నీవు నజ్జనుడవు ఊమింపు మని వేడి

కొనిన నేమిథలము? అతడు దుఃఖమంతయు ననుభవించుచుకదా! ఎవ్వఁడు గాని మొదటనే గట్టిగ నఱసి చూడనలయు. కావున నీకడ నుండనోసను. నేడనుగ్రహముఁ దేవు నిగ్రహము గలవానిని నేరించుట కష్టము' అని పలికి పక్క-తన యిచ్చచచ్చుకడకుఁ బోయెను.

భృశ్యుని కడటోపాయములు నని సాధుజనుల నవమానము పాలుసేయు ప్రిధవులకడ నున్నతచిత్తులగువారు చిరకాలము కొలువు నేయనోసను. అట్టిప్రిధునిరాజ్యము దుర్మంత్రుని స్వామీయై యచిర కాలమున నశించును.

సునర్శస్థిని.

నారదుఁడు, పర్వతుఁడుదగ్గరచుట్టచులు. నారదుఁడు పర్వతునకు మేళమూమ. అల్లుడు మామ లిద్దఱు కలిసి ప్రపంచమంతయునంచరించఁ దలంచుకొని తమలోఁ దామిట్లు ప్రతిజ్ఞ చేసికొనిరి. 'ఏవిషయమైగాని మనలో నొకనిమనస్సులో నేమున్నదో దానిని రెండవవానికిఁ దప్పక చెప్పవలయును. మనలో మనకు రహస్యము లుండఁగూడదు. అట్లు చెప్పకొనకపోయినపక్షమున శాపముపాలు గావలసి

నదె” అనియమముచొప్పున వర్తించుచు వారనేక దేశములు తిరిగితిరిగి స్వంజయుఁ డనురాజుకడకుఁ బోయిరి. ఆరాజు మహామునుని నిద్వైతను మిక్కిలి భక్తితోఁ బూజించి తనమగదిరమున నుంచుమని ప్రార్థించెను. అట్ల కాక యనిముసులు సమ్మతించిరి. స్వంజయుఁడు తనకూతురగు నుకుమారినిఁ బిలిచి బిడ్డా ! యీమహామునులకు నీవు సరమ భక్తితో నుపచారములు సేయనొయ్య. కానాసిన భోజన పదార్థములు వేళకు సమకూర్చునొయ్య. ఇన్నిమాటలెందులకు? వారి కేవలితిరానుండ చూచుభారమునీది.” అని చెప్పి యప్పగించెను. ఎకుమారియు స్త్రీయని బద్ధకింక మునులకు వేళదప్పకుండ సన్నపానాదులు సమకూర్చుచు దేవపూజలకు మంచి పుష్పాలు సమర్పించుచు సకలోపచారములు చేయుచుండెను. మహామును లామె యపచారములకు మిక్కిలి సంతసించిరి. అనుకుమారి మిక్కిలి చక్కనిది. ఆముద్దుగుమ్మ నడబెడంగులు సవ్వలు మేను మరపించుహాయిలు సంపూర్ణ చంద్రమండలమునకు నన్నెలు దిద్దంగల మొగము, కలువతేకులనుమోరిన కులులు, నిరుపమానమైన లావణ్యమును జూచి నారదమహాముని యామె మోడ వలపునిలిపెను. అతఁడు తానళము మునుపటివలె ద్విష్టచుండెనుగాని మనసు పద్మాక్షునిపై నిలుచుటమాని యామినాక్షిపై నిలుపఁజొచ్చెను. అన్నముమోదనిష్టము వచ్చెను. క్రమక్రమముగ మేను పొడించెను. బలహీనత

హెచ్చెను. ఆలక్షణములు కనిపెట్టి పర్వతుఁ డట్లుండుటకు కారణమేమని నారదుని బలుమారు గుఱిచ్చిగుఱిచ్చి యడిగెను. నారదుఁడు సిగ్గుఁడి చెప్పక యూరకుండెను. పర్వతుఁడు తనదివ్యదృష్టిచేత నారదుని విచార కారణము తెలుసుకొని యిట్లనియె. “నారదా ! నీవు చెప్పకపోయినను నీ చింతకుఁ గారణము నేను దలుసుకొంటిని. రాచకూతురును వలచితివి. నేఁడో రేపో యామెను వివాహము నేయమని రాజును నీనడుగుచువు. రాజును నీమాట తీసి నేయలేక నీకు దానినిచ్చి వివాహమునేయను. అదినాకు సంతోషమే కాని మన మిద్దఱును చేసుకొన్న ప్రియజ్ఞకు విరుద్ధముగా నీవు నీమనసులోనున్న భావము నాకుఁ జెప్పకుండ దాచితివి గావున నీనిష్ఠఁడు భావము పాలుగాక పిప్పగు. వివాహమైన వెంటనే నీవు కోతిరూపు దాల్తువుగాక ! ” యని శపించుటయు నారదుఁడు “పర్వతా ! నన్ను నీవు నిష్కారణముగా శపించినందుకు నీవు స్వర్గమునకు వెళ్ళికపోదువు గాక ” యని ప్రతిశాసించెను. పర్వతుఁడు నారదునివదలి యధేచ్ఛముగా సంచరించుటకు వెళ్ళెను. స్పంజయఁడు, నారదుఁడు తన కుమారికయగు సుకుమారిని వలచెనని విని యాకన్నీయనిచ్చి యతనికి వివాహము చేసెను. పాణిగ్రహణము కాఁగానే నారదమహామునికి హేయమైన కోతిరూపు ప్రాప్తించెను. మగని మొగ మనవ్యముగా నుండి నను సుకుమారి రోతపడక పరమపత్నివ్రతయై యతనికి

విధేయురాలై పరమభక్తితో నతనికి యపచారములు సేయఁజొచ్చెను. అట్లుండ నారదుఁడొకనాఁడు దాఘసనున్న యరణ్యమునకుఁ బోయెను. అతని కక్కడ పర్వతుఁడు కనఁబడెను. అన్యోన్యకుశలప్రశ్న లయినతరువాత నారదునిఁ జూచి పర్వతుఁడు, “మామ! స్వర్గలోకమునకు పోకుండుటచే నాకేమియు తోచుటలేదు. పిచ్చెత్తినట్లున్నది. కావున నా కిచ్చినశాపము, మరలింపు” మని పలికెను. అనవుడు నారదుఁడట్లనియె—“హస్తి ! కారణములేకయే మొదట శాప మిచ్చినవాడవు నీవు. కావున మొదట నీవిచ్చిన శాపము మరల్పుము. తరువాత నేనిచ్చిన శాపము మరల్చెద. అనఁగానే పర్వతుఁడు తానిచ్చినశాపము మరల్చెను; నారదుఁడట్లే చేసెను. ఇద్దఱుకలసి సృంజయని మందిరమునకు వెళ్ళిరి. కోతరూపు నారదునకు పోయెను. రూఢమూర్తి నారదుని చూచి సుకుమారి యతఁడు తన భర్త కాఁడనియు నెవరో పరపురుషుఁడనియు, భావించి పరపురుషుని జూడనొల్లనని యంతఃపురములోఁ గూర్చుండి రాదయ్యెను. సృంజయఁడు మున్నగువారు చేరిరి. అప్పుడు పర్వతుఁడు సుకుమారికిని సృంజయనకును గలిగిన సందేహము నివారణమగునట్లు తొంటినుండియు నడచిన యాపద్వృత్తాంతము దెలిపి వారల సంతృప్తులఁ జేసెను. అంతట సుకుమారి సంతసించి భర్త నెప్పటివలె గారవించెను. అనంతరము కొంతకాలము పర్వతనారదులు కలసి సృంజయని మందిర

ముననే నసియించి, రాజా! నీవుమాకు చేసిన మహాపకా
రమునకు నీకే దేనివరమునియ్యఁదలంచుకొన్నాము. ఇచ్చవచ్చి
నవరమును కోరుమని చెప్పిరి. స్వంజయుఁడు సంతసించి
చుహత్ములార! వుత్త్రసంతానములేక చిరకాలమునుండి
గుందుచున్నాఁడను. లోకోత్తరచరిత్రగల కుమారుని బ్రసా
దంపుఁడని ప్రార్థించెను. అట్టిహత్ముఁడు కలుగుఁగాకయని
రారదుఁడు వరమిచ్చెను. కానియతఁ డర్థాయష్కుఁడగు
నని నిర్వీరుఁడు పలికెను. ఎందుచేతనని స్వంజయుఁడడుగ
“లోకోత్తరచరిత్రులైన వారు నన్ను మింతురేమోయని
ముగ్రఁడు భయపడుచుండును. అందుచేత నిందునివలన
సతనికి పాదము వాల్చి కలుగు. కావున సతనిబారి బడ
గుండ కుమారుని రక్షింపుము. నైవశమున నేదేని
యపాయము వాల్చిన నుదాహరణము నన్ను చూచుకొనుము.
నేను నచ్చి నీకుమారుని రక్షింపెద” నని నిర్వీరుఁడు కార
ణముచెప్పి యభయపడినా మొసంగెను. రాజు పరమా
నందభరితుఁడై కుమారుకు నమస్కరించి యంతిఫారమునకుఁ
జోయెను. సాన్త్యరమయినదియనాత సతనికిఁజక్కనికుమా
రుఁడు పుట్టెను. అతని యమ్మిచ్చింగ మొదలగునవి బంగా
గమే. అందుచేత సతనికి సువర_{ణి}షణియని పేరుపెట్టిరి. అట్టి
యద్భుతచరిత్రగల కుమారుఁడు పూర్వ మేరాజ వంశ
ముందు జనియింపకపోవుటచే జననీజనకులకు బంధు
సర్గమునకు సౌకృతిజనులకు సతనిచరిత్రము మహాశ్చర్య

ముగా నుండెను. అతనింగూర్చి జనులీవిధమున జెప్పకొనఁ జొచ్చిరి. దేవతలయంశమున జనించిన మహాత్ములనేకులు గలరు. చక్కనివారు పెక్కులున్నారు. మహాబలవంతులు వేన వేలున్నారు. అసాధారణ ధీమంతులుగూడ సనేకులు గలరు కానిబంగారమే యమ్మివేయునట్టి బాలకుని బూలోక మందెన్నడు జూచియుండలేదు. పట్టికట్లు వినియుండలేదు.” ఎల్లవారికి మిక్కిలి యాశ్చర్యము గలిగించుచున్న యా బాలునితల్లి దండ్రులు మిక్కిలి గారాబమున బెంచుచుండిరి. ఇంద్రుఁడేవేళ వచ్చి మచ్చరంబున వధించిపోవునేమోయని మనంబున సత్యంతభయంబునొందుచు నృ జయఁడతనిని వేయికన్నులతోఁ గాపాడుచుండెను. మగదిరముదాటి యతని నావలకుఁ బోనియ్యకుండెను. అనుక్షణమతని వెంట లెక్కకు మీరిన సేనకు లుండునట్టిజాపించెను.

ఆ బాలకుఁ డట్లు సర్వజనంబులకు ముద్దుగాఁబెరుగు చుండ ధనాశాసాతకులగు దొంగలు కొందఱు చేరి యట్లు తలంచిరి. “ఈరాజుడుతండు చొంగఁ గాఁచిన నది బంగారము, ఉమ్మి బంగారము, చమట బంగారము, కన్నీరు బంగారము, మలమూత్రములు బంగారము, వీనిపొట్టనిండ బంగార ముండఁ బోలును? పొట్టయేకాదు. శరీర మంతట బంగార మున్నది. మనమందఱము వీనినెత్తెన నెత్తుకొనిపోయి వీనిఁ జంపి కడుపులోనున్న బంగారమంతయునపహరింతము”

అనినిశ్చయించుకొనినమయంబునిరీక్షించిమాయవేషంబులు వేసికొని యంతఃపురము ప్రవేశించి దాది నిద్రవోవునప్పుడు చోరులు బాలకుని దొంగిలించుకొని సమీపమున నున్న యరణ్యమునకుఁ బోయి వానిని జంపి కడుపు నోరు చీల్చిరి. కాని, వారికి బంగార మించుకేనియుఁ జిక్కదయ్యె. “అయ్యో! రాజకొడుకును నిష్కారణముగఁ జంపితిమి. మన మెంతయును! వీని కడుపులోనున్న నోటిలో నున్న బంగారము లేదు. వ్రతము చెడినను ఫలము దక్క లేదు.” అని పశ్చాత్తాపము నొంది దొంగలు శవము నచ్చుట పారవైచి పోయిరి. పక్కలో నిద్రించుచున్న రాజకుమారుడు ప్రక్కలోనే మాయమైపోవుట జెలిసిన తోడనే యంతఃపురమునఁ బెల్లవారు మిక్కిలి యాశ్చర్యము నిషాద మనంబునఁ బెరఁగొన పట్టణములు, పల్లెలు నూరులు, గోత్రులు, చెరువులు, సదులు, తోటలు, దొడ్లు మహారణ్యములు పెదకిని. అరణ్యములో నొకచోట శవము కనుపఁచెను. చానిఁ జూచి తలదండ్రిలు హఠాత్కారము లెసగ నేడ్చిరి. సునర్పి నియమింప తనకొడుకును జూచి యోర్వలేక దేవేంద్రుడే చంపించె నని స్పంజయుఁ డభిప్రాయపడెను. వెనుకటిమాటలు జ్ఞాపికిఁ దెచ్చుకొని పర్వతమహామునిని తలంచెను. తలంచుటయుఁ బర్వతుడు ప్రత్యక్షమై యేమికావలయునని రాజు నడిగెను. జరిగినవృత్తాంత మంతయు రాజు పర్వతుని కెఱిగించెను. అప్పుడు పర్వతుడు

రాజున కిట్లనియె. “రాజ ! నీయభిప్రాయము తప్పు. ఈ దుష్కార్యము దేవేంద్రుడు చేయలేదు. దురాశగల దొంగలు చేసినదని యిది. ఎవరుచేసిన నేను ? నీవు పుత్ర శోకార్తుడ నైతివి. నీ కిష్టము నీకొమారునిం దచ్చి యిచ్చెద ! నగవకుము” అని తన తపోమహిమచేత రాజ కుమారుని బ్రతికించెను. తలిదండ్రుల యానంద మేనుని వర్ణింపఁగలము ? చుట్టసులసంతోష మొనరించి చెప్పఁగలము. అంత మహోపకారము చేసినందులకు స్వజయఁడు పర్వ తున కనేక వందనములు సేసి కృతజ్ఞుని డెలిపెను. పర్వ తుఁడు తనయిచ్చవచ్చినట్లు పోయెను. రాజు కుమారుని మిక్కిలి శ్రద్ధతోఁ బెంచుచుండెను. అట్లు కొంతకాలము గడచెను. సువర్ణస్థిలియొక్క ప్రఖ్యాతి మూఁడుజగములందు వ్యాపించెను. అతనిబుద్ధి, అతని బాహుబలియు, అతని సుగుణసంపద యెల్లవారు కొనియాడఁజొచ్చిరి. దేవత లతని పొగడిరి. మును లతనినే ప్రశంసించిరి. మానవు లతనినే కొనియాడిరి. అటువంటి బాలుఁడు సనునామగుజగముల లేడని యెల్లవారు జెప్పకొనిరి. ఆట్టిబాలుని ‘నలిన తన కెన్నటికైన నపకారము కలుగకపోదని దేవేంద్రుడు బెంగపెట్టుకొనెను. గురువైన బృహస్పతితో నాలోచించెను. భయము లేదని బృహస్పతి ధైర్యము చెప్పెను. ఎంతధైర్యము చెప్పినను దేవేంద్రుని మనస్సు కుదుట పడదయ్యె. మిక్కిలి ఛాందసుఁ డగు బృహస్పతితో నాలోచించిన

గార్యము కాదని స్వయముగా నాతడే కార్యలోచనము చేసికొని వజ్రాయుధమును జూచి యేడ్చెను ! నీవు పెద్దపులిరూపము దాల్చి భూలోకమునకు వెళ్ళి స్తంభయరాజుకుమారుని జంపిరని ముక్తి యాజ్ఞాపించెను. చిత్రము ! దేవా ! యని వజ్రాయుధము భూలోకమునకు వెళ్ళి శార్దూల రూపము ధరించి సమయము కొఱకు నిశ్చీంచి యుండెను. అంతట నొక నాడు స్తంభయమహారాజు సకుటుంబపరివారముగా వనవిహారము చేయఁదలంచి గంగానదీతీరమునకుఁ జొచ్చెను. కొందఱు జలకీర్తనలు చేయఁదొడఁగిరి. కొందఱు వృన్వము కోసిరి. కొందఱు తాటలాడిరి. కొందఱు ముచ్చటలతో కాలక్షేపము చేసిరి. కొందఱు కాళ్లు నొచ్చునట్లు పలుతావులు దీసిరి. కొందఱు వేటలాడిరి. సువర్ణప్రసాదము కొందఱు మిత్రులతోఁ గలిసి యిట్లు దిలుగుచుండెను. అప్పుడొక భావలోనుండి బెబ్బలియొకటి యదరుపాటిన గాండుగి గాండుగి మనుచు వచ్చి బాలుని మీఁదఁ బడి పట్టుకొని గొంతుకొరికి విసర్జివైచెను. వెంటనే బాలుఁడు మృతినొందెను. ఈపనియెల్ల నిమేషచూపుచున్నాలో జరిగెను. అడవి ప్రతిష్ఠలయిచ్చునట్లు హాహాకారములు చెల్లఁ గెను. వేటకాము కోలులు బల్లెము కట్టులు దీసికొని బెబ్బలిని జంపఁదలంచిరి. కానియదియెవ్వోకిం గనఁబడ లేదు. బాలుని శవముమాత్రమే కనుపడెను. తెలివండులు దళిము భరింప లేకపోయిరి. గంగానదిలో ప్రవేశించి వారు మృతినొందఁ దలంచిరి. బంధుమిత్రులు వారిని మిక్కిలి కష్టముతో నివారిం

చిరి. దుఃఖముయొక్క మొదటిపొలి యడగిన నరువాత స్పృశ
యుడు పూర్వవృత్తాంతము జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని తనకు వరప్ర
సాదియైన పవిత్రమహామునిని ముసుగులోఁ దలఁచుకొనెను.
తలఁచుకొనినతోడనే పర్వమున వలె పర్వతుఁ డెదుర నలిచెను.
నిలుచుటయు రాజు వానిపాదములపైఁ బడి పుత్రిభిక్షుము
పెట్టు మని ప్రార్థించెను. పర్వతుఁడు తాను పూర్వము చేసిన
యథయ ప్రదానమునుబట్టి నాని బ్రతికించి చేవేద్యుడే
మత్సరముచేత నట్టికష్టార్థము చేయుచేసిన స్పృశయునితోఁ
జెప్పి యంతర్హితుడయ్యెను. అనంతరము స్పృశయుఁడు మహా
నందముతో బంధుమిత్రవర్గములం గలిసి తనపట్టణమునకుఁ
బోయి పుత్రిసహితముగ సుఖముగ నుండెను. కుమారునకు
యక్తవయస్సు వచ్చినట్లేరువాత స్పృశయుఁ డాతనికి పట్నము
గట్టి తాను తపోవనమున కరిగెను. సువర్ణవీధి పట్టాభిషిక్తుఁ
డై ప్రజలందఱు తనగొడ్డుని భావించి ధర్మచూర్ణమునం బ్రవ
ర్తించుచు ప్రజాపరిపాలనము చేసెను.

సక్కుప్రస్థుని చరిత్రము

మహాభారతయుద్ధ మైననరువాత ధర్మరాజు జ్ఞాతు
లను జంపిన పాపము పోవుటకై యశ్వమేధము చేసెను.
యాగము ముగిసినతరువాత బంధువులు మిత్రులు బ్రాహ్మ

ములు కొలువ ధర్మరాజు సభ తీర్చియున్నప్పుడు కొందఱు భూలోకముతో నిటువంటి యజ్ఞమెవరు చేయలేదని ధర్మరాజును స్తోత్రము చేసిరి. అప్పు డొకముంగి బిఱములోనుండి వెలుపలికి వచ్చి సభవారియెదుట నిలిచి యిట్లనియె. “మీరందఱి విధిగా స్తోత్రము చేయుచున్నారని గాని యీ యజ్ఞము సక్తుప్రస్థుని ధర్మముతో నెంతమాత్రము పోలదు. క్షత్రిక్షత్రిపాగడ్డులు పొగడక యూరకుండుడు.” అనవుడు సభాసమయిన బ్రాహ్మణులు ముంగిని జూచి “యేమి! నీ విట్లనుచున్నావు? మంత్రప్రయోగము, తంత్రగరిమ, దాసధర్మములు నీరుపమానములుగా నున్నవి. లక్షలకొలది బ్రాహ్మణులు శంతుష్టిగా భుజించిరి. మునులు నేవని బ్రాహ్మణులు సంతసించిరి. సకలభూతస్థితి యయ్యె. ఈయజ్ఞమున గల లోపమేమి? సక్తుప్రస్థుడెవ్వఁడు? అతనియెడలగల విశేషధర్మమేమి?” యని పలికిరి. వారలకు ముంగిన యిట్లనియె;—అయ్యా! వినుఁడు. ధర్మక్షేత్ర మని చెప్పఁగల ఏరుక్షేత్రము కలదు. ఆపుణ్యములో సక్తుప్రస్థుడను నొక బ్రాహ్మణుఁడు భార్య కొడుకు కోడలు సేవింప తిపస్సు చేసికొనుచు నుంభవృత్తితో నుదరపోషణము చేసికొనుచు గాలక్షేపము చేయుచుండెను. అటునుండ ననావృష్టి పట్టెను. పంటలు లేక పోయెను. ఆకుంటుబమునకు జీవనము జరుగుట కష్టమయ్యెను. కుంటుబములోగల నలుగురు తెల్ల వారుజామున లేచి యొకనాఁడు పొలములకుఁ బోయి నేలరాలిన ధాన్యపురింజ

లేరి తెచ్చుకొని వేయించి పేలాలు చేసికొని పిండి విసరుకొనిరి. ఆ పేలాలు కుంచెడు పిండియయ్యెను. చెరినూనెకు చొప్పున పిండి నలుపురు పంచుకొనిరి. శినుటకు సిద్ధముగా నుండిరి. అప్పు డొక బ్రాహ్మణుడు సేరాళిగొని శోషిల్లి యన్న నున్న మని యడుగుచు వారింటికి వచ్చెను. బ్రాహ్మణుడు భార్య కొడుకు కోడలు మిక్కిలి భక్తిశ్రద్ధలతో సతిని కెనురు పోయి యర్ఘ్యపాద్యమాలిచ్చి తోడ్చిరి. సక్కుప్తస్థుడు తినివంతా వచ్చిన మానెడుపేలపిండియు సతిని కిచ్చి భుజింపు మని ప్రార్థించెను. సేరాళిచే గటకటంబడుచున్న యాయతిని మానెడుపేలపిండి నాలుగుండలుగాఁ జేసి మింగివైచెను. కాని యాతని యాళలి తీరినట్లు గనుపడ లేదు. సక్కుప్తస్థుడు వాని యవస్థ జూచి “అయ్యో! పాప మీ బ్రాహ్మణుని యాళలి దీరలేదు. ఏమిచేయుదు? ఎట్లు లీననియాళలి దీరు? కటకటా! ఆరిలిగొన్న యతిఘలను సంతాప్తుఁడై కేయటకై నావద్ద రవంతి యేనియు ద్రవ్యము లేకపోయె గదా” యని విచారించుచుండ మహావ్రతవ్రత యయిన యాశాభార్య నగని యింగిత మెరిగి యాశాతో నిట్లనియె. “నేనా! యీ మహాత్ముని కాళలి తీరినట్లు లేదు. నావంతుపిండి యీతని కిచ్చి కుడువం బెట్టుడు. సగనూళలి తీర్చు టుచితము కాదు” అనవుడు భార్యయోదార్యమును మెచ్చి భర్త యిట్లనియె. “సాధ్వీ! నేను సంపాదించి నీకుఁ బెట్టుట లేదు సరికదా తెల్ల వారుజామున లేచి యెండవారికి నీ వేరి తెచ్చి వేయించి

సిద్ధము చేసికొన్నసిండి నీ నోటిముందరనుంచి యపహరించి నే నొరులకుఁ బెట్టఁగలనా? భార్యను బోషింపలేనివాఁ డీలోక మునఁనిందయుఁ బరలోకమున సరకము ననుభవించును. నీ నోటిముందరి యన్నమును దీసికొనఁ జాల” ననవుడూ మగ నితో నా యిల్లాలి తైరంగున బంకెను. “స్వామీ! ఆడుదా నికి మగఁడే చుట్టము, మగఁడే దైవము, మగఁడే తల్లి, మగఁడే తండ్రి, మగఁడే మిత్రులు. మగనికంటె నాపు లెవ్వరును లేరు. మగని యశ్వత్థముఁబట్టి నడుచుటయే మగువకు భర్తము. అదియునుఁ గాక మీ మాహారము నతిసికిఁ బెట్టి మీ రాఁకలిచే బాధ పడుచుండ నేను తిని సుఖముగా నుం దునా? భర్తయుపవాసము చేసిన భార్య యుపవాసము చేయవలయు. భర్త భుజించిన భార్య భుజింపవలయు. ఇదియే యుత్తమస్త్రీధర్మము. కావున నే నిది భుజింపవోల్ల. ఇది కూడ నతిసికి సమర్పింపుడు” అని పలుకుటయు సక్తుప్రస్తుఁ డామెపతిభక్తికి సంతసించి యామెవంతుసిండి గూడ గొని పోయి భుజింపు మని యతిసికి సమర్పించెను. అతిసి దానిం గూడ నాలుగుముద్దలుచేసి మింగెను. అప్పటికిని వాని యాఁకలి తీరలేదు. అతని యవస్థ చూచి సక్తుప్రస్తుఁడు కట కటా! యీబ్రాహ్మణునియాఁకలి యింకను దీరలేదే, మేమి చేయుదు? నీతఁ డెట్లు తృప్తుఁ డగు నని విచారించుచుండఁ గుమారుడు తండ్రి యభిమతం బెఱిగి యాతనితో నిట్ల నియె. “తండ్రి! యీ యతిసిక్కుధానలంబు చల్లారలేదు.

పేరాకలితో నింటికి వచ్చిన యతినికి సర్దాన్నము బెట్టివంపుట
 ధర్మముకాదు. కావున నావంతుపిండి వీని కిచ్చి సంతృప్తునిం
 జేయుము. " అని పలుకుఁ గొడుగుం జూచి తిండి) కటకటం
 బడి అయ్యో! కొడుకా నీవు బాలుడవు. రెండుమూడనాళ్ళు
 నుండి యన్నములేక మాడిపోవునుండివి. కడుకష్టముమీఁద
 లభించియాహారము తినవలదని యన్యులకెట్లు బెట్టును నని
 జాలిపడుచుండఁ దనయుండు దండ్రి) నుద్దేశించి యిట్లనియె.
 "నాయనా! అతిసిపూజకంటెఁ బరమధర్మము లేదు. వయ
 స్సుచేతను దపముచేతను మిక్కిలి కృపించినవాడవునీవే
 నోటిమందతియన్న మతిథుల కిచ్చుపప్పును పడుచువాడను
 నే నియ్యలేకుందునా? కావున నామనవి విని నావంతుపిండి
 గూడ నతినికిమ్మా" అనవుడు సంకసించి బ్రాహ్మణుఁ డట్లు
 చేసి. అతిసి దానినిగూడ భుజించి యప్పటికిని నిశ్శేష
 ముగా నాకలి తీరనియట్లుండె. సక్తుప్రస్థుఁ డావనివైఖరి
 చూచి మరల విపాదమునొందుచుండఁ గోడలు మామక
 డకుఁ బోయి తన వంతుమానెనుపిండి గూడ నతిసి కర్మిపవ
 లెనని ప్రార్థించెను. మొదట బ్రాహ్మణుఁ డావని కిష్టపడక
 అమ్మా! నీవు చిన్నబిడ్డవు. అన్నవస్త్రములు కలిగి సుఖపడ
 మాయింటికి వచ్చితివి. అకలిచేత బాధపడుచు నీవు లేవలేక
 మాటలాడలేక యన్నదానవు. అట్టియవస్థలో నున్ననిన్ను
 భుజిపవలదని చెప్పి నీయాహార మితరులకెట్లు పెట్టెంపఁ గల
 వని పలికెను. అనవుడు మామమాటలకుఁ గోడలిట్లనియె.

“మహాత్మా! మహానీయలయిరమీరును, మాయత్తగారును, నాపాలిటిపరమదైవమైనాథర్తయుఁ దమకడుపులు గట్టిపెట్టుకొని మెంతోస్వార్థత్యాగము చేసి యతినిపూజించు సేయుచుండ నేను నాప్రాణమిరక్షించుకొందునా? ఉన్నప్పుడు నలుగురము శిందము, లేనప్పుడు కడుపులో కాళ్ళు పెట్టుకొని నలుగురము పడుకొందము. ఆఁకలిగొన్న యతినిని విడిచిపెట్టి కుడుమట జంతువులధర్మము గాని మనుష్యులధర్మముగాదు. కావున నీది తిప్పక వాఁకొసంగుఁడు” అనవుడు మామ కోడలి మాటకు సంకెసింది యామెన తు విండికూడ నతిధికిచ్చెను.

కోడలివ తుపిండిగూడ భుజించి యాయతిని సంతృప్తి జెంది గట్టునుని ప్రేనిని ముఖమున సంతోష మచ్చుపడఁగ నక్తుప్రస్తునిఁ జూచి యట్లు ప్రశంసించెను. “ఓబ్రాహ్మణుడా! నే నెవరో యెఱుఁగుదువా? నేను యమధర్మాజును నీనిష్ఠ యెట్టిగా, నీశేఖ వెట్టిరో పర్యేంపవలయు నని వచ్చి నాడను. నీచణసంపత్తికి మచ్చితిని. భక్తి వినయము శ్రద్ధ శాంతిము కరుణ నీమందే సస్థిగన్వయు నొందెను. అతిథులకు సభ్యాగతులకు నీవు చేసినచందంబున నుపచారము మతెవ్వరు చేయఁజూరు. నీవేకాదు. నీభార్యయు నీయట్టిదే. సకలధర్మములు నేర్చి పురుషుఁడు పుణ్యశీలుఁడు కావచ్చును. కాని స్త్రీయు నట్టిదే యగుట మిక్కిలిప్రశంసనీయమ. దంపతు లెట్టివారో కుమారు లట్టివారగుట యలుదు. అతిథులయెడ జనకునికంటె నెక్కువ వినయము

నెక్కువదయ గలకుమారుని జూచి నీ వెక్కువగర్వపడ
 వచ్చును. నీసోమారుడు మిక్కిలి యోగ్యుడు. తండ్రిగూణ
 ములు యీతనియందు బ్రవేశించినవి. కొడుకునకుం దగిన
 కోడలు లభించుట కూడ మీప్రాగ్వపుణ్యము. గమ్యాళిగాక
 కలహస్త్రియగాక స్వార్థపరురాలుగాక పశ్చిమతయై కనుకానమే
 తయై వివేకినియై నీకోడలు భూలోకమందలి కోడలడ్రుకుమార్త
 ప్రదర్శకురాలై యుండుగాక! నీయిల్లా నీకోడు నీవలెనేధర్మ
 మనుష్ఠించుట గొప్పకాదు. పెటచోటల బుట్టి పెటచోటల
 బెరిగి చెట్టల బట్టి పురుషునితో సుఖ మనుభవింపదలచి
 వచ్చినకోడలు ధర్మానుష్ఠాంతస్పర యై మామగారిని మగ
 నిని మెప్పింప దలచుట గొప్పమాశ్చర్యము. నీకుటుంబము
 వంటి కుటుంబము నే నొకరు జూడ లేదు. అందఱొక్కధర్మ
 పథమున నడచువాగుడుట యజ్ఞిది. నీదాసంబు నీస్వార్థ
 త్యాగము జూచి దేవతలు మహాశ్చర్యపరులగును మునిగి
 బహువిధముల నిన్ను మెచ్చుచున్నాను. , అనియతిభవేషము
 చాల్చినధర్మడు వానిం బ్రశంస చేయుచుండ నాతివో
 దేవేంద్రుడు పుష్పవర్షము గురిపించెను. ఆకాశము కూడ
 దేవదంధుభులు మోసెను. నిన్నును నీకుటుంబమును జూచు
 టకు సప్తమహర్షులమంజులు కుతూహలపడుచున్నవి. కావున
 కొడుకుల కోడలు భార్య పెట రా నీపు స్వర్గమునకు రమ్మ!
 స్వర్గము నీవంటివాని నిమిత్త మేర్పడినదే. ఈవిధముగా

నీ వశిష్ఠపూజ చేసినందుకు నీకు శ్రావణము లిచ్చెద. సమస్త ప్రజల నడుగుట జేయునదియు, సకల నీచకర్మములకు నొడఁబడఁ జేయునదియు సమస్త సాపములఁ జేయునదియు నైనయాకలి నీకు గలుగను. ఆకలియేగాను. దప్పి కయుఁగూడఁ గలుగను. నీచాటినహానీయుఁ డూర్ధ్వలోకములకు వచ్చుచున్నాడని విని బ్రహ్మ నీ కుమిత్త మొకవిమాన ముపును. ఆవిమాన మెక్కి- నీవు బ్రహ్మలోకమున కిది పరమేష్ఠిని సంరక్షించి ధన్యకీర్తుకమ్మ! భూదానములు గోదానములు హిరిణ్యాదానములు పాదములు యజ్ఞములు మొదలుగునవి నిజముగా నాకలి గొన్నవానికి వేళ మెఱింగి యన్నదానము నేయుట వంటివి కావు. కష్టపడి సుసాదించినపదార్థము కొంచె ముగానో గొప్పగానో వాడ్రుమెఱింగి కాని మెఱింగి యతిథులకు వభ్యాసమును సమర్థముగా నేయుట పరమధర్మములలో నెల్ల పరమధర్మము. అని పలికి ధర్మము శరణిజరూపముఁ జూపెను. అంతలో బ్రహ్మకీర్తుకు పవిత్ర సువర్ణవిమానము గగఃవీధిం గవఁబడెను. అంతట సక్తుప్రస్థుడు భార్యయుఁ గొడుగును గోడఁగు ధర్మనకు నమస్కరించిరి. అతఁ డంతట నిట్లనియె:—“నీవు సకుటుంబముగా బ్రహ్మవిమాన మెక్కి యాక్షణమే పొమ్ము! బ్రహ్మర్షులు దేవతలు నిన్నుఁ జూడ నెంతో కుతూహలపడుచున్నారు.” అనవుడు సక్తుప్రస్థుఁడు ధర్మము చెప్పినట్ల విమాన మెక్కిపోయెను.

అని ముంగి సక్కుప్పిస్తుని వృత్తాంతమంతయు సభ వారికి జెప్పి వెండియు నిట్లనియె. “అయ్యా! నేను ముంగి నైనను మహానుభావుడై ససక్కుప్పిస్తుడు బంగారువిమాన మెక్కి బ్రహ్మలోకమనకుఁ బోవుట నానిలముఁబోనుండి యెంతయు సంతోషముతోఁ జూచి మానందము పట్టజాలక కలుగులోనుండి యావకుఁ బోయి యతిథి కాళ్ళొకడుగుకన్న చోట సంచరించితిని. ఆబురద నామేని సంతోషమయె. అంతట నాతలయు శరీరమందు సగముభాగము సువర్ణమయ మయ్యెను. ఇది సక్కుప్పిస్తుని నాహిమచేత మయ్యెను గాన, యాబురదవల్ల గాదు. వట్టిబురదలో నెంతదొర్లిన నిట్లగునా? నాడు మొదలుకొని నాశరీరముయొక్క రెడవభాగముకూడ సువర్ణమయ ము చేసికోవలె నని నాహిమయ్యైతని తపోనగుల యాశ్రమముల కరిగితిని. ఎన్నో యజ్ఞవాటికి - కుఁ బోయితిని. అన్నదానము జరుగు శేషము లెన్నో చేసి చూచితిని. సిద్ధననము లెన్నో ప్రవేశించితిని. నాలోక యొక్కడను నెఱవేరలేదు. పాండు గాజకుమారుడైన యుగ్మినుసేను జగత్ప్రసిద్ధమై యున్నది. ధర్మరాజును నానుభేను మునియందు సార్థక మయినది. కురువంశ మింతవల్ల పావనమైనది. అందుచేత నితఁడు నేయు యశ్వమేధము లోకోత్తరమైకదిగా నుండునని తలంచి నాశరీరముయొక్క రెడవభాగ మిక్కడ తప్పక సువర్ణమయ మగునని నిశ్చయించుకొని ఈజన్నమునకు వచ్చితిని. బ్రాహ్మణులు భోజనము చేసినచోట్ల చెతులు కడుగు

కొన్నచోట్ల పాదప్రక్షాళనము చేసినచోట్ల సంధ్యలు వార్చిన
చోట్ల స్నానములు చేసినచోట్ల నెంతోసేపు దొర్లిదొర్లి విసి
గితిని. మేను బాడియగుటయే కాని, బంగారము కాలేదు.
అందుచేత స క్తుప్రస్థుని దానముకంటె ధర్మరాజుగారి యశ్వ
మేధము తక్కువదని హుళటకు నేను సాహసించితిని. మాయ
మర్మము లెఱుంగని జంతువను గనుక మనసునందుఁ దోచిన
యభిప్రాయము సభామధ్యమున నిర్భయముగా వెల్లడిపుచ్చితి
నావల్ల నేరమున్న ఊమిపుడు. ఇట్లు వెల్లడింపవలసిన యవ
సర మేమని మీ రందులేమో వినుండు. అశ్వమేధము చేసి
నందుకు ధర్మరాజును మీరు నేయవిధములఁ బొగడుచున్నారు.
అతఁడు బొగడ్తుఁ దగినవాడై కాని మీరు చేసినంత పొగడ్
కుం దగిడు. గుణ మున్నంతవఱకే పొగడవలయును కాని లేని
గుణము లాలోపించి పొగడరాదు. అట్లు పొగడుటవలన
మనుష్యులు తిమితివారు లేరని గర్వితురు. గర్వము మను
ష్యునికి నాశము తెచ్చును. తగినపొగడ్త యెంతవానికైన
నసర్థదాయకము. పొగడ్త చేసినవారు చేయఁచుకొన్నవారు
కూడ నల్పులగుదురు. అందుచేత ధర్మరాజు గర్వోన్మత్తుఁడు
గాకుండుటకును మీ రింకమీఁద యధార్థమునే జెప్పి పొగడుట
కును నే నిట్లు స క్తుప్రస్థుని చరిత్రము చెప్పవలసె. కాకున్న
నాకేమిపని? మీరు వేదవేదాంగవేత్తలు. సకలజన్మపరి
జ్ఞాతలు. కావున నింకమీఁద మీ రెన్నఁడు వట్టిపొగడ్తు
పొగడవలదు" అని పలికి యాముంగి యెవ్వరికిం గనబడకుండ

నేదో కలుగులో దూరిపోయెను. ధర్మగాజు విస్మితుడయ్యెను. సభాసను లచ్చెరువడిరి. తగని పొగడ్త సర్వానర్థములు దెచ్చు ననియు, సక్తుప్రస్థునివంటి లోకోత్తరచరిత్రుడు భూమి కలం కార మనియు నెల్లవార లభిచాయపడిరి.

—* కౌశికుడు . *

కౌశికడను బ్రాహ్మణుడు నేదాధ్యయనము చేసి కొనుచు నొక గ్రామసమీపమున నొక చ్యైకికింద వసియించు చుండెను. అనియొద్ద మర్దుసము లేమియు లేవుగాని యశని స్వభావము కొంచెము కోపస్వభావము. ఒకనాడతడు వేదములు గుఱించు కొనుచుండగా వృక్షశాఖమీదఁ గూర్చుండిన యొకకొంగ వానిపై రెట్లవైచెను. అందుకు మిక్కిలి కోపించి కౌశికడు కన్ను లెఱ్ఱజేసి కొక్కెరనంక జూచెను. తక్షణమే యది నేలఁబడి చచ్చెను. కౌశికడు దానిజూచి మిక్కిలి జాలిపొంది, అయ్యో! నాపక్షేప క్షానా! తగినంత కారణములేక యూపిట్టం జంపితి. ఈపాపము నాకెత్తెఱంగునఁ బోవునని పలుతెఱంగుల విచారించఁ దొడఁగెను. అంతలో మిట్టనుధ్యాహ్న మయ్యెను. బ్రాహ్మణున కాకలి విశేష

మూగా నయ్యెను. అతడు మొదటినుండియు మాఘికరవృత్తి
చేసి జీవించుచుండిన నాడగుటచేత భిక్షాన్నము దెచ్చికొనుట
కై గ్రామమున కరిగి యందొక్కగృహంబునకుంజని భిక్షాం
దేహి యని యడిగెను. ఆయిల్లాలు బ్రాహ్మణునకు భిక్షము
పెట్టుటకై పాత్రోగమిత్తము వెదకుచునుండ సంతలో నామె
భర్త యెండఁబడి వచ్చెను. అనిని కడలిబాధ మెండుగా
నుండెను. శరీరమంతట చురుట గారుచుండెను. మహాపతివ్రత
యైన యాయిల్లాలు వెంటనే పితమునేని భర్తను గూర్చుండఁ
బెట్టి చురుట బాపుఁట్లు వినరి చన్నుట స్నానము చేయించి
మేను దుడిచి పరిశుద్ధసత్త్రములు కట్టించి వంటశాలకుఁ
గొనిపోయి సుఖానీసుండేసి చక్కగా నతిసకి భోజనము
పెట్టెను. భుజించిన తరువాతఁ దాంబూలమిచ్చి పాన్పుమీఁదఁ
బండకొండఁగట్టి నద్రోగట్టువఱకువినరి బైటకు వచ్చెను. కౌశి
కుఁ డంతవఱకు గుమ్మరామందరనే నెలిచియుండెను. మగఁ
డాకలీచే బడలివచ్చినందున నతినింజూడఁగనే యావడఁతి
కౌశికుని మాటమఱచి మానస్సంతయు పెరిమిటిమీఁదనే నిలిపి
యతిని కడచారమాలు నేయటలోనే కాలమంతయుఁ గడ
పెను. మగఁడు నిద్రించినపెనక నామెకు బ్రాహ్మణునిమాట
జ్ఞపికివచ్చెను. వచ్చినతోడనే యొకపాత్రమునందన్నము
కురలు బెట్టుకొని యామె కౌశికునకుఁ బెట్టవచ్చెను. వాకిలి
ముందర తన్నంతినెప్పు నలుసంబెట్టినందుకు బ్రాహ్మణుఁ డా
యిల్లాల్నిపై మిక్కిలి కోపించి యిట్లుయె. “అమాత్ర! నేను

వచ్చినతోడనే నన్ను బామ్మచో మఱియొకయింటికిఁ బోయి
యిందును. నీగుమ్మచుమ్మదర నన్ను జూనినప్పు నిలువవేసితివి.
ఇంత నిర్లక్ష్యమా? యీచుమ్మలు కాగానే నీకు లోకవైతి
మికాలోలు! నీయిల్లు కాకిపోయి మఱియొకయిల్లాయె.
పట్టెడన్నము పెట్టునో లేదో, యొకపూట నిలువఁబెట్టితివి.
నీమెత, నీయన్నమెంతో యగుచుండ నామల్లలు విషయ
మనఁ బ్రాప్తమిడ! నీయెక నాకు నిర్లక్ష్యము లేకు. నీకు
భిక్షపెట్టుటకు నేను ప్రయత్నించుచుండ నెంతలో నాభర్తకడు
డసివచ్చె. అని నీవగేర్చి యన్నముని వచ్చునంతలో నింత
యాలస్యమయ్యెఁ గావు. క్షమింపవలయు" అని చెప్పెను.
అదివిని బ్రాహ్మణుడు మఱింత మంగిపడి "నీమగఁ డంత
యెక్కువ, వేదాధ్యయనసంపన్నమైన మేమునె శిశువా?
భర్తకుపచారమని నేను పెట్టి యింటికివచ్చిన బ్రాహ్మణుల నవ
మానింపఁదలంచుచున్నావు కాలోలు! బ్రాహ్మణులమహిమ
మెఱుంగవా? బ్రాహ్మణుడలిగినా పవిత్రములు భస్మపటంబు
లగును. పట్టణంబులు మహారణ్యంబులగును. మహాసముద్రం
బులు నామావశిష్టములగును. బ్రహ్మాండము ఋణ్ణాతలగు
ను. అట్టి బ్రాహ్మణుల బుద్ధిపూర్వకముగా నవమానించిన
వారి గతి యేమియగునో తెలిసికొనుమా. బ్రాహ్మణుల
కోపమును నీమగఁడుగాని, నీమగనిని పుట్టించిన జేజేలుగాని
నివారింపఁజాలను. పతివ్రతవైసండుకు నీవు, బ్రాహ్మణపరాధ
వనూ చేయుచున్నావు? " అని కఠిముగాఁ బలికెను. అన

వును నాపకమసాన్వి యిట్లనియె “అయ్యా ! బ్రాహ్మణుల
మహిమ నేనెఱుంగక పోకునా ? అంతమూర్ఖురాలునుగాను. ఒక
బ్రాహ్మణుండుసముద్రమాపోశః ముగిబట్టి కుమంతయు నాపోశ
నమగిం దాగివె. ఒకఁ డింద్రస్యన్న మహారాజునూసరపెల్లెఁ
గిమ్మని శపించె. ఒకమహామని త్రిశంకుని స్వర్గభ్రష్టునిఁ
జేసె. ఇతిమాత్ర మెఱుంగక పోవును. నాతెఱుంగుఁ జెప్పెద
వినుమా. పతియే నాకు దైవము. పతియేనాకు బధువు. పతియే
నాకు పౌత్రులు. పతియే నాకు ధనము. పతియే నాకు
సర్వము. అట్టిపతి కుపచారము సేయటకంటె నాకు ముఖ్య
కర్తవ్యము లేదు. అతివశిష్టరువాతినే బ్రాహ్మణులు. అతని
తర్వాతినే తలదండ్రులు. అతని పూజ సేసినతర్వాతినే
దేవతాపూజ. కావున నేను భర్తకుపచారము సేయును
నీమాట మఱచియుంటిని. అయినను నేను విద్యాగంధములేని
యాడదానను గదా ! ప్రపంచజ్ఞానము లేనిదానను గదా !
మీరు మగవారు. చదువుకోన్నవారు. అనుభవజ్ఞాసిద్ధులు
మీరు మావంటి యువలలుచేసిన తెలివిమాలిన పనులను.
సహించి మమ్మనుగ్రహింపనయ్యు. నాపై నలుగకయుందు
నేని నీకు హితోపదేశముచేసెద ! నీవు కోపస్వభావము. గల
వాడవు. శాంతమే బ్రాహ్మణుని సొమ్ముగా నుండనయ్యు.
కోపముగలవాండు సశింతును. కోపము విషముకంటెచిక్కికంటె
దారుణమైనది. బ్రాహ్మణున కెంతిమాత్రము కోపముండఁగూ
డదు. కోపమును బరమశత్రువుగ కెంచి దానిం దూరముగఁ

దోలవలయు. అట్లు సారదోలక పోవుట చేతనే నీవు నేటియుడ
 యమున నీపై కెట్టకె చిన దనుకారణమున నొకకొక్కెరను
 జంపితివి. ఇది నేజూడక్క పోయినను నావతివ్రతామహిమ
 వలనఁ దెలిసికొంటి. కోపస్వభావముగల వానికి భూదయ
 కూడ నుండదనుమాట కీచరిత్ర మే యుదాహరణము. ఈకోప
 మును నీవు పరివ్రంశింపవలయు. ఇట్టిసీతులు సెప్పుటకు నేనె
 వర్తను? నేను పిదగ్గ యెఱుంగని యాడుదాని నని యిదివ
 అకే మనవిచేసి యుంటివి. నీకోపము పోవునట్లు, నీకు సకల
 సద్గుణము లవడునట్లు ధర్మోపశేషము చేయఁగల మహాను
 భావుఁ డొక్కఁడుగఱుడు. అఁడు మిసెలాసగరములో
 నున్నఁడు. కులమున నెఱుఁడు కిరీక వాడు. అతని నేరు ధర్మ
 వ్యాధుఁడు. అతనికిడకు నీవు పోమ్మా! సకల ధర్మాధర్మములు
 నీవతినియెద్ద నెఱుఁగుదువు. ఆమాటలు విని కౌశికుఁడు
 మిక్కిలి యక్కజపడి చేతులు జోకించి సమస్కరించి ముట్ల
 నియె. “అమ్మా! నీవు మహాపరివ్రాత, నేను పరిమళూర్థు
 డనై నీమహిమ మెఱుఁగక నిన్నునిందించితిని. నాదుండగము
 నీవుసై రింపవలయు. నీవన్నట్టునిజముగా నేనుకోపస్వభావుడనె.
 నానిమిత్తమన నొక్కొక్కెర చచ్చినమాట నిజము. కాని
 కిరాతుఁడు నాని పశేషము చేయుచుంటివి; బ్రాహ్మణుడను.
 శ్రోత్రియుడను; కిలీనుడను. వేదాధ్యయనంపన్నుడను.
 పరిమ నైష్ఠికుడను. మాంసవిక్రియము చేసి జీవించు కిరా
 తుని కిడకుఁ బోయి నేను ధర్మములు నేర్చుకొనవలసినదా?

ఇది నాకు మిక్కిలి కష్టముగా నున్నది. కాదు కూడదు నీవు వెళ్ళమందువా తప్పక వెళ్ళెదను. ఉపదేశము నిమిత్తము మఱియొకనికడకుఁ బంపుదువా మిక్కిలి సంతోషింతును.” అనవుడు బ్రాహ్మణునియిల్లాలు కాశీకుంతో నిట్లనియె. “అయ్యా ! నీవు బ్రాహ్మణుడవనియు, శ్రోత్రయుడవనియు నే నెఱుఁగుదును. ధర్మవ్యాధుఁడు కులముచేతఁ గిరాతుఁడైనను, విద్యావినయసంపత్తిచేత బ్రాహ్మణుడే. అతఁ డనేకవేదవేత్తల కుపదేశము చేయ సమర్థుఁడు. అతనియొద్దకే కీర్తియుగఁ బొమ్ము. సందేహింపకును. గుణము ప్రభాసమాగాని కులము ప్రధానముకాదు ” అమాటలు విని కాశీకుండ పరమానందభరితుఁ డై సందేహము విడిచి తత్క్షణమే బయలుదేరి యడవులు గడచి నదులుక్రందించి, పట్టణంబులు పల్లయలు దాటి విదేహ దేశమున కరిగి దానికి రాజధాని యైనమిథిలానగరముం జొచ్చెను.

అట్లు మిథిలఁ జేరి ధర్మవ్యాధునియిల్లెక్కడ నని చిచారించి యాబ్రాహ్మణుఁడు పొరులనలన వానియన్నచో బుజిగి యాతావునకుఁ జని చూచునప్పటికి ధర్మవ్యాధుఁడు మాంస మమ్ముచుండెను. అతని ముందట నల్పమృగములమాంస ముండెను. మాంసము కొనుటకై వచ్చువారు, వచ్చి బేరమాడువారు, బేరంబు దొరకక వెళ్ళిపోవువారు, బేరము కుదిర్చికొని కొనువారు, విశేషముగ నుండిరి. మాంసపుప్రోగులు చూడఁగానే బ్రాహ్మణుడేవగించుకొని

ధర్మవ్యాఘ్ననికడకుఁ బోఁ జాలక దూరముగా నొకచెట్టు క్రింద నిలువంబడి చూచుచుండెను. బుద్ధిమంతుఁ డైన ధర్మవ్యాఘ్నఁ డతనివృత్తాంతము నెఱింగి యంగడి విడిచి యతని కడకుఁ బోయి “బ్రాహ్మణుడా ! కుశలమా నీకు. ప్రయాణము నుఖముగాఁ జేసితివా ? ధర్మంబులు నేర్చుకొనునాసక్తి నీకు మెండుగఁ గలదు. పతివ్రతాతిలక మైనయాబ్రాహ్మణస్త్రీ నాకడకు నిన్నుం బంపఁ బరమభక్తుండ నై నీవును వచ్చితివి. ఇంక నాలుస్య మేల ? మాయింటికిఁ బోదము రమ్మ.” అని పలికి వానిని దనగృహంబునకుం దోడ్కొని పోయెను. కొంతసేపు వానికొజానమున కచ్చేయవడి తనలో నిట్లు తలంచెను. “నే నక్కజము మీఁద నక్కజము కనుగొనుచున్నాడను. నేను కొక్కెరం జంపినట్లు తనంతటఁ దానే యాబ్రాహ్మణస్త్రీ వెలిసికొనియె. ఇది మొదటి యక్కజము. ఆమె నన్నిక్కడికిఁ బంపె నని యాకిరాతుడు దనంతట తానే దెలిసికొనియె. ఇది రెండవ యక్కజము. పరమపతివ్రత యగుటచే నామెకు శక్తి గలిగియుండ నచ్చును. విజ్ఞానవంతుఁ డగుటచే నితని కిట్టిశక్తి గలిగియుండ నచ్చును. ఈతఁడు పూజనీయుడు. ఈతనివలన ధర్మరహస్యంబు లెఱింగి కృతార్థుడనయ్యెద ” నని నిశ్చయించి యాతని గృహంబునకుం జని యతనిచేఁ బూజతుం డై యిట్లనియె. “అయ్యా ! నీవు సకలధర్మంబుల నెఱుఁగుదువు. జంతువులను జంపి మాంస

మమ్మట నీకు ధర్మమే? అహింస పరమధర్మం బని యా
 ర్యులు చెప్పి వినియుంటి. ఇంతటి జ్ఞానసంపన్నుడవు నీ
 విట్టిదుష్కర్మమున దుః దగుల్కొని యుంటు జూచి నా
 మనంబు మిక్కిలి చింతనొందుచున్నది. ఇంత నీచవృత్తి నీ
 వేల చేయవలయు!” అనవుడు ధర్మవ్యాధుఁ డతని కిట్ల
 నియె. “బ్రాహ్మణుడా! విప్రులకు వేదాధ్యయన మెట్టి
 దో, రాజులకు దండనీతి యెట్టిదో, వైశ్యులకుఁ గృషి, వా
 ణిజ్య, గోరక్షణంబు లెట్టివో, శూద్రులకు బ్రాహ్మణ
 శుశ్రూష లెట్టివో, కిరాతులు మైనమాకు వేటయు, జంతు
 హింసయు నెట్టిపరమధర్మంబులు. అదియునుగాక యిది
 నాకు నంతక్రమిగాగత మైనవృత్తి. నాతల్లితాతలు వారి
 పూర్వులునుండ నట్టివృత్తియందే జీవయాత్రఁ జేసిరి. ఈ
 దేశమునకు జనకుఁడు రాజు. అతఁడు వర్ణాశ్రమధర్మముల
 మిగుల జాగ్రత్తతోఁ బరిపాలించుచుండును. కులవృత్తి
 నతక్రమిగాఁగ నవాఁడు తనపుత్రుఁడైనను వానిని నిష్కర్మణ
 మగాఁ బట్టి దండించును. అందుచేత విజేహదేశంబున
 జన్మించినవా రందఱును దమ కుచితములయిన వృత్తుల
 యందే ఏర్పడితారు. కావున నేను బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నుడ
 నయ్య నాపితృపితృవంశములు చేసిన కులవృత్తియందే జీవి
 తకాలము గడపుచుంటిని. ఈవృత్తియం దున్నప్పటికి నా
 చేతితో నే నొక్కజంతువునైనఁ జంపి యెఱుఁగ. చంపు
 చుండఁగా నేను జూడలేదు. ఇతరులు దూరమున జంపి

తెచ్చినజంతువుల మాంసములు వారలదగ్గఱ వెలకుఁ గొని
 తిరిగి వానిని విక్రయించి పొట్టపోసికొనుచుంటిని. దురాశ
 చేత వస్తువును వ్రేయముగా విక్రయింపను. అబద్ధమా
 డను. సనికిమాలిననరుకు లంటఁగట్టను. కుళ్ళిపోయిన
 మాంస మెవరి కియ్యను. న్యాయముగా నచ్చిన ధనమునే
 యనుభవింతును. అతిథులు భుజి పడజేతును. అభ్యాగతుల
 నాదరింతును. శిష్టబ్రాహ్మణుల నేనింతును. పండితుల
 బహూకరింతును. నజ్జరులు నమ్మానింతును. క్షద్దల గౌరవిం
 తును. దేవతలు నచ్చింతును. స్యాశౌచములను విడువను.
 పరదూషణ నేను చేయను. బగులు చేయచుండఁగా నేను
 వినను. నన్ను స్తుతించినవారియందు విందించినవారియందు
 సమానభావము వహింతును. ఏకపత్నీవ్రతుండను. ఇట్లు
 చేయుటం జేసి హీనకులంబుల జన్మించినవాడనయ్యు బ్ర
 హ్మజ్ఞానసంపన్నుడ నై గౌరవాన్వదుడ నై యుంటి.
 నీవు నాకడకు ధర్మంబుల నేర్చుకొనుటకై వచ్చితివి గావున
 నాకుఁ దోచిన ధర్మంబులఁ గొన్నిటి నెఱింగించెద. సావ
 ధానుడనై వినుము. తనకుఁ ధర్మమందుఁ బ్రవర్తిల్లుట
 యుత్తమోత్తమము. శాంత మన్నిటియందుఁ బ్రధానము.
 ఓరిమివంటిది మఱియొకటి లేదు. విషయములయందు
 వాంఛ విడువవలయును. వాంఛాపరిత్యాగమువంటి ధర్మ
 ము మఱియొకటి లేదని మహర్షులు పలుకుదురు. స్వార్థ
 త్యాగుల కసాధ్యమైనది లేదు. క్రోధలోభములు ముఖ్య

ముగా విడువవలయును. ఏకారణంబున నైన నేదిమీఁద నైనఁ గ్రోథంబు గలిగినయెడల దాని నన్నివిషయములందుఁ బ్రసరింపఁజేయుట న్యాయముగాదు. గ్రోథము మనంబునం బెట్టుకొని ధర్మము తప్పఁగూడదు. అపకారము చేసినవాఁడు కుఁపకారమునేయుట లెస్స. ఇతరుల కపకారము జేయవాఁడు తనదోషంబునఁ దానె నశించిపోవును. వానికి వేఱుకీడు జేయనక్కఱలేదు. ధర్మాత్ములు చేయనత్కార్యములయొ దసూయగలిగి కొందఱు దురాత్ములు వానిం జెరుపఁగోరుదురు. అట్టి దురాత్ములకు జడిసి యాధర్మ్యంబు ల్పైఁ బ్రీతి విడువరాదు. ధర్మమే జయము నొందును. అధర్మము జయించునట్లు కొంతకాలము పై కగపడినను దుట్టతువ కది జయింపలేదు. మనుష్యులు పాపముచేయక మానరు. చేసినపాపములకుఁ దగిన ప్రియశ్చిత్తము జేసి కొనవలయును. అట్టి యత్తమ ప్రియశ్చిత్తమునకు విధాన మిది. అయ్యో ! యీపాప మేల చేసితనని వగచినందున సగముపాపము పోవును. ఇంక ముం దెన్నడు నిట్టిపాపము చేయనని ప్రతిజ్ఞ చేయుటచేతఁ దక్కినపాపము నశించును. ఈప్రాయశ్చిత్తము పేరు పశ్చాత్తాపము. పశ్చాత్తాపము నకు మి చిన ప్రాయశ్చిత్తము లేదు. పాపము లన్నిటిలోఁ గ్రోధలోభము లధికములు. వాని జయించినవాఁడే ధర్మ శీలుం డనం బఱగు. నేను జేయనది హింస యని నీవు మొట్టమొదటఁ బల్కితివి. హింస తెఱఁగు గొంత జెప్పెద

వినుము. హింసచేయక మనుష్యుడు జీవింపలేడు. మను
 ష్యుడె యననేల ? హింసజేయక యోజంతువులును బ్రదాక
 లేవు. కొన్నిటికిఁ జెల్లు మొక్కలాహారమె యన్నవి. కొ
 న్ని జంతువులకు జంతువు లాహారమె యన్నవి. మఱికొన్ని
 జంతువుల కాకులము లాహారములె యన్నవి. ఫలియు
 సింగము మాంసమే గాని భక్షింపవు. ఏనుగులు మేకలు
 శాకములేగాని యారగింపవు. మనుష్యుడు మాంసముల
 శాకములఁగూడ నారగించును. ఆహారమునిమిత్త ముద్భిజ్జ
 ములను జంతువులను హింసించక నలనుపడదు. హింసచే
 యక పోయినపక్షమున తుణమాత్రమేన జీవింపలేడు. అం
 దుచేత హింస యావశ్యకము. హింస లేకపోయినపక్షమున
 ఫలి యెట్లు జీవించును ? మనుష్యుడు మాంసము వర్జించి
 నను శాకములనిమిత్త మె నృత్యముల హింసించవలయు.
 ఒక్క భోజనమునిమిత్తమే గాక దెలిసియు దెలియక మను
 ష్యుడు సదా హింస చేయుచుండు. మనము నడచునప్పుడు
 కాలిక్రిందఁ బడి దున్నునప్పుడు నాగలిక్రిందఁ బడి యనేక
 జంతువులు చచ్చుచున్నవి. నీటిలో జంతువు లున్నవి.
 వాయువులో జంతువు లున్నవి. నీరు ద్రాగునప్పుడు గాలి
 పీల్చునప్పుడు మన యిచ్చలేకయే యనేక జంతువులు నశిం
 చును. అది నివారితమన్నను మనవశము కాదు. ఇది
 ప్రపంచప్రకృతి. ఐనను మాంసము మొదలగునవి వర్జిం
 చుట పరమధర్మము. శాకముల హింసించుట తప్పకపో

యినను జంతుహింస లేకపోవుటవలన గొంతమేలు. ఇట్టి
 ఫర్మంబు లనేకములుగలవు. ఫర్మసూక్ష్మంబు దెలిసికొనుట
 మహద్దులకైనఁ దరము గాదు. ముఖ్యముగాఁ గామకోర్కె
 ఫిలోభముల వర్జించి ప్రతిదినము దేవతాపూజన చేసికొను
 చు నజ్జనులతోడ మైత్రీ నెరపి యాపత్కాలంబున స్నేహము
 ఫర్మమార్గము దప్పక జీవించుచుండును. అందువలన నీకు
 నిహషరంబులు గలుగు” నని చెప్పిన విని కౌశికుండు
 మిక్కిలి సంతసించి యాతనికి నమస్కరించి తన గృహం
 బునకుం జనియెను.

హంస—కాకి.

ఒకపట్టణమున ధనవంతుఁ డగు వైశ్యుఁడొకఁ
 డుండెను. అతనివిడ్డ లొక్కచోఁ జేరి యాడుకొనుచుండఁగా
 నొక కాకిపిల్ల వారినమీషమున బడెను. దానిని సంతోష
 మునఁ దీసికొని యాబిడ్డలు దినదినము తమయెంగిళ్ళు పెట్టి
 దానిం బెంచెరి. అదియు మిక్కిలి కొవ్వి గర్వించి ప్రపం
 చమునఁ దనసాటిపక్షులు లేననియు, బ్రహ్మచేవుఁడు
 సృష్టించిన నమస్తపక్షిజాతములకుఁ దాను సార్వభౌముఁడ
 'ననియు భావించి యెవ్వరిని సరకునేయక యుండెను. అటు

లుండ నొక్కనాడు గరుత్మంతునకు సాటి యని చెప్పగ
దగిన హాసలుకొన్ని సముద్రీతరమున వ్రాలియుండ వైశ్య
పుత్రులు కాకికి హంసలంజూపి యిట్లనిరి. ఓవత్తీరాజ !
నీవు పక్షులకన్నిటికిఁ జక్రవర్తివి. నీవలె శ్రావ్యముగాఁ
గూయఁ గలపక్షి లేదు; నీనంటి యందమైన పులుఁగు
లేదు. నీలాగున నెగిరి పరువెత్తఁ గలవిహంగము లేదు.
ఈహంసలం జూడుము. లోకులు మూర్ఖులై హంసలే పక్షు
లలో శ్రేష్ఠములని భావించుచున్నారు. నీగుణములు జను
లెఱుంగ కిట్లు భావించుచున్నారు. ఇప్పు డీహంసలతోఁ
బందెమువైచి పరుగున వానిం గెలిచి లోకమునకు నీయ
మేయసామర్థ్యముం దెలుపుము. పెంచి పెద్దదానిని జేసి
నందుకు మాకు గొప్ప కీర్తిదెమ్ము” అనవుడు వాయు
సము నిజముగాఁ దాను పక్షుల కెల్లఁ జక్రవర్తియని స్తోత్ర
ముచేత నుబ్బిపోయి తనశక్తి నెదుటివారిశక్తి నరయఁ
జాలక యాహంసల సమీపమునకుఁ జని యందు బలమైన
హంస నొకదానిఁ బిలిచి యిట్లనియె. “హంసలు గగన
మార్గమున మిక్కిలి నేర్పుతోఁ బరువెత్తఁగలవని విను
చుందును. ఏనీ మీచమత్కార మొక్కసారి జూపుఁడు ?
నాతోఁ బరువెత్తి నన్ను గెల్చినపక్షమున మీ రట్టిపేరు
నకుఁ దగినవారు. లేనియెడ మీ కాపేరు తగదు. మాకాకీ
జాతిని లోకు లధర్మపరులై నిందించుచున్నారు. ఆనిండ
నేఁడు బాపెద. ధైర్యమున్న పక్షమున నీవు నాతోఁ బరు

గెత్తుము. నీవు జాలకపోయినపక్షమున మీలో బలమైన దానిని రానిమ్ము. ఎవరు వచ్చినను సరే? హంసలపేరు నేటితో సరి. మాజాతిలో నొకటి బ్రహ్మదేవునకు వాహన మైనదని మీరు గర్వోచ్చతులై మిన్నమన్న గౌనకయన్నారు. ఆగర్వభుంతులు సడగించెద. బలమున్నచో నాతోఁ బరుగెత్తుఁడు ! లేదా నాకుఁ బ్రదక్షిణముజేసి నమస్కరించి లేచిపొండు?” అని పలుక దాని కోతలు విని హంసలు స్వయి ట్లనియె. “మేము మానస సరస్సున నుండుము. బ్రహ్మదేవునకు మాజాతిలో నొకటి వాహన మైమాట నిజము. గరుత్మంతుని తఱువాత జవనశ్వంబులుగల పక్షులుము మేమనుట నిజము. ఈచూఁడు కారణములచేత గర్వించుటలేదు. ఐనను నీతోఁ బరుగెత్తుటకు భయ లేదు. మాలో మిక్కిలి బలహీనమైన దానితోఁగూడ నీవు బరుగెత్తి జాలవు. అట్లుండియు మిక్కిలి బలము గలదాన నే యని యనుకొంటివి. ప్రపంచము పట్టినదిమొదలు నేటివఱకు ననేకపక్షులు వృత్తాంతము మేము విని కనియుంటిమి కాని హంసలతోఁ బందెము వైచిన వాయసములు మే మెఱుంగము. నీసాహసము మాకు మిక్కిలి యాశ్చర్యము గలిగించుచున్నది. గూఢము నందా మసిబాగునలె నుండువు. మేము శుభ్రమైన జంతువులము. నీకంతధ్వని కర్ణకఠోరము. మాధ్వని శ్రావ్యము. నీవు విశేషజవము లేనిదానవు. మేము మహాజవసంపన్నుల

ము. ఇట్టిమాతోడ నీవు పంతగించి పరుగెత్తదలచుట మహాశ్చర్యకరము.” అని హంసలు పలుక నక్కాకి వాని కిట్లనియె. “హంసలారా! ఈలోకమున గొప్పతనము సాధారణముగాఁ బ్రజ్ఞనుబట్టి రాదు. పదుగురు శ్రేరి యభిమానముచేత గోరంతలైన యొకని గుణములు కొండంతలు చేసి నమయమగునప్పుడు కానప్పుడు పొగడి వానిని గొప్పవానిం జేయుదురు. కొందఱు స్ర్జిత లేకపోయినను నదృష్టవశమున గొప్పవారగుదురు. అదృష్టము లేనప్పుడు, ప్రజ్ఞాధుర్గుణులయ్య గొప్పవారు కాజాలరు. హంసలు గూఢముచేతను శబ్దమాధుర్యము చేతను, బలముచేతను, గొప్పవి కాకపోయినను, దేవతాపక్షపాతముచేత గొప్పతనము నహించినవి. ఆపక్షపాతము లేకపోవుటచే మేమధముల మెతమి. దానికేమి? అది యటుండనిండు ! నేను నూఱువిధములుగాఁ బరుగెత్తిగలను. అడ్డముగాను నిలుపుగాను గుండ్రముగాను వంకరగాను మూలగాను పక్కగానునధోముఖముగను నూర్ధ్వముఖముగను నే బరువెత్తనలు వేయొగ్గు మీరు తపస్సుచేసినను మీరుబరుగెత్తజాలరు. ఇంక నెన్నో చిత్రచిత్రగతులు నాకడ గలవు. అవి చెప్పటకుంటే చేసి చూపుట మంచిది. కావున గమనకాలమున మీకవి జూపెద ! నాపరుగు జూచి మీహంసము లెల్ల మొదట భయంపడుచు. పిమ్మట సిగ్గు జెందును. కాకి కులము మహానందము నొందును” అన మున్ను కాకి యేరు

కొన్న హంసము ముందుకువచ్చి వాయసమా ! ఇన్నిగతులతోఁ బనిలేదు. పక్షులన్నియు సామాన్యముగా నెగురునట్టి విధమున మన మెగురుదము రమ్మ ! అని పిలిచెను. అప్పుడు కాకి చుట్టములన్నియు దానిచుట్టునుండే హంసంజూచి, “హంసమా ! నీకు పిచ్చియెత్తినదా ? నూరుగతుల నెత్తెగిన నీకాకితో నొక్కగతిమాత్రమే యెత్తెగిన నీవేమి ? పరుగెత్తుతుమి ? మార్గమభ్యంతరంబడి చచ్చెదవు. ఇంతకు నీసాహము నండినది. నోపొమ్మ”ని పోహపించెను. అంతట కాకియు హంసము నాకనంబునకెగిరి సముద్రమునెఁ బరువెత్తజొచ్చెను. రాజహంస మునుముందు మందగతం బరువెత్తెను. కాకి తన ప్రజ్ఞయంతయు నొక్కమారుగఁ జూపవలయునని మిక్కిలి ప్రస్తుతి కడువేగఁ బరువెత్తి హంసం గడచి చని హంసవచ్చునటకు సచ్చటనాగి దానిని నెక్కిరించుచు మిక్కిలి యాచూనపడెను. అట్లు కొంత దూరము పరుగెత్తునప్పుటికి వాయస ములసిపోయెను. అది కనిపెట్టి హంస పునఃబలుమంతయు జూపి మహావేగమున బరుగెత్తసాగెను. కాకి పరుగెత్తలేక వెనుక మెల్లమెల్లన రాజొచ్చెను. “అయ్యో ! నూరుగతులు నేర్చినదానవు. ఇన్న జాకగతియైనది. మఱి యేగతిలోఁ బరుగెత్తుదమని హంస కాకి నడుగుచుండ నావాయసము జెక్కలపలుత్వముదప్పి సముద్రమునంబడి హంసనుజూచి, “హంస రాజమా ! నన్ను రక్షింపుము ! బుద్ధినేరక నే నిట్టిసాహసమునకుం

దోకొంటిని నాకాకులతో నన్ను గలుపుము; నీకెంతో
పుణ్యముగలదు" అని దీనముగాఁ బ్రార్థించెను. ఆవేడు
కోలు విని హంస జాలినొంది యిట్టి చేతగానిపనులెన్నడు
చేయకుమని బుద్ధిచెప్పి దానిని తోడి కాకులయొద్దకుఁ దీసి
కొనిపోయి యొప్పగి చెను.

అం బ.

కాశీరాజునకు మువ్వరు కూతులు కలరు. అంబయ
నుగది పెద్దకూతురు. అంబికయనునది రెండవకూతురు.
అంబాలిక యనునది తృతీయపుత్రిక. ఈ మువ్వరుపుత్రికలు
యుక్తవయస్కులై పవాహయోగ్యులై యంచుటంగని
తండ్రి వారికి స్వయంవరము సాదించెను. ఆనాటి రాజకు
మారులందఱు కాశీరాజపుత్రికల వరింప నిండువేడుకతో
నచ్చోటికి వెళ్ళిరి. శంతనుమహారాజపుత్రుఁడును గాంగే
యుఁడునునైన భీష్ముఁడు తండ్రి చనిపోయినప్పటికి తన
తమ్ములగు చిత్రాంగదుఁడు పిత్రోపద్యుఁడు బాలకులైన
దున వారిపక్షమున తారు భూభారమువహించి న్యాయ
ముగా నేల యేలుచుండెను. చిత్రాంగదుఁడు చిత్రాంగదుఁ
డను గంధర్వునితో యుద్ధముచేసి మృతినొందెను. భీష్ముఁడు

విచిత్రసీద్యనకుఁ బట్టముగట్టి యతనికి వివాహము చేయవ
 లెనని సంకల్పించి కాశీరాజకుమారికా స్వయంవరమునకుఁ
 కమ్ముని వెంటఁజెట్టుకొనిపోయెను. అక్కడ రాజులనేకులు
 చేరిరి. భీష్ముఁడు వారిసందఱ నగ్రగామమున జయించి కాశీ
 రాజపుత్రికఁ మువ్వరను నన రథముమీఁదఁ గూర్చుండఁజె
 ట్టుకొని జయజయధ్వనులతో హస్తీపురమునకుఁ బోయి
 కన్యకల ముగ్గురను సత్యనాథదేవికిఁ జూపి యామె యాజ్ఞప్ర
 కారముగా వారిని విచిత్రసీద్యనకిచ్చి వివాహము చేయ
 నిశ్చయించెను. అప్పుడు నాగిలో నంబ భీష్మునితో నిట్ల
 నియ. “రాజకుమారా ! నిరంతర ధర్మాచరణమునకుఁ
 బ్రసిద్ధి కెక్కిన చంద్రనంశమున జనించినవాడవు. సజ్జన
 గణిష్ఠుండగు శంకరుని పుత్రుండవు. తండ్రిసుఖము నిమిత్త
 మై రాజ్యాధికారము వనలుకొని వివాహమునైతముమాను
 కొని బ్రహ్మచర్యదీక్షాంశిత త్రుండవై మహాబుధుల
 యొక్కయు దేవతలయొక్కయు మెస్సినకు పాత్రమైనవా
 డవు. ధర్మసరాయుండైననీయట్టి మహనీయునితో నామనో
 గత మైన యభిప్రాయము చెప్పట సమంజస మని నేనుమ
 నసిచ్చి మాఱిచుచుంటిని. నేను యుక్తనయస్కురాలనై న
 దిమొదలుకొని సాధ్వీనియందు మనసు నిలిపియుంటిని.
 అతని చక్కదనము నామనసునకు నచ్చినది. ఆతనిరూ
 పము నాకనులపండువొనర్చినది. అతని గుణసంపద నావీను
 లవిందొనర్చినది. అతనిసౌజన్యత నాహృదయము నాకర్షిం

చినది. అతడే నామన్నభుండు; అతడే నాప్రాణనాయకుండు. అతడే నావలపులారాశి. అతనిమీఁద నాచిత్తములగ్నమై యున్నది. మీతమ్ముండు చిక్కనివాడే. సత్కులప్రసూతుడే. గుణసంపన్నుడే. విశాలహృదయుడే. దయామయుడే. రాజసంశయంకూరుడే. ఐనను నామనస్సు విచిత్రసిద్ధ్యనియందుఁ దగుల లేదు. సాత్త్వికమీఁద నుండి మరలలేదు. కావున నాయందనుగ్రహించి నన్ను సాత్త్విని యొద్దకుం బంపుము. మాయురువురమనంబులలో నూతనముగఁ బ్రాడమి న యనురాగా కూరమును నశింపజేయుట నీవంటివానికి భావ్యము కాదు. దండతుల మనస్సులు కలసినప్పుడే కాని దాంపత్య మనుకూలము కాదు. దండతుల కొండొరులపై ననురాగము కుదిరినగాని న సారచక్రము నడిగా నడువదు. నాకు విచిత్రవీర్యునిపై ననురాగము లేదు. అతిమెడల నే నాయన కిల్లాలి నై యుంటినా నాకు సుఖములేదు. ఆయనకు సుఖములేదు. మాయురువురజీవనము. దుఃఖభాజనమగును వివాహమాపడ నలఁచినా సాత్త్వికే వివాహమాడదను. లేదా నీ నలె జన్మాంతమున అకును బ్రహ్మచర్యదీక్షనే బూనెదను. ఎన్నఁడు సాత్త్విన్యపాలు ముఖారవిందదర్శన మగునో, ఎన్నఁడాతని చరణారవిందనేన లభించునో, ఎన్నఁడాతని గాఢాలింగనభాగ్యము పట్టునో, ఎన్నఁడాతని పట్టపుదేవి ననిపించుకొను పుణ్యము సంప్రాప్తించునో, ఎన్నఁడాతని శిరోభాగంబున ముత్యాల

తలంబ్రాలు పోసి నాహస్తములు ధన్యములు చేసికొందునో, యని యుష్వస్కూరుచుంటిని. అందుచేత నామనోరథము భగ్నము చేయవలదు. ప్రాశుచున్న నాకోరికతీగలను ద్రోంపివేయవలదు.” అని చేతులు రెండును శిరస్సునజేర్చి మ్రొక్కెను. ఆమాటలు విని విచిత్రవీర్యునితల్లియైన సత్యవతిదేవి కరుణార్ద్రహృదయమై భీష్ముని కిట్లనియె. “కుమారా! ఈ బాలిక పలుకులు మన కాదరి నేయములు. ఒకని యందు అగ్ని చిత్తి యైన యువతిని మతియొకని కిచ్చి వివాహము నేయట యధర్మము. ఈమె మనసులో నెన్నో కోరికలున్నవి. హృదయమున నెన్నో ముచ్చటలున్నవి. సామ్యుని చెట్టుబట్టినంగాని యవియెల్ల సకలము కానని యామెయభిప్రాయము. అందుచేత నీమెను విడిచిపుచ్చుట సరిమధర్మము.” అనవుడు భీష్ముడు సనతశిల్లి నుద్దేశించి యిట్లనియె. “అమ్మా! మనమోక్షము ప్రాదుర్భావకాలంబున యవతీజనంబుల మనంబు అబరించు కోరికలతెఱంగు నే నెఱుంగనిది కాదు. ఆన్యోన్యమురాగము లేనిపెండ్లి భాష్మలపెండ్లి. మనంబులహస్తని దంపతులు చిత్తరువులందు లిఖింపబడిన దంపతులు. అందుచేత నీమెను విచిత్రవీర్యుని కిచ్చి పెండ్లి చేయుట యధర్మము. అధర్మమేగాక హానికరము. అందుచేత నే నీమెను విడిచిపుచ్చెద. పురూరవచక్రివర్తి మొదలగు లోకోత్తరచరిత్రులు ప్రభవించిన చంద్రీవశమున జన్మించి శంతనమహారాజపుత్రుడనై, నే నధర్మము

నేయదునా? సీయాజ్ఞాశ్రీకార మామెను సాఖ్యనియొద్దకే పంపెద.” నని యంబికను సంబాలికను జూచి కన్యలారా! మీయభీష్ట మెట్లున్నదని యడిగెను. అంబాలికలిద్దఱు సిగ్గు నందలవంచి మేము విచిత్రవీర్యులే నివాహమాడెద మని మృదుమధురస్వరంబునం బలికిరి పలుకుటయు భీష్ముడు తక్షణంబ యంబను రథమెక్కించి సగౌరవముగ నపరివారముగ, సబహుమానముగ నామెను సాఖ్యనియొద్దకుఁ బంపెను.

అసంతరము మంచిమహార్తము నిచ్చెయి చి యంబికను సంబాలికను విచిత్రవీర్యులకు మహావైభవముతో నివాహముచేసెను. కురువంశము మహాశక్తివంతుడనని భీష్మాదులందఱు సంతసించిరి. అంబ హస్తీపురము విడిచి సాఖ్యనియొద్దకుఁ జని యాశనిదర్శనముచేసి తిన్న వివాహమాడుమని కోరెను. అసపుడు సాఖ్యుఁ డిట్లనియె...కళ్యాణీ! నిన్ను వలచినమాట నిజము. నీవు నాపైఁ గూర్చి నిలిపిన మాట యథార్థము. కాని నానారాజకుమారులు జూచుచు డ భీష్ముడు నిన్ను విచిత్రవీర్యున కిచ్చి నివాహము చేయవలెనని రథముపైఁ గూర్చుండఁబెట్టికొని తీసికొని పోయెను. ఆతని యింట గొన్ని నాళ్లుంటివి. * అచ్చటనుండి యేలవచ్చితినో నే నెఱుంగను. పరునే వివాహమాడఁబోయి సరగృహవాసము చేసివచ్చిన పడతిని వివాహమాడ నేనంత వెంగలినా? నిన్ను నేను నివాహమాడనుః

అట్లుచేయుట నాకు రాజకులములో నప్రతిష్ఠ కావునఁ బొమ్మ

అట్లు సాశ్వతుడు తన్ను వివాహమాడుట కిష్టము లేక నిరాకరించుటయు విషాదసముద్రముగ్నమాననయై యంబ యాతని నుద్దేశించి యిట్లనియె. “రాజకుమారా! జ్ఞానము వచ్చినది మొదలు మనంబున నిన్నే వరించికొంటిని. నీహస్త మేకాని ముక్తియొకనిహస్తము పట్టఁదలచుకొనలేదు. ఈయా వసము నీసాలుగావలసినదే కాని యన్యులసాలు కాఁగూడదని నాసంకల్పము. ఇట్టిదానిని నన్ను నీయందే బద్ధచేతస్కురాల నైన నన్ను గతిలేనినన్ను ద్రోసిపుచ్చుట న్యాయముకాదు. నాయంతల నేను వచ్చి ముగ్ధభావము విడిచి నోరుతెరిచి యిట్లు యాదించినందుకే నన్ను స్వీకరింపవచ్చును. పీటలమీఁది పెండ్లిఁ జెడఁగొట్టుకొని వచ్చితిని. భీష్ముడు కురుకులప్రదీప కూడును దశముక్తుడు నగువిచిత్రవీర్యుని కిచ్చి నన్ను బెండ్లి చేయ సిద్ధముగానుండఁగా నేను సాశ్వతుని దక్క మఱొక్కని వివాహ మాడవని యాతనిమాట కెకురాడి పట్టుపట్టి వాని చేత సగౌరవముగా విముక్తురాలైనై పుట్టెడాసతో నీతావు నకు వచ్చితిని. తోఁబుట్టువులలో నేనే జ్యేష్ఠురాల నగుటం జేసి విచిత్రవీర్యునిపట్టపు దేవిని కురురాజగృహలక్ష్మిని సత్య వతీదేవికి ముద్దుకొడలనై సామంతరాజపత్నులు పరిచర్యలు సేయుచుండ నింద్రాణిని మించిన వైభవముతో నుండి యుందును. నీనిమిత్త మవియెల్ల జెడఁ గొట్టుకొని వచ్చితిని.

వచ్చినందుకు నాహనోరథము భగ్నము చేసితిని. నాయాన
లడుగంటఁ జేసితివి. నాకోరికలతీగలు కోసివేసితివి. కారపుం
గమహంబున నేనొక్కరాత్రియైన నిద్రపోలేదు. పట్టెడన్నమైన
దినలేదు. పుడిసెడునీరై నఁ ద్రాగలేదు. భీష్మునియింట నేనుం
టినని యనుమానించితి వేమో? భీష్ముడు నాకు తండ్రివాటి
వాఁడు. నాశరీర మపవిత్రము కాలేదు. నాచరిత్ర కళంకితము
కాలేదు. నామనస్సు మలినముకాలేదు. ఇందుకు భీష్ముడు
సాక్షి. సత్యవతీదేవిసాక్షి. కావున నన్ను స్వీకరింపుము. ”
అని వేడుకొన నాశ్వుడిట్లనియె. “ సుందరీ ! నీవేల నన్ను
బాధించెదవు ! నీవు నన్నుఁ గామించినట్లే నిన్ను నే గామించి
తిని. కాని దైవ మన్యథా తలంచెను. నీవు చెప్పినయుక్తులు
నామహంబునకు నచ్చలేదు. నీవు పవిత్రచరిత్రవేకావచ్చును.
నీవు యోగ్యురాలవేయై యుండవచ్చును. కాని రాజకుమారు
లందఱుఁజూచుచుండ నిన్నును నీచెల్లెండను బట్టుకొనిభీష్ముడు
రథముపైఁ గూర్చుండఁ బెట్టుకొని తీసికొని పోయినదానిని పర
పురుషునిచేతఁ జిక్కినదానిని, పరపురుషునియింటఁ గొంత కాల
మైన నున్నదానిని, నేనెట్లు వివాహమాడఁ గలను. నేనును
నలుగురురాజులలోఁ దల యెత్తుకొని తిరుగుచున్న వాఁడను.
నా గౌరవము నావంశగౌరముఁ బాటించ వలదా? నేను
నిన్నుఁ బాణిగ్రహణము చేసికొనను. ఇది యంతఃకరణ శు
ద్ధితోఁ జెప్పినమాట. నేఁడుకొనుట విలపించుట నిష్ప్రయోజ
నము. ఇంక నీ యిచ్చవచ్చిన తెఱఁగునఁ బొమ్ము ! నా నన్ని

ధిని క్షణకాలమైన నిలువవలదు. ' ఆక్షణోక్తులు వినఁగానే
 యంబ కొంతసేపు కదలఁ జాలక యెట్టకేలకు రాజనన్నిధిని
 బాసి యానకుఁబోయి తన్ను మున్నుతెచ్చిన రథ మెక్కి
 మరల భీష్మునిపాలికిఁ జనియెను. భీష్ముడామెను సగౌరవ
 ముగ నాదరించి మరల వచ్చినపని యేమియని యడిగెను.
 అనవుడు నామె యిట్లనియె. ' రాజకుమారా ! నీవద్ద శలవు
 పుచ్చుకొని నేను సామ్యునినన్నిధి కరిగి న న్నెఱింగించుకొని
 చిరకాలప్రేమబంధముఁ దెలిపి వివాహమాడుమని కోరితిని.
 నీవు నన్నుఁ బట్టుకొని హస్తీపురమునకుఁ గొనిపోవుటచేతను
 నీయింట నేను గొన్నిగడియలనే పుండుటచేతను నన్నతఁడు
 పాణిగ్రహణము చేసికొనుటకు నమ్మతింపలేదు. నీవలన నాకీ
 యపకారము జరిగినది. చిరసంకల్పము భగ్నమైనది. కావున
 నన్ను నీలమ్మనకుఁ బెండ్లి నేయుము. అప్పుడు నా మన స్సూ
 రటఁ బొందును.' అనవుడు భీష్ముడు మొగమున చిఱునగ
 వంకురింప నామెతో నిట్లనియె. ' కళ్యాణే ! నీవు చెప్పినదెన్న
 టికిం బాసఁగ నేరదు. నిన్ను నేను దెచ్చినప్పుడు సామ్యుడే ని
 ప్రాణనాయకుఁ డని సామ్యుడే నీ మనస్థుఁడని యతనినే
 కాని వరింపఁ దలంచుకొనలేదని విస్పష్టముగాఁ జెప్పితివి. పరపు
 రుషునిమీఁద మనసుదగుల్కొనినదానిని నా తమ్మున కిచ్చి
 యెట్లు వివాహము చేయఁ గలుగుదును? అంతకంటె నవివేక
 మొందుగలదే! అట్టియిల్లా యన్న సంసార మెన్నటికైన బాగు
 పడఁగలదే? భర్తకు సుఖ ముండునె? చిత్తము సామ్యునివద్ద

శరీరము విచిత్రవీర్యనివద్ద నున్నదానితోఁ గావురము సేయు
 తెట్లు? ఇది హాస్యాస్పదము కాదా? నే నెంతో గౌరవము
 తో సత్యవతీజేవినమక్షంబున విచిత్రవీర్యునకు నిన్నును నీ
 చెల్లెండ్రునిచ్చి వివాహము చేయుదునని సంకల్పింప నా మాటఁ
 దోసిపుచ్చి సాశ్వతాన్నిధి కరిగితివి. అట్టిదానిని నిన్ను
 నే నెట్లు మాతమునకి వివాహము చేయుదును? కురుకులము
 నగుబాల్లపాలు సేయుట నా కిష్టము లేదు. కావున నీవు
 మాతమునకి వివాహ మాడవలయు ననునాన విడిచి యథే
 చ్ఛముగఁ బొమ్ము. ఇది నీ స్వయంకృతాపకాధము గాని మా
 దోషము గాదు. ఇందు నిన్ను నీవే నిందించుకొనవలయును.
 లేదా నీకర్మమును దూరుము. ఇకఁ బొమ్ము!" అని భీష్ముడు
 పలుక నంబ తన మనోరథము లెల్లవిధముల భగ్నమైనందుకు
 బిట్టవగచి వివాహములేక యల్లరిపాలైన బ్రతుకు ప్రపంచం
 బున బ్రతుకుటకంటె యరణ్యంబున కేగి తపోనిష్ఠమై
 కాలక్షేపము చేయుట సముచితమని విచారించి యడవికరిగెను.

నారచీరలుకట్టి జడలుదాల్చి యాభరణములు దోసి
 పుచ్చి యంబ యడవికరిగి యచ్చట నొక శూశ్రమమునకుఁ
 బోయి తపంబుజేయుట కుద్యమించుచుండ నచ్చట నదివఱకే
 తపము చేయుచున్న వానప్రస్థుఁడొకఁడు కడువృద్ధుఁడు దానిం
 జూచి, బిడ్డా! నీవృత్తాంతమేమి? రూపముజూడ రాజకన్యకవలె
 కనఁబడుచున్నదానవు. నకలభోగములకు నాశ్రయమైన యశా
 వసంబున నుండియు నీ విధంబున తపంబు సేయఁదలంపేల? నీకు

సంభవించిన యాపదయేమి ” యని యడిగెను. అంబ యతనికి సమస్కరించి తనవృత్తాంతము సవిస్తరముగఁ జెప్పెను. అతఁడాబాలిక యుదంతమువిని యానందబాష్పములు కన్నుల నుండి స్రవింపఁ గొఁగిలింది “అమ్మా! కాశీరాజపుత్రిక వాసీవు. అంబవా? నీతల్లి నాకూఁతురు. నీ తండ్రి నాయల్లుఁడు. నీవు నా మనుమరాలవు. నీవుపుట్టకమునుపే నేను తపోవనంబునకు వచ్చియుంటిని. నాటనుండియు గాశీరాజకుటుంబ వృత్తాంతములు నాకుఁ దెలియుటలేదు. నాయాశ్రమమే నాప్రపంచము. నాపర్లశాలయే నాస్వర్గము. నాయాశ్రమజంతువులే నాకటుంబము. నావృక్షములే నామిత్రములు. అమ్మా! భీష్మప్రికతమున నీకింత యిక్కట్టు సంభవించినది. అతని నెట్లయిన నొడంబరచి నిన్ను విచిత్రవీర్యునికిచ్చి వివాహముచేయించెద. ఎట్లుచేయించెదవందువో వినుము. భీష్మఁడు పరశురాముని శిష్యుఁడు. భార్గవుఁ డతనికి ధనుర్విద్యాగురువు. పరశురాముఁడు నాకుఁ బ్రాణమిత్రుఁడు. క్షత్రియులలోకెల్ల నేనే యతనికి నిజమైన మిత్రమును ; అతఁడు నామాట తలదాల్చును. నేను స్వర్ణముగ నిన్న తినికొడుకఁ దీసికొనిపోయి చెప్పవలసినమాటలు చెప్పి యతనిచేత భీష్మసఖఁజెప్పించి నీమనోరథసిద్ధిజేయించెద. సామ్యుఁడు మనకు సాధ్యుఁడుగాఁడు. అనిమిఁచి మక్కువ విడుపు” మని మనోవికాసయి గల్గుగునట్లు పలికెను. అంబ వానిమాటల కియ్యకొని యాసలు పెంచుకొని మరల తనసంభర్తయోగ మున్నదని సమీక్షించితివీర్య సమాగమమున

కువ్విళ్ళులూరుచుండెను. ఆవాసప్రస్థుడు వారునాడు తన మద్దు
మనుమరాలును వెంటబెట్టుకొని ఊత్రిమూతకుడని బిరుదం
దిన పరశురాముని సన్నిహితులతో యతనిచేత పూజితుడై
నీవేలవచ్చితివని యతఁడడుగ నిట్లనియె. “దేవా! ఇది నాచౌ
హిత్ర కాశీరాజపుత్రక. భీష్మునికతమున నిది వివాహము లేక
బ్రహ్మచారిణి కావలసివచ్చె” నని కడచిన యావదవృత్తాం
తము వినిపించి యిట్లు వేడుకొనియెను. “మహాత్మా! భీష్ముడు
నీకు శిష్యుడు. ఆకారణమున విధేయుడు. ప్రాణంబులైన
నిడుచునుగాని నీయూజ్జమీరఁడు. అతనికి శస్త్రవిద్యాభిక్షము
బెట్టిన మహాత్ముడవు నీవేకావా. నీయూజ్జమీరి యతఁడు
జీవింపలేడు. కావున నాతనికడకు నామమరాలిని దోడ్కొని
పోయి దీనిని విచిత్రవీర్యునికిచ్చి వివాహముజేయునట్లు భీష్ము
నితోఁ జెప్పవలయును. భర్తృభిక్షము బెట్టి దీని నొకయింటి
దానిని జేయవలయును. చక్కదనమెల్ల స్త్రీహృదయము దాల్చి
నదో యన్నట్లున్న యీసుందరాంగి యశావసము వసుముపాలు
గాకుండజేయుము. ఈపూజతోడి తపోస్థిమె నెండకెండి వానకుఁ
దడిసి చలికి మోటబారి మేలికాసము బాయకుండజేయుము.
ఈమెకు సంసారసుఖము గల్పింపుము. ఈమె దురవస్థజ్ఞాన
నామనంబు దుఃఖభాజనమై తపోస్థిమెకు జొరకున్నది. అన్యశర
ణంబు లేని దీనికి నీచరణంబె శరణంబు. కావున రక్షింపుము.”

అని యావృద్ధుడు వేడికొనుటయు భార్గవశాముఁడు
కృపాధీనమనస్కుడై యిట్లనియె. “అయ్యా! యిది యెంత

పని! యిది నాచేతిలోనిదే. నాశిష్యులలోకెల్ల భార్యవుడె పరమ
ప్రియుడు. ఈపాటి చిన్నకార్య మతనిచేతఁ జేయింపజాలనా?
అతఁ డొప్పుకొనకున్న శిక్షిందియైన నీపని యతనిచేతఁ జేయిం
తును. అని యభయమిచ్చి వారిరువురను వెంటఁబెట్టుకొని పర
శురాముఁడు భీష్మునిపాలికిఁ బోయెను. ధనుర్విద్యాగురువైన
పరశురాముని రాక వినిగాక భీష్ముఁడు భయభక్తులతో నెను
రుగాఁబోయి యర్ఘ్యసాద్యము లిచ్చి పూజించి రాకకుం గారణ
మడిగెను. పరశురాముఁడు సనవచ్చినపని యామూల్యగ్ర
మాగఁ జెప్పి యంబను విచిత్రవీర్యునకు వివాహముజేయు మని
యాజ్ఞాపించెను. అప్పుడు గురువునకు శిష్యుఁడు చేతులజోడించి
యిటనియె. “దేవా! నేను మీశిష్యుడను. గురువునాజ్ఞ శిష్యుఁ
డెల్లవిషయములలో శిరసావహింపవలసి యుండును. కాని
యీవిషయములలో మీయాజ్ఞ నే నుల్లంఘింపవలసివచ్చినందుకు
నేను మిక్కిలి చింతించుచున్నాడను. నన్ను మీరు తమింప
వలయు. కావలసినపక్షమున నాశరీరము గోసి యిచ్చెద. నా
శిరము ఖండించి నీపాదములఁ బూజించెద. నిర్విచారముగఁ
శ్రాణము లర్పించెద. అంతె కాని పరశురుషునిపైఁ దనమనంబు
నిల్చియున్నదని బహిరంగముగ నాతోఁ జెప్పిన యీబాలికన
నాతమ్మునకిచ్చి నేను వివాహముజేయను. పూడ మీయిహ
అసపుడు భార్యవరాముఁడు “నీవు నాయాజ్ఞాప్రకార
వేని యుద్ధమునకు సిద్ధముక”మృతి పలికెను
మునఁబుట్టి యుద్ధమునకు వెళునా

యిద్దనన్నద్దండయ్యెను. అప్పుడు భీష్మపరశురాముల కిరువది యొక్కదినములు మహాయుద్ధ మయ్యెను. భీష్ముడు పోయ మాన నుండుటచేతను పరశురాముడు వృద్ధుడగుటచేతను భీష్ముడే గెలిచెను. పరశురాముడు దెబ్బలుతీసి చావునకు సిద్ధ మయ్యెను. అప్పుడు కొందఱు మహర్షులు మధ్యవర్తులై వచ్చి గురువధము జేయఁగూడదని భీష్మునకు బోసి చి పరశురాముని గాచి యాతని నామఁకుఁ గోడ్చినివోయిరి. పరశురామునంత వాఁడు తి. పక్షము వహించినను దశమనోరథము నెఱవేరి లేదని యంబ చింతిలి తిపోవ్వదాల్చి యున్న కిల్పించుకొని మఱి యొక జన్మమెత్తి భీష్ముని వనింపవలయునని మనంబున సరికల్పించుకొని యా ముగ్ధిలోఁ గి మృతినొందెను. మృతినొంది రెండవజన్మమున సప్తపదరాజునకు మొదటికరఁతురై పుట్టి పిమ్మట మగతనము దాల్చెను. మొదట చూడుదైన కారణమున వేడి మొగముగలవాడై యుండెను. అతనిచేరు విభుగి. వేడివారిం జూడనని భీష్ముడు ప్రశిజ్ఞపట్టెను. కాబట్టి పాండవులు శిఖండి నెమఁగొట్టుకొని భారతయుద్ధమున భీష్మునిమీఁదికిఁ గోయిరి. భీష్ముడు శిఖండి మొగము జూడక వెనుకకుఁ దిరిగెను. డర్జునుడు భీష్ముని బాణములతోఁగొట్టి నేలం బడవైచె.

‘నడవన్మనున శిఖండియై భీష్ముఁ జంపి పశిజ్ఞ నెఱ